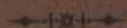

JEZIČNIK.

Knjiga Slovenska

v

XIX. veku

D.

Spisal

J. M a r n.

XXVIII. Leto.

V Ljubljani.

Natisnila in založila J. R. Miliceva tiskarna.

1890.

JEZIČNIK.

Knjiga Slovenska

v

XIX. veku.

D.

Spisal

J. M a r n.

XXVIII. Leto.

V Ljubljani.

Natisnila in založila J. R. Miliceva tiskarna.
1890.

Pričujoči **Jezičnik** se druži z onimi l. 1885—1887, v katerih je opisanih dve sto čislanih rodoljubov, ki so v XIX. veku obdelovali književno polje slovénsko. Naslednji XXVI. kaže **Knjigo Staroslovénsko** v dobi od IX. do XVI. stoletja; po njem je znanstvena podlaga dana tudi **Knjigi Novoslovénski**.

Kakor sem l. 1882 tečaj XX. poklonil očetu Bleiweisu z napisom „Novice pa Dr. Janez Bleiweis“; tako sem tečaj XXVII. l. 1889 posvetil Msgn. Jeranu z naslovom „Svitoslav i Danica“.

V letošnjem, kateri se mi pa ni snoval práv po godu, nahajajo se pisatelji sloveči, nekateri tudi drugod že dosta preslavljeni; storjeno je to nekaj iz starega znanja in osebnega spoštovanja, nekaj po pravilu, da več oči več vidi, in nekaj tudi zato, da se čitajo pisatelji skupaj v **Knjigi Slovénski**, kar bodi mi — zlasti pri živečih — brez zamere!

Spoznam, da sem tù in tam marsikaj prezrl, in le preživo čutim, da bom mnoge starejše knjižnike slovénške prepustiti moral krepkejši roki, da se po njej spopolni **Knjiga Slovénka**, vrlim pisateljem na čast, slovenskemu narodu pa v korist.

V Ljubljani dne 8. decembra 1890.

Josip Marn.

Razgled.

D.

	Stran.
I. Andrej Einspieler	1
II. Matija Majar	5
III. Dr. Jožef Muršec	10
IV. Davorin Trstenjak	13
V. Andrej Pirnat	20
VI. Jakob Volčič	21
VII. Matej Cigalč	25
VIII. Fran Levstik	34
IX. Dragotin Dežman	38
X. XI. Viteslav i Josip Radonjevič	42
XII. Ivan Tušek	45
XIII. Fran Erjavec	48
XIV. Valentin Mandelc	52
XV. Simon Jenko	54
XVI. Janez Volčič	56
XVII. P. Ladislav Hrovat	58

Knjiga Slovénska

v

XIX. veku.

*

Za trud, za trpljenje, za delo,
Naj v raji Ti plača Gospod!
Spominjal se Tebe veselo
Slovenski na veke bo rod!

J. Bilc.

Andrej Einšpieler (Einspieler), r. 13. nov. 1813 v Svečah (Svečan) v spodnji Rožni Dolini na Koroškem, učil se nekaj doma, od l. 1823 v Celovcu, kjer l. 1835 — dovršivši mestne, latinske in modroslovske šole — vstopi v bogoslovno semenišče, posvečen l. 1837 grè l. 1838 za kaplana v nemški Bleiberg; služi v osmih letih na dvanajsterih mestih, postane l. 846 duhovni pomočnik pri mestni fari v Celovcu, l. 852 katehet in učitelj slovenščine na realki, l. 1859 duhovni svetovalec, od l. 1882 v pokoju obhaja — papežev kamornik — l. 887 slovesno zlato mašo, u. 16. jan. l. 1888.

Za slovenščino ga je vzbudil v semenišču duhovni voditelj A. Slomšek, na delo za dom in narod pa vnel stolni kaplan M. Majar. Na književnem polju je Andrej Einšpieler jel orati l. 848 ter iskreno delovati za vero, dom in cesarja, stanovito do zadnjega vzdihljeja, modro in verno tako, da je posebej koroškim Slovincem postal on sam, kar sta kranjskim dr. J. Bleiweis in L. Jeran oba skupaj. Dopisi njegovi se mnogi nahajajo v

1. Sloveniji, katero je v Ljubljani vredoval M. Cigale, n. pr.: Kaj je Nem-

cam za Avstrio l. 1849 št. 12 (Svečan)! Zaveze (die Sibylle der Zeit v. Kormän; And. Einšpieler). Slovincam: Samo sloge duh jedini itd. Kdo ima práv? Ne ultra Sloveni, ne ultra nemškutarji, temuč tisti, ki spoštuje in spolnuje dolžnost in postave. Nižja ali ljudska učivnica l. 38. Učiteljske skupščine l. 41. 42. Slovenske knjižnice l. 44. Vse za samostalno in svobodno Avstrijó! Avstrija in nemška država! Prositba Slovincov l. 53. Koroška kronovina. Sodniška vravnava na Koroškim. Avstrija noter do Balkana l. 68. Ustanovljenje gorutanskih vojvodov l. 70. Nove politične in sodniške oblasti na Koroškim. Narodna jednakopravnost. Nekdajna Gorutanija je bila slovenska. Sedajno stanje cirkve. Slovenski jezik na latinskih šolah v Celovcu. Prošba kapelanov Linčke škofije. Državni zakonik in vladni list l. 92. 95. Kaj Slovincem menka? 1. Zastopovaveca pri ministerstvu. 2. Dobro vredjenoga novinarstva. 3. Delavnosti in serčnosti l. 99. 100. itd. L. 850 v manjših dopisih iz Celovca str. 0 itd. —

2. Slovenska Bčela. Podúčen in kratkočasen list. Na svetlo izdajana s pomočjo več rodoljubov. V Celovcu l. 1850—1853,

I IV. Mej temi rodoljubi je bil tudi A. Einšpieler, kateri je časih celó nadomestoval vrednika Janežiča ter posebej spisal n. pr. v I. tečaju l. 1850: Omika in izobražene Slovencev (Svečan) str. 23—180 (Novic. 116—121). — L. 1851 zv. I.: Pismenkovanje, slovkovanje in glaskovanje str. 12. Kako se učenci učijo zajedno pisati in brati str. 44. Kako zajedno učiti glaskovati in pisati str. 78. — Slavjani. §. 1. Kje so stari Slavjani prebivali. §. 2. Kje so stari Slovenci prebivali. §. 3. Kje Slavjani sedaj prebivajo. §. 4. Kakšni so bili stari Slavjani. §. 5. Kako se je starim Slavjanom godilo. §. 6. Kako se bo Slavjanom zanaprej godilo (str. 25—154).

— Zv. II. Lepa prošnja, naj mu domorodci pošiljajo slovenska imena vesi, gradičev, potokov, gor, hribov in goric, da bi se saj slovenska stran Koroške dežele popisovala v Bčeli (str. 64). Društvo, katero bode dobre bukve za Slovence izdajalo in jih med njimi razširjevalo (str. 65). — V povabilu na naročbo str. 177 se že naznanja: . . . „Ker je šola podlaga vse ljudske sreče in omike, toraj naj imenitnejša reč, ki vso našo skerb zasluži, bomo vse šolske sestavke iz „Bčele“ izločili in taiste v posebnem listu: „Šolski prijatelj“ imenovanem natiskovati dali. Izhajal bode štiri krat v mescu kot priloga k Bčeli na malej osmerki, in donašal vse kar šolstvo ali rejo otrok zadene p.: navkoslovne sestavke, šolske novice, šolske ukaze, povestice, pesmi, basni in sploh vse ali učiteljem ali otroškej mladini primerne stvari. „Šolskega prijatelja“ bo vredoval g. A. Einšpieler.“ —

3. Društvo sv. Mohora. Prvo povabilo k temu društvu je priobčeno v Bčeli l. 1852 č. 1. (cf. str. 40). Začasni vodja, poznej podpredsednik in blagajnik mu je bil A. Einšpieler. V Koledarju družbe sv. Mohora za l. 1878 popisuje Einšpieler sam vso zgodovino, kako se je društvo za izdavanje dobrih slovenskih knjig l. 1851 snovalo, l. 1852 vstanovilo, preosnovalo v družbo l. 1860, ktere knjige je družba izdala, kaj veselega ali žalostnega doživela (str. 135—159) itd. Ondi pripoveduje tudi, kaj je družba storila v spomin in slavo rajnega Antona Janežiča;

dotične svečanosti pa je popisal v „Slov. Prij.“ l. 1876, kjer se nabaja tudi njegov izvrstni slavnostni govor (Vid. Ježičnik XXV. 1887 str. 17. 18.) — „Hvalimo Boga, da se lepoznavski in podučni list, kterega tudi potrebujemo kakor cerkvenih časopisov in molitvenih bukvic, v keršansko-katoliškem duhu vreduje, pravi o Janežičevem Glasniku v Slov. Prij. l. 1859 str. 128, in prosimo Boga, da bi takih časopisov vselej imeli in da ne pridejo časopisi, ki trosijo strupeno ljuliko.“ —

4. Šolski Prijatelj. Časopis za šolo in dom. Založil in vredil Andrej Einšpieler, katehet in zač. učitelj slovenščine na c. kr. nižjej realki v Celovcu. Do 5. čisla kot priloga Bčeli, potem posebej, natisnil J. Leon. I. Tečaj l. 1852. 8° str. 424. II. 1853 str. 418. III. 1854 str. 416. IV. 1855. str. 396. Lastni razdelki so mu bili n. pr.: Pesmi. Podučni sestavki. Povestice. Slovstvene reči. Šolski ukazi. Pregovori. Listnica. Drobtinčice. Društvo sv. Mohora. Mej sotrudniki se poleg duhovnikov in znanih rodoljubov čitajo že vrli učitelji p. Praprotnik, Somer, Musi, Eržen, Bernard in Janez in Ludvik Tomšič, Levičnik itd.

5. Slovénski Prijatelj. Časopis za cerkev, šolo in dom. Leto 1856 in 1857, tečaj V. in VI. sta v treh razdelkih. Del I. ima pridige za vsak mesec popred, keršanske nauke, zgodovinske izgleda: II. je za šolo, razlaga nazorni nauk po abecedniku in razštevo; III. je za dom, obsega lepe čedne povesti, podučivne sestavke, slovstvene novice, razne drobtinice in zadeve društva sv. Mohorja. Tiskan je tako, da sta II. in III. del skupaj knjiga, od l. 1858 pa so vsi trije jedna knjiga, namenjena duhovnikom za cerkev, šolo in dom. V tej obliki je „Slov. Prijatla“ (od l. 1878 Prijatelja) marljivo vredoval in zalagal A. Einšpieler, katehet in učitelj na c. kr. viši realki, do l. 1883, do tečaja XXXII, potem pa poskrbel mu vrednega naslednika, in to je „Duhovni Pastir“, ki ga s sodelovanjem več duhovnov od l. 1884 vreduje Anton Kržič v Ljubljani. Einšpielerjevega „Slov. Prijatelja“ najmanjši tečaj v 8° šteje 384, največji 795 strani, poprek jih

vsak ima po 550 do 572. Koliko dobrega blaga je duhovnikom v tej zakladnici na ponudbo, o tem ne mislim razpravljati tukaj: to pa rečem, da mladim slovanskim svečnikom ni treba več kupovati si tujih, zlasti nemških pridigarjev, kakor nekdanj! Nekatere čvrste razprave je dal vrednik še posebej natisniti p. Lavretanske litanije (Vid. Jezičnik XXV str. 27); Čestitko, kadar je dr. V. Wiery postal knezoškof Krški (Slov. Prij. 1858 str. 705—741). Tedaj se je Andrej spravil celó na Pegaza, zložil nekaj pesmic, opisal življenje novega škofa, slovesno potrjenje in posvečevanje v Solnogradu, vpeljanje v stolno cerkev Celovško, ogovor Slomšekov pri posvečevanju, privzel nekaj pesmi drugih čestiteljev (Marinič, Polak, Dürnwirth), prvi ogovor in prvi pastirski list knezoškofa Krškega Valentina ter v 1500 iztisih razposlal po vsej škofiji, ves vesel, češ: „Kar „Slov. Prijatelj“ izhaja, ni prinesel Slovincem toliko veselja, kakor danes . . . Radujmo se Slovinci . . . bratje Slavjani vsi . . . Sedeli so na staroslavni stolici sv. Modesta rojeni Slovinci in Slavjani, pa slovenskega pastirskega lista mi Koroški Slovinci Kerške škofije nikoli še nismo imeli. Bog nas milostljivo pogleda, in pošlje nam rojenega Nemca, in glejte! On nam spiše in razpošlje pastirski list v premilem našem jeziku! Sam ga je bil spisal v Solnogradu in ga poslal v Celovec, da se tiska v Leonovi tiskarni (str. 789 cf. Koledar družbe sv. Mohora l. 1882, kjer je popisal vže ranjkega priljubljenega kneza in škofa Valentina Andrej). Einspielerju gre zasluga, da je po „Slov. Prijatelju“ posebej prišlo na svetlo „Razlaganje keršanskega Nauka“, ki sta ga spisala iskrena duhovna pastirja J. Škofic pa J. Volčič, v 369 tiskanih polah od l. 1864 do l. 1876, o katerem prav piše, da je to bogata zakladnica, iz ktere more zajemati duhovnik za vse svoje potrebe na leci, v spovednici, na bolni postelji in v šoli, pa tudi česar potrebuje za lastno svojo omiko in za pošten svoj kratek čas.

6. Jedro katoliškega nauka ali ves keršanski nauk v 70 keršanskih naukih.

Spisal in založil Andrej Einspieler, knezošk. duh. svetovalec in profesor na c. kr. realki. V Celovcu 1873. 8. 568. Nat. tisk. dr. sv. Mohora. — „Nate Jedro! Ranjki knezoškof Martin Slomšek — Bog jim daj nebesa! — so terdili, da je veliko bolje in modrejše, da se vsako leto ali vsaj v dveh letih celi katekizem kratko pa jedernato uči, kakor pa le nekaj koscev na dolgo in široko. Pa težavna reč je to, ves obširni keršanski nauk tako stisniti! Nisem še našel knjige — ne v našem ne v tujem jeziku, — ktera bi kazala, kako naj se to stori. — Poskusil sem toraj to jaz in nate jo knjigo, ktera vam pot kaže, po katerem morete celi katekizem v enem ali vsaj v dveh letih razlagati, pravi v predgovoru . . . — Pojdi toraj „Jedro“ v imeni božjem med ljube Slovence, podpiraj duhovnike, starše in učeničke, kterih sveta pa tudi težavna dolžnost je, podučevati slovenski narod v toliko imenitnem keršanskem nauku! Razširjaj pravo keršansko omiko, oznanuj božjo čast in slavo in donašaj ljubim Slovincem blagor in srečo!“

7. Slovenec. Političen list. I. Tečaj l. 1865. Odgovorni vrednik J. Božič. Lastnik Andrej Einspieler, ki ga je ustanovil, da bi obdeloval Slovincem polje politično v slovenskem duhu, kteri je prijatelj sv. Cerkvi, prijatelj pravi omiki in prijatelj mogočni Avstriji. Še le pol leta star je zrastel Slovenec skorej za polovico, l. 1866 v II. tečaju jel izhajati po trikrat na teden, a l. 1867 v III. tečaju zamre nagloma dne 25. apr. s št. 47. Koliko je v njem pisal Einspieler sam, to je težko določiti. Jako zanimljivo je pa, kar pravi v št. 95 l. 1865: „Iz Celovca. Od l. 1848 sem le, to je celih 17 let, delam po raznih časnikih in knjigah na političnem polju. Pa vsa leta nisem bil tako srečen, da bi bil z ministerstvom enakih misel. Vlada je bila nemško-centralistična bodi si v absolutnej ali ustavnej podobi. Jaz sem se pa vselej poganjal za to, da Avstriji bode temeljna podlaga in pervo, poglobitno pravilo: Ravnopravnost vseh narodov, prava ustavna svoboda in samouprava ali avtonomija vseh dežel in občin. Ministerstvo Belcredijevo je

razglasilo ravno ta pravila in zastavlja svojo besedo, da jih bode v življenje vpeljalo, naj velja kar rado. Po tem torej mi je došla sreča in veselje, da sem postal prvič ministerjalne misli in vladinega duha: Bil sem l. 1863 edini poslanec v koroškem deželnem zboru proti ministru Šmerlingu, zdaj — ako bi me ne bila ravno moja politika spravila iz deželnega zbora, — bi bil spet edini za ministra Belcredija. Prašam, kdo da se je spremenil, — ali sem se jaz sprevergel na vladine, ali pa le vlada na moje misli? Prašam pa tudi, katero ime zasluži tak časnik, ki me pri ljudeh s tim ovaja in čerui, da sem stopil pri ministerstvu v službo in da me visoka vlada plačuje? Zatorej naznanjam naračnost celemu svetu, da sta časnika, v ktera jaz dopisujem: „Slovenec“ in „Draupost“, zdaj v resnici z ministerstvom enih misli, in da bota torej visoko vlado podpirala tako dolgo, dokler da bode mož beseda in se deržala naših pravil. In res štejem si za veliko srečo in slavo, da morem po 17ih letih vsaj enkrat z vlado hoditi in podpirati jo. Bog le daj, da bi se ti srečni časi ne premenili nikoli! To prisiljen naznanjam in prošim, naj ne verjamejo niti Slovenci niti Nemci tistih nesramnih čenčarij, laži in obrekovanj, ki jih pisarijo tisti politikarji, katerih geslo je: „S trebuchom za kruhom!“ Andrej Einšpieler.

8. Političen katekizem za Slovence. „Potreben nam je, kakor ribi voda. Radi bi ga prav dober kup med naše prosto ljudstvo spravili, za to se nam pa dozdeva ravno „Slovenec“ najbolj pripravna pot. Iz teh člankov si bomo naredili malo knjižico in jo prav dober kup prodajali (I, 67).“ Spisal prvič v Slovencu 1865 št. 67—73. Posebej ponatisnil l. 1865. 8. 64. — Drugi natis l. 1873. 8. 48. Izdal in zal. odbor kat. konstitut. društva v Celovcu. Nat. družba sv. Mohora. — Razdeljen je pa ta politični katekizem tako, da najprej uči: Kaj mora vsak politično poučen Slovenec vedeti (Deržava, občina ali srenja, županija ali velika občina, dežela, Avstrijska deržava). In drugič: Kaj mora vsak pošten domorodec storiti

(Politične stranke, bukve in časniki, katoliško-politična društva, taborji, volitve).

9. Mir. Političen list za koroške Slovence. Jel ga je izdajati l. 1882 dvakrat na mesec, in časnik ta vrlo napreduje tudi po smrti svojega očeta.

Izvrstno je govoril in pisal ranjki tudi nemščino. Dopisoval je že l. 1848 v „Südslavische Zeitung“ v Zagrebu, v „Slavische Centralblätter“ v Pragi. Vredoval in največ sam zalagal je na pr. l. 1861—1863 v Celovcu „Stimmen aus Innerösterreich“; l. 1865—66 „Draupost“, „Kath. Blätter aus Kärnten“ l. 1868 (Carinthia vid. Novic. str. 69), l. 1869 „Kärntnerblatt“, l. 1876 „Kärntner Volksstimme“, češ. naj i Nemci izvedo resnico o Slovencih in Slovanih sploh. Spisal je svojim učencem molitvenik „Gebete u. Gesänge für kath. Realschüler“; zložil „Wegweiser für die Wähler der österr. Rechtspartei“. V vseh njegovih spisih, tudi v nemških, veje nekak čvrst duh, ki jako dobro dé človeku. — Njemu gre nekako tudi hvala, da se je v Celovcu l. 1855 ustanovilo društvo katoliških rokodelskih pomočnikov, l. 1864 slovenska čitalnica, l. 1869 katoliško politično društvo. Deželni poslanec je bil l. 1863, drugič l. 1871, tretjič l. 1880; mestni občinski odbornik od l. 1876. — Koliko je sicer delal in se trudil, o tem glej p. Slovenci in 1848. leto. Sp. J. Apih. — Andrej Einšpieler. V spomin njegove sedemdesetletnice. Sket. Kres l. 1882 str. 645—651. — Andrej Einšpieler. Spisal Fr. Levec. Zvon 1882 str. 755—758. — Einšpieler-zlatomašnik Spominska knjižica. Vredil Andrej Kalan, kapelan. V Ljubljani 1887. 8. 104. Založil slavnostni odbor. Tiskala Katoliška Tiskarna. — Koledar družbe sv. Mohora l. 1888 str. 65—69 s sliko, pa l. 1889 str. 102, kjer je povedano, da je odbor Mohorjeve družbe iz hvaležnosti do svojega dejanskega ustanovnika, prvega predsednika, dozdanjega podpredsednika in blagajnika sklenil pogrebne stroške na družbni račun prevzeti, kupiti zanj poseben prostor na Št. Rupertskem pokopališču za vse čase; kupil pa je tudi Einšpielerjevo hišo v Pavli-

čevih ulicah št. 7 iz spoštovanja do dóma, v katerem se je trudil ju za nas blagonosno delal, nekaj pa tudi zato, da se na najzanesljivejši način zavaruje družbina glavnic. Odbor je bil pri tem prepričan, da ravná po volji in želji vseh probujenih Slovencev in zlasti Mohorjevih družabnikov“. Pač res:

Spominjal se Tebe veselo
Slovénski na yake bo rod!

Matija Majar (Mayer, Majer), r. 7. febr. 1809 v Goričah (Borinov) v Ziljski Dolini, mašnik 4. 1836, po mnogih službah na Koroškem bil nekaj let kaplan pri stolni cerkvi v Celovcu, potem župnik v Gorjah, opeša na očéh ter se v pokoju preseli na posled v Prago, kjer živi sedaj zlatomašnik od 1. 1888.

V slovenščini je jel delovati v Celovski duhovščnici, kjer je A. Slomšek bil mu voditelj, in v knjižici „Troje ljubeznivih otrok“ l. 1838 je 1 veselo pripoved za otroke: Pavle Hrastovski vravnal Matija Majar Silan (A. M. Slomšeka Zbrani Spisi I. str. 236; prim. str. 232). Tako mu je v knjigi: „Ponovilo potrebnih naukov za nedeljske šole na kmetih“ — l. 1854 sestavil III. oddelek: Spisovanje listov str. 315—373. Kaj se ima v liste pisati? Kako liste spisovati, kaka mora biti zvonajna oblika listov, kako spisovati javne pisma in listine, vadba v spisovanju javnih pisem in listin. „Ta knjiga je prava enciklopedija za slovensko ljudstvo“, rekel je o njej M. Majar sam (Vid. str. 446—7 Zhr. Spis. I).

Zgodaj se je seznanil s Stankom Vrazom in v I. knjigi „Kolo“ l. 1842 nabaja se že prvi njegov „Dopis iz Koroške“. Knjiga IV. 1844: „Vile i šta o njih pripoveda narod u Koroškoj“. Knjiga VI. 1847: „Putovanje po kotaru Goričkom, Meletačkom i Tarštjanskem“ od M. Majera Ziljana.

Kmetijskim in rokodelskim Novicam je Matija Majer, domski kaplan, prvi list v Gajici napisal v Celovcu 4. prosinca, češ, kaj u kmetijskih novicah naj bolj dopade meni: 1. Da se novice vsakiga prepiranja sogibljejo . . . 2. Da ne gledajo

samo na krajnske Slovence, ampak, da nas vse vkupej bratersko objemejo . . . 3. Da se te novice pomalim u jeziku približujejo narečji bližnjih Slavjanov u Horvatskej, Slavonii, Dalmaciji itd. (l. 1844 str. 11. 12). — Gosp. Jarnik so umerli (str. 103). — Nekaj od Slovencev, o njihovih lastnostih, narodnih pripovedkah in pesmih, posvetnih in svetih, o Sibilah, starem malikoslovju, o sedanjem vzajemnem spisovanju in delovanju narodnem (str. 136—176). Na primer bodi: „Neki mlad Slovenec je pol leta na Nemškim bil, in se je toliko naučil nemšine, kolikor se človek v pol leta naučiti more, ako prej celo nič ne zna zvonaj slovensine. Tisti, ki so dobro nemško znali, so terdili, da se mu je nemšina še močno zapletala v ustih, in da je samo nekako klaverno po nemško čekljaj. Mladi ošaben šterkovec pa noče biti več Slovenec, noče več govoriti v svojim materskim jeziku hvastavši se, da ne zna več slovensko, ker je že vse pozabil. Za vsako stvar je grajomeč popraševal: Wie hasst dos Ding af windisch? — Enkrat so ležale grablje pred njim na tleh znak, da so moleli zoblje na kviško. On stopuje rahlo na zobe, da je grablišče na kviško migalo, bolj ali manj kakor je na zobe stopil močnejši ali slabiji. Takó si jigraje pa zopet poprašuje: Wie hasst dos? V tem stopi nekako premočno na zobe in grablišče mahne s táko močjo na kviško njemu črez usta, da se mu per tej priči kri curkoma iz nosa perlije. „Te preklete grablje!“ je rekel prav gladko po slovensko. Sadaj je dobro vedel: Wie hasst dos?“ — To je godcova. Táko le sim jaz na Koroškim slišal itd. (str. 138 cf. Dragotin Dežman: „Proklete grablje“ v Kolar. Bleiw. l. 1855 str. 55—57).

Novicam k novimu letu (1845) čestita Matija Majer iz Celovca na pr.: „Ko bi ptičica bil, pa perutice imel, bi k novimu letu Slovence povsod obiskal; bi vse kraje obletel, kjerkoli živé; bodi na Zili ali Dravi, na Savini ali Savi, na Muri ali Béli, na Pivki ali Ljubljanci, pri Koritnici ali Nadiži ali pa blizo morja silniga — povsod bi jim srečo vošil, veselo sprepeval — trikrat

bi „Slavo“ glasno zagnal, da bi po vsi Slavonii razlegalo se. Pervo: Slava Bogu, de smo dočakali srečno noviga leta! Drugo: Slava nadvojvodu Janezu prejasnimu, ki je „Novice“ nam priskerbel! Tretjo: Slava slavni družbi kmetijski na Krajnskem, ki nam „Novice“ izdaja! Vsim dobrim dušam, dragim domorodcam in zlatim prijatelam bi vošil po staro-slovenski navadi, de bi bili zdravi, ko ribice v vodi, veseli, ko ptičice v gozdu, močni, ko medved v gori — in de kratko povem, sprepeval bi sladko slovensko, de bi njim vsim, ki bi zaslišali, od ljubezni do slovenšine serce se vnelo. — Pa joj, jez ptičica nisim, perutic tudi nemam; leteti ne morem, še peti neznam; samo želje preserčne, samo ta listič béli Vam pošljem itd. (str. 2)“ — Slovénске besede (str. 155—186) v razgovoru, v katerem Radislavu lépo svetuje, kako naj se slovenščina vzbuja in pospešuje, zlasti po dobrih šolah. „Da se šole poboljšajo, morejo naj več pomagati duhovniki in učitelji in pa šolski starešini. Taka je. Duhovniki so duša za šolo. Srečna soseska, ki ima skerbljivega duhovnika in pridnega učitelja, ktera imata do otrok in do slovenščine veselje itd.“ —

Slovenska želja. Vsegamogočni Bog, mogočni Oče vsih narodov! glej, na početku novega leta (1846) k tebi pritečemo, se spodobno zahvalimo za milosti, kar smo jih vlani od tebe prejeli. Mnogo dobrot si po očetovo nam dodelil in serce nam je od veselja poskakovalo.

Bog premili, na vsem tebi hvala!
Kar je bilo, da nam še ostane!

Pa tudi gorke solze so nam tékale po licu blédem, kadar je huda nesreča nad nas perhula.

Bog premili, na vsem tebi hvala!
Kar je bilo, saj da več ne bo!

Vsliši nas, svoje otroke, ki te tréh zlatih darov iskreno prosimo, ker jih neobhodno potrebujemo. Pervi zlati dar: daj! da nam na nebu svetlo sonce sije, — oj preljubo rumeno sončice! . . Drugi zlati dar: daj! da nam v domovini sije še drugo son-

čice, — oj presvétli kralj in cesar Ferdinand! . . Tretji zlati dar: daj! da v sercih naših domorodcov sije še jedno sončice, — oj žlahtna ljubezen do naroda našega itd. (Novic. str. 2)! — Zernce gorušično t. j. 5 gold sr. vredništvu, da pošilja jedne Novice nar pridnišimu šolnimu pripravniku v Ljubljani, druge pa jednemu v Celji, ki ima naj bolj veselje s slovenščino. Radislav (str. 39). — Vesela vest, da je A. Slomšek vladika Labudske cerkve (str. 119 — 128).

Slovenske misli, dopis v Novicah l. 1847 (str. 2 — 10), kaj na pr. želimo zdaj za naše slovstvo: da bi vsigdar upotrebovali občí naš pravopis, besede znane vsim Slovincam in morebiti še drugim Slovanam, da bi se varovali kovati novih besed, da bi skerbeli za slog slovanski, naročili si drugih slovanskih knjig ali časopisov in jih brali, da bi nam naši pesniki po slovensko pesme zlagali, da bi v Novicah radi napisali, kar narodnost in narodno izobraževanje zadene, postavim od šolskega izpraševanja itd. — Pod naslovom: Slovenščina na Koroškem — vesel popisuje Radislav tako slovensko izpraševanje v seminišču Celovškem (str. 91). — Slovenski besednik za poduk in kratek čas (59 — 192). — Prva knjiga njegova tudi v Gajici pa je:

1. Pesmarica cerkevna, ali Svete Pesme, ki jih pojó ilirski Slovenci na Štajerskim, Krajnskem, Koroškem, Goriškem in Benatskim in nektere molitvice, litanije in svet križoven pot, zbral in na svet izdal Matia Majer, kaplan pri stolni cerkvi v Celovcu. L. 1846 Nat. in zal. J. Leon. 12. XXVIII. 29 — 236. — V predgovoru (III — XXVIII) opisuje pesmi ter naposled pravi: „Zapisival sim jih na tenko, kakor ljudi izgovarjejo . . Tudi sim v te bukvice vzél jedno ilirsko. Dvé v Čedah obče navadni sim po našim poslovenil, že zato, da bi se vidilo, kako so si ilirsko- in česko-slovenske pesmi močno podobne v smislu in v besedah. Jedna je istrianska . . Pravopisa sim se v teh bukvicah deržal občega, zato ker je med Slavjanimi, ki s latinskimi pis-

meni pišemo, naj bolj razprostranjen . . . Napevi so s dvojnimi števili zaznamenovani" . . . Od str. 237: Kazalo, po redoma, kakor cerkevno leto teče. Adventne pesme. Koledniška. Božične . . . Kazalo v abecednem redu. —

Slava Bogu v višavah in na zemlji mir ljudem dobrega serca! Prisojalo je rumeno sončice tudi nam Slavenam! Kar smo iskreni domorodci želeli, to se je, hvala Bogu! 15. Brezna tega leta zgodilo Presvitli naš Cesar Ferdinand so dali vsim svojim narodom ustavo (konstitucijo)! Tako je pisal ves navdušen Matija Majer l. 1848 v Novice (str. 50), češ: Pri nas je tako, da v Celovcu, kar stoji, še nikoli ni bilo takega veselja. Na novim velikim tergu stojé ljudje, gospoda, šolska mladost, kmetje, duhovniki . . . Danes smo ustanovili narodno stražo . . . Vse kar hlače nosi, ima béle kokarde . . . Celovec je razsvitljen . . . Kaj bodemo pred vsimi drugim naj serčnejši svojim poslanikom naložili, da za nas na zborih govoré? . . . — Marljivo je dopisoval tedaj v Slovenijo na pr. l. 1848: Slaveni in Nemci (l. 2—5). Sloga slovenskih družtev (47. 48). Kralj Matjaž (str. 44). Slavenska sloga. Dežele našega cesarstva itd. — L. 1849: Učilišne knjige slavenske (l. 6—8). Slovensko slovstvo (cf. Drobntince). Ponatiski iz „Pravil“ in iz „Predpisov“. — Ilirsko-slavenski jezik (str. 388). Čitanka (str. 412) na pr. za Slovence u nižjem gimnasiju mora 1. biti tiskana s latinskimi i cirilskimi tiskavnimi i pisavnimi pismeni; 2. mora obseči u prvovj polovici sostavke slovenske, u drugovj ilirske. To je glavna stvar, vse drugo je le malenkost. — L. 1850: Učilišne knjige itd. itd. — Takrat je priobčil:

2. Pravila kako izobraževati ilirsko narečje i u obče slavenski jezik. Spisal Matia Majer u Celovcu. U Ljubljani nat. J. Blaznik. 1848. 8. V. 130. — „Dvě stvari dokazujem u ovoj knjižici, prvič: da se mora dosadanjih 14 do 16 slavenskih književnih jezikov i jezikičev uzajemno približevati, a ne se oddaljivati; dru-

gič: kako se moraju ilirska poduarečja, nareč: slovensko, horvatsko i serbsko izobraževati, da se po malo približaju . . . Pisal sem po ilirsko-slovensko pa tako, da bi bilo, kolikor moguće, lahko razumljivo Slovincem i zajedno Horvatom i Serbljem itd. (str. III-IV). Krasna so v tej knjigi nepreměnljiva prirečja, slavenski izreki i do 1400 slavenskih poslovič (str. 92—129).

3. Predpisi latinsko- i cirilsko-slavenski. Spisal in na svétlo izdal Matia Majar. U Zlatnom Pragu léta 1849. Tisk. B. Haaze. (Predgovor v 15 odstavkih je pisan na Višarjih. Ponatisnjen v Sloveniji l. 1849 str. 288—296).

4. Slovnica za Slovence. Spisal in založil Matia Majar. U Ljubljani léta 1850. 8. 51. Nat. J. Blaznik . . . „Ta slovnica uči tako govoriti in pisati, da bi, kolikor je mogoće, lahko razumili Slovenci, Horvati in Serblji — ona učí govoriti in pisati po čisto slovensko, po gospodsko, po književno, ali kakor nekteri to imenujejo: po ilirsko, po jugoslavensko . . . Ta slovnica je kratka; dokazov za pravila najdeš u mojej knjižici: „Pravila kako izobraževati ilirsko narečje itd.“ Ta knjižica ima tri razdèle: 1. Naukoslovje za učitelje posebno potrebno. 2. Slovnico. 3. Pravopis . . . U Žabnicah méseca Novembra léta 1849. —

5. Spisovnik za Slovence. Spisal Matia Majar. U Celovcu 1850. 8. 68. Nat. J. Leon. — Predgovor je spisán u Šumičeah pri Zili; knjiga pa ima v sebi nauk: O pravopisanju. O spisovanju u obče. O spisovanju listov, javnih pisem in listin, ki so na pr. izpiski, plačilni, prejemni, odgovědni, vozni listi, svědočbe, zavezna i ženitbena pisma. Oporoka. Javni oglasi. Prositbe. Domovnice.

Slovénsko slovstvo je popisal M. Majar l. 1846, a priobčile so Drobntince l. 1849 str. 204—216 (cf. Slovenija in Novice); l. 1856: Rajska ptičica (Iz ruskega str. 212). — Slovenski Prijatelj l. 1856: Učiteljski shod v št. Mihoru (str. 129—132). — V Janežičevi Slovenski Koledi l. 1859: Jagodice. Igra

v enem djanju po Kr. Šmidu svobodno poslovenil M. Majar (cf. Rožice 1859 str. 49—78). — Vodnikov Spomenik l. 1859: Vodniku veselomu slovenskomu pesniku i učnomu novinarju v blag. spomen. Nesrečna Narodna pesma iz Ziljske doline v Koroškoj, tiskana gradjansko-cirilskimi pismeni (str. 179, 180). — Sodeloval je nekolikov Deutseh Slow. Wörtlb. 1860 (vid. Vorr. VIII). — Slovenski Glasnik na pr. l. 1863: Sv. Ciril priprošnik, pesem v cirilici, česk. Fr. Sušil, svobodno poslovenil M. Majar (str. 61). — V Novice je dopisoval na pr. l. 1852: Ne mešaj navlaš ptujih besed med lepo slovenščino (Radislav str. 207). L. 1856: Učiteljska skupščina v Žabnicah na Koroškem (str. 7). Kristijani v Turčiji (264—285). Popis nazočnosti cesarja in cesarice medzilskimi Slovenci itd. — L. 1857: Naše slovstvo (171—184). Cirilica: Mi bi radi kdaj brali v Novicah nektere redke s cirilskimi pismeni tiskane (str. 270), kar mu je vredništvo dovolilo, in vsled tega so v nekterih listih (cf. Glasnik) s cirilico tiskane kratkočasnice za poskušnje itd. — L. 1858: Ali labodska, lavantska ali lavantinska? Prošnja: Blagorodni gospodi naši, kterih beseda pri duhovnoj in svetovnoj oblasti velja: pripomagajte nam, da se nam, posebno nam slovenskim duhovnikom v slovenskih deželah od višje oblasti tak le ukaz dá: „Slovenska vlastna imena osob in imena domača v slovenskih farah se imaju vsigdar pisati v sadaj navadnom organičkom pravopisu, in da se ne naključí kaka pomota, se ima pristaviti v kerstnu, smertnu in svätbenu knjigu v oklepu tudi vsikdar ime po starom pravopisu pisano, ako se potreba kaže (str. 86)“. Ozir po svetu: Bosna in Hercegovina (str. 98—117). Slovenska gospóda: da Slovenci slovenske gospóde skoro nič nimamo, i kako bi se moglo odvernuti škodljivo ptujčevanje naših ljudi (str. 194—197). Imena novih denarjev (204). Za spomenik Vodnikov naj se razpišejo darila za tiste dijake na naših gimnazijah, kteri se slavenskih narečij najmarljivejše učé (317). Radost o prvem slovenskem pastirskem listu knezoškofa Valentina (407 cf. Slov. Prij. Einspieler). —

L. 1859: Glasi o cesarskem ukazu: ki določuje učbeni jezik v različnih deželah našega cesarstva, kjer govori o počétnih, srednjih in bogoslovnih šolah (IX X). V sestavku: Slovenščina na Slovenskem — kaže, čto nam je storiti, da povzdignemo slovenščinu na čast družbenoga jezika (403). — L. 1860: Slava spevana svetima apostoloma slavenskima Cirilu i Metodu l. 1860 v veseli spomen nju apostolovanja l. 1860 (Dve svetli zvezdi bliščete — na nebu nam Slavenom itd.), pesem tiskana v cirilici in latinici (str. 1). — L. 1861: Stanje Slovencev z ozirrom na ustavno listino. Naše potrebe so tri: 1. Naša narodnost ima javno v deržavi obveljati. 2. Slovenske pokrajine bi se imele sjediniti v jednu deželu i se dovoljiti vsem Slovencom samo jedini sbor. 3. Bratska sloga s Horvati i uzajemnost s Slovani, osobito z avstrijanskimi (str. 88—95).

6. Sveta brata Ciril i Method slavjanska apostola i osnovatelja slovstva slavjanskoga. Tisučletni spomén na léto 863. Spisal Matija Majar Ziljski. V Pragu 1864. 8. XI. 176 str. Knjiga je tiskana na jednoj strané latinskimi, na drugoj cirilskimi pismeni. Življenjepis, v kterom se razlaga, kako je slavjansko slovstvo cirilskimi i glagolitičkimi pismeni procvétalo i kako se je slavjanska božja služba po obredu zapadne i po obredu izhodne cerkve ali širila ali propadala v različnih slavjanskih plemenih i v različnih pokrajinah slavjanskih. Pripovêda se, koliko su se trudili ti sveti muži sv. Ciril i sv. Metod, njuni pomagavci i nasledniki za slovstvo i za službu božju v slavjanskom jeziku (cf. Novic. 1864 str. 416).

7. Uzajemni Pravopis slavjanski, to je: Uzajemna slovnica ali mluvnica slavjanska. Spisal i na světlo izdal Matija Majar Ziljski. V zlatnom Pragu 1865. 8. XIV. str. 237. — Svezek I. 1863. II. 1864. III. 1865. „Ta slovnica ali mluvnica obseže v sebé zajedno šest slovníc scéla jednako uredjenih; to je, slovnicu cerkveno-slavjansku, rusku, horvatskoserbsku, česku, poljsku, i uzajemno-slavjansku, piše v predgovoru;

dalje se ozira po priložnosti i na ostala književna narečja slavjanska, namreč na gorotanskoslovensko i bolgarsko, na ugerskoslovensko i lužičkoserbsko, osobito onda, kada se v jednom ali drugom od njih najde nešto presno slavjanskoga, što se je zgubilo v ostalih naših književnih jezicima. To je prva uzajamna slavjanska slovnica . . . Imel sem tu knjigu uže čelu spisane cirilskimi pismeni, pa uvaživši vsestrano sadajne slovstvene okolnosti Slavjanov v obče i naj bližje potrebe Slovencev, Horvatov, Čehov, Moravanov, Slovakov, Lužičkih Serbov i Poljakov, večji del latinoj se služečih, sem ju dal natisniti za sada pismeni latinskimi itd.“ Obseg: I. O slavjanskem jeziku v obče. II. O pismu slavjanskem. III. O pravopisu uzajemnom. IV. O tvaroslovju. V. O skladnji slov. VI. O besednji. — Tisk c. kr. dvorne tiskarnice sinov Bogomila Haase.

8. Slovnica Ruska za Slovence. Spisal Matija Majar. Tisk. na Dunaju 1867. 8. 172. Založil G. Blaž, trgovec v Reki (Fiume). Beseda o knjigi. Pismo spisovatelju (str. 1—12). Razlaga nekoliko slovnicih besed nahodečih se v ti slovnici. O pravopisu, sklanji, spregi in skladnji (11—49). Poslovice (50—53). Iz Nestorovega letopisa . . . Sveti Ciril in Metod . . . Čajni germ . . . Zima zarajskega kmeta (54—161). Trgovska pisma. Prestava naj navadnejših besed, ki se rabijo v trgovini. Na Ruskem se rabijo sledeči denarji, mere in vage (162—172).

9. Slavjan. Časnik slovstven i uzajemen za Slavjane književne i prosvetljene. Vreduje in na svetlo dava Matija Majar v Celovcu. God. I. 1873. 8. 160 str. II. 1874. III. 1875 str. 180.

V Novicah l. 1864 že kaže se v dopisu iz Koruške o čitavnici in novi tiskarnici neko nasprotje mej stranko v Gorjah in mej domorodci v Celovcu (str. 163—171 cf. 203) itd. L. 1865 imajo Novice njegov govor, namenjen čitavnici v Celovcu, a zabranjen in le tiskan po želji pisateljevi v vzajemnoslovenskem jeziku (str. 135—6) z naslovom: „Visoki raji“ t. j. najstarejši napevi slavjanski. Narodnih pesmi Ziljskih, ki so čista

pšenica, zlato blago, pravi, imam še sto. — Neki rokopis: „Narodne pjesme“ iz različnih krajev, 23 listov, nabrala Drobnič-Majar, hrani Slov. Matica (Letopis 1887 str. 346). — Radosten pozdravlja M. Majar Ziljski v Slovincu l. 1879 „Južno-slovenske narodne popievke“, sakupio Fr. Kuhač, v Zagrebu, češ — „ta knjiga predstavlja nam dejansko toliko zaželjeno uzajemnost in slovo slavjansko: v tej knjigi se najdejo sbrane narodne pesme horvatske, srbske, slovenske in bolgarske itd. (VII, 138)“. Enako iskren sostavek njegov ima Slov. Narod: O cerkvenom jeziku slavjanskem (1879. 263).

Izdavši vzajemno-slovenske knjige „o Cirilu i Metodu, uzajemno mluvnico slavjansko, slovnico rusko“ poskusil je slednjič še po slovstvenem časniku „Slavjanu“ pridobiti si sotrudnikov, a — zastoj! Čim bolj se je trudil, tem manj bilo mu je naslednikov v pisavi. — „Čto ću kazati o ovom mužu? Da je vlastenec? Da ljubi rod svoj iskreno? Da je pripraven vse žrtvovati za blagor domovine, vse, sreću i blago? Da je bistri pisatelj slovenski, jugoslavenski? — Vse ovo preslabo izrazuje značaj M. Majara. Znam ja jedno samo slovo, po kojem češ njegovu sliku brzo i podobro spoznati, i to slovo je — uzajemnost. Baš ovo slovo čini, da se šire, da uzdrheću prsa slavjanska, sveto ovo slovo postadoše u sadašnje doba geslom našim, uzorom bolje bodočnosti, sreće i slave slavjanskoga naroda“ itd. Tako je pisal o njem R. Razlag l. 1852 v Zori jugosl. I. str. 137, a izvršila se je o tem le prva polovica t. j. da je za „uzajemnost slavjansku“ žrtvoval Majar vse svoje blago, in — „žal, da pri svojem plemenitem, nesebičnem delovanju ni mislil na se in na svoje stare dni. Starcu so jele oči temneti. Brez (dostojne) podpore domá (cf. Danic. 1883 str. 117) odšel je v slovansko Prago, kjer so ga bratje Čehi gostoljubno sprejeli in ga preskrbeli za bodočnost“ (cf. Spomenik slov. uzajemnosti str. 99). — Iz tega vzroka menda je sprejela družba sv. Mohora njegov rokopis, v katerem razodeva svoje že prej tu in tam pribčeno mnenje, namreč:

10. Sveta brata Ciril in Metod slovanska apostola. Spisal Matija Majar Ziljski, duhoven Krške škofije. V tisučletni spomin smrti sv. Metoda izdala in založila Družba sv. Mohora v Celovci. 1885. 8. 79 str. s 26 podobami. Doklada A. Pastirski list Ljubljanskega knezoškofa Jakoba. B. Krščanska beseda za bratovščino sv. Cirila in Metoda (Iz Drobtinic l. 1867). Začetek in namen, napredek in sad družbe.

Kar živi v pokoju, bil je v Zagrebu, Ljubljani, l. 1882 s Slovani v Rimu. O političnem njegovem delovanju glej: Slovenci in 1848. leto. Sicer pa: „Slovénski Narod“ l. 1874. 48—52. — Spomenik slovanske uzajemnosti l. 1886 str. 205—6. Celo življenje svoje sem se trudil, v vseh svojih spisih in knjigah, katere sem na svetlo dal, da bi se slovanski jeziki približevali in da bi se slovanska plemena bližje spoznala. To se zdaj godi in me neizrečeno veseli, pravi sam v pismu do slavnostnega odbora (str. 103); zato kliče kakor l. 1848:

Slava Bogu na nebu in mir ljudem na zemlji,
kateri so dobrega srca!

(Živkov)
Dr. Jožef Muršec, r. l. marc.

1807 v Bišu pri sv. Bolfanku, srednje in visoke šole dovršil v Mariboru in Gradcu, kjer je bogoslovec bil posvečen l. avg. 1830, služil za kaplana pri sv. Antonu v Slovenskih ter pri sv. Miklavžu v Ljutomerskih Goricah, potem v Ptuju, od l. 1838 bil odgojevalec pri vitezu Ormuškem (Friedau), l. 1845 postal učitelj verozakona in slovenščine na meščanski realki v Gradcu, doktor modroslovja, l. 1850 celó nadzornik gimnazij po Hrovaškem in v Slavoniji, l. 1879 konzistorijalni svetovalec Lavantinski, l. 1870 stopivši v pokoj je obhajal l. 1880 v rojstnem kraju slovesno zlato mašo, odslej pa živi mirno in blagotvorno v Gradcu.

Slovenski spisovati je jel v modroslovnih in bogoslovnih šolah, kedar je pomagal dr. Ant. Murkotu pri slovanskem slovarju, kakor poznej Janežiču (Jezič. XXV str. 2)

in tudi Cigale je pobral iz njegovih knjig nekatero besedo (Kratice str. XIV). Za slovenstvo vneti mladenec je ljubezen to vnel tudi pri družih slovenskih dijakih, in pri Vrazovi svečanosti smo slišali, pravi Trstenjak, iz ust slavnega rodoljuba dr. Štefana Kočevarja, da je Muršec bil prvi, ki je v srcu njegovem in St. Vrazovem vžgal ogenj navdušenja za povzdigo knjige slovenske, ter da je pri Blazniku naročil do 14000 iztisov raznih knjig, katere je potem velikrat pod ceno prodajal, tudi mnogokrat zastoj delil med svoje rojake. Stanko Vraz ga je nasproti vnel za ilirščino. Z njim je največ občeval, zanj nabiral narodnih pesmi (gl. Nar. pesni ilirske 1839: Mladi Marko) pa književnih stvari, njemu obilo dopisoval od leta 1833, kar se razvidi iz V. knjige: Déla Stanka Vraza l. 1877 u Zagrebu, kjer se nahaja 27 njegovih pisem Muršecu pisanih nekaj v cirilici, nekaj v latinici, s prva slovénski, potem ilirski, poslednje l. 1849 iz Zagreba u oči božiča, v katerem mu priporoča n. pr.: „Širite slovenske novine ne samo medju hlačari nu i medju bregušari, kitite ih od sviuh stranah krasniem i probudjujućiem člancima. Nastojite da učeća mladež slovenska dobro izučí narčče književno ilirsko ne samo čitajuć neg i pišući ga. Složno, složno da bude jedno stado, a dobar pastir neće izostati (str. 420)“ itd. —

1. Kratka slovénska Slovnica za pervence. Na svetlo dal Dr. J. Muršec, učitelj veroznanstva pri st. st. meščanski šoli. V Gradcu, 1847. 8. 87. Papir ino natis od Lajkamovih naslednikov. V delu IV. so: Izreki. Pregovori. Basni. Pesmi. § 70—73. Pisatelj knjigo spremlja z besedami: „Navam slovensko slovnico, kratko ino popolno, kolikor mi je mogoče bilo. — Skerb kratkoče je pravem redu nektero reč podmeknila. Naj nji perzanese!“ — Novice l. 1848 so prinesle str. 125—224 dokaj resno kritiko o njej; v Sloveniji l. 1849 št. 22—23 je pa J. Muršec priobčil: Odgovor, pogovor, zagovor in nagovor na presojo moje slovnice v lanjskih Novicah. Nektera njegova je obveljala v knjigi slovenski. Po-

sebej opominja ondi: I se naj vsigdar zgovarja po pravici ko I, barem enkrat v šoli ino od omikanih ljudj. Drugi sledé nevedoma itd.

Rad je dopisoval v Drobntince na pr. l. 1848: Sv. Viktorin, Ptujski škof in mučenik. L. 1849: Venec cerkvenoletnih obhajil. L. 1850: Vnajna služba božja alj sv. obredi cerkveni. L. 1851: Pridiga pri novi meši. L. 1853: Obhajilo cerkvenega posvečenja. L. 1856: Pripodoba — katoljška cerkev pa kristijanska: solnce pa mesec ali luna. — V Gradcu se je l. 1848 vstanovilo društvo Slovenija, kojemu je bil dr. Muršec duša ter je natančno popisal njegovo povestnico, ki se hrani v deželnem arhivu (cf. Slovenci in l. 1848. Sp. J. Apih). Nekaj let je vredoval slovenski del „Deželnega Zakonika“. — Pridno je pisaril pod pravim ali pa pod domačim imenom „Živkov“ v razne slovenske in nemške časnike na pr. v Slovenijo l. 1848: Kratka poverlna primera, kateri jezik je boljši in popolnejši, ali nemški, kakor pravi v naslovu, prostim ino ponemčanim Slovencom po mestih, terjih, gradih ino po nemških mejah (str. 108). — L. 1849: O družbi Sloveniji v Gradcu, o slovenščini v bogoslovju, o volitvi za državni zbor. Iz Štajerskiga: Pri nas se daní! — Imena po rodu in svaksini. Obletno obhajilo Slovenije v Gradcu. Vesele domorodne kresnice. O šolah latinskih in meščanskih itd. — L. 1850: O slovenskem uradovanju. — Iz Gradca: „Čutim i nadam se, da mila Slovenija in ljube Novice, Slovencev blagi zvezdi, zavoljo besed „občno zaželjene nove oblike“, ktere stare obične reči pomene i obljube, ne budete dolgo križem gledali, temoč se mahom spet posestrili . . . Slavni Kolar je bil oni prvi od božje previdnosti nam zbudjeni blagi mož, čega bistri duh je iz svoje svetle višine naše potreboče na tenko pregledal in — odrešne resnice učil . . . Kakor nam visokoučeni slavni oče Palacki v politiških, tako nam Majar v slovniških rečeh pravu put kaže . . . To preblagu knjigu „Pravila“ bi naj vsaki vlastenec rad prebiral,

i vsaki naš učitelj i dijak se nje na pamet učil (str. 13. 14) itd.“ —

Novicam je dopisoval od l. 1848 n. pr. o Cafu in njegovem Robinsonu, o slovenskem društvu v Gradcu, o slovenskem pravoslovju na vseučilišču, in zakaj ima ta nauk vedno manj slovenskih slušateljev (l. 1851—2); o ljudskih šolah, o ptujem jeziku in o prvi slavjanski besedi v Gradcu. Štajarska penina Kleinošekova. Darila poslom, kateri naj manje deset let zaporedoma služijo pri tistem gospodarju (l. 1853). V dokladi l. 1856: Neposredno speljevalo iz glagolov — pregled, koliko se iz enega glagola z raznimi končnicami da napraviti besed. Glasi o cesarskem ukazu, ki določuje učbeni jezik v različnih deželah našega cesarstva, kjer v XI. odstavku (l. 1859) razodeva Živkov svoje misli o tej zadevi, in odgovarja tistim, ki se po nemških časnikih ustavljajo cesarskemu ukazu zastran učnega slovenskega jezika po naših gimnazijah, terde, da ga ni treba, ali da ni moči za to! — Že l. 1850 je poprosil duhovnikov, naj nemškim krajevnim imenom pristavljajo tudi prave slovenske (cf. Einšpieler), in l. 1851, češ, c. kr. štajarska namestnija je razposlala dva dela lanjskega nemš. štaj. zakonika slavnim tehantijam s prošnjo, da bi duhovniki blagovolili k nemškim pristaviti prave slovenske imena od kraja do kraja (str. 123); in l. 1863 svetuje, naj vse osobne in krajne imena duhovniki v matične knjige vselej pišejo prav slovenski s slovenskimi čerkami (str. 7) itd. — Slovenska Bčela l. 1853 ima nektere spiske njegove p. Nizozemski bedni (str. 88). Libanske cedre (str. 111). Rimski žerovi ali katakombe (str. 151). —

2. Bogočastje sv. katoljške cerkve. Sploh koristno podučenje čez cerkvene čase, kraje, sprave, opravila ino osebe po njihovem bogoslužnem pomenu i namenu. Spisal in založil Dr. Jož. Muršec, učitelj verozakona v st. mestjanski učilnici. V Gradcu 1850. 8. 196. Papir i natis od Lajkamovih naslednikov . . . Nazočo knjigo . . . poterdi ino odobri Sekovsko knezovladiško veče . . . „Nadam se, da tota sicer drobna pak sitno nadeta

knjižica veliki potreboči v okom pride, ino mnogim vstreže, ker reči razjasnuje, ktere prav razumeti je vsakemu vsikdar dobro ino koristno, v sedajnih časih pak silno potrebno. — Prigovor že pravi: Kar je v sercu skrito, bode vse očito. To je terda istina, piše v uvodu. Človek je tako stvarjen, da pride vse nazóči, kar se znotri v njem zbudi in godi. Duša in telo, iz kterih obstoji, ste si v tako tesni zavezi, da vse, kar jedno zadene, tudi drugo doletí, ino se na njoj razvidno pokaže — če se človek navlažć ne potají. To nam poterduje dovolno vsakdanjih prikazov. Postavim, če kaj dušo razveselí, se svćti človeku veselje iz jasnega obličja ino iskretih oči; pobije mu kaka žalost serce, je tudi ves pogled, glas ino obraz otožen ino turoben; poletí nas jeza, se lice mahoma porudeči ali pobledi; popade nas strah ali groza, strepeče vse telo, vlasje se verhoćé ino so vćasi naglo vsi šeri itd. u vsaki reči ino povsodi itd.“ — Str. 191—196 kaže Azbućni imenik na pr. Aldov, časoslovje, devetnica, doba vuzmena, duhova, hram božji, janžovec, kazalnica, kerstilnica, kerstirna, leca, miza božja, mućenišće, obićajnica, pametva, poterda sv., presnec, razpelo, sprava (oprava) cerkvena, svitnice ali zorenice, žarv itd.

Kakor je l. 1848 Muršec nemški pisal v „Grazer Ztg.“ ćvrsto o Slovencih in njih narodnih pravicah, tako je na pr. l. 1862 priobćeval „Kath. Gedanken“ v „Kath. Wahrheitsfreund“ str. 62 do 226 po knjigi francoski. — L. 1865 pripravila je na dan Čitalnica, izd. I. Gršak, sostavek: Uspeh človeške modrosti, spisal prof. dr. Jožef Muršec (str. 189—195). — Slovenski Matici je postal ustanovnik poslavši jej l. 1864 gld. 100 s pristavkom, naj po njegovi smrti knjige dobiva rojstna fara njegova; l. 1867 pa ji je izročil vnović državno dolžno pismo za 100 gld. z namenom, naj iz obresti pošiljajo se knjige Slovencem na vseučilišću v Zagrebu, kar je poznej pre naredil tako, da se sedaj jeden izvod Matic. knjig pošilja marljivemu slovenskemu dijaku v Celje, jeden pa v Maribor. Tako je ustanovnik i Matici Hrvatski i družbi sv. Mohorja itd. — Njene

Većernice imajo nekte re manjše sestavke, sp. Živkov ali Ž. na pr. Zofijna cerkev v Carigradu. Prilike. I. 1861. Paganski in keršanski modrijan. II. Pomlad, podoba mladosti. IV. Sveti križ VI. 1862 itd. —

3. Narava in človek v svoji pravi složnosti. Podučno in zabavno berilo. Spisal Jož. Živkov. V Ljubljani, 1867. 16. 91. Nat. in zal. J. R. Milic. Obseg: Slon. Kes in sprava. Bernardski psi. Podgane in miši. Velblod, osel, severni jelen. Tići. Tice selivke. Pevske živali. Živalski jezik ali pogovor. — O teh stvaréh je mićne sostavke Živkov jel priobćevati v „Ućiteljskem Tovaršu“ l. 1866 str. 23 ter jih snoval do str. 391 in l. 1867 str. 11 do str. 124, kjer naposled vredništvu opominja: Tu je dokončan premićni spis ućenega pisatelja . . . Da bi pa tudi učenci ta lepi spis lahko brali in se vneli v dobrih miloserćnih ćutilih do živali, smo tega spisa dali nekoliko iztisov posebej natisniti. Dobé se pri g. Milicu (str. 124).

L. 1880 je obhajal Dr. J. Muršec zlato mašo, ki je ljubo opisana v Zg. Danici str. 308—326, kjer se kaže zlatomašnik kot izgled pravega duhovskega življenja, velike dobrotljivosti in čistega djanskega domoljubja, in je ondi natisnjena tudi pesmica njegova: O Marija, hći, nevesta, — Mati Božja blažena, — Pomoćnica vselej zvesta, — Varhinja usmiljena itd. — V Danici l. 1887 str. 67. 68 pa se nahaja „Sto pet in trideseti psalm“, tako rekoć: litanije stare zaveze. V spomin 51letnega godú preć. gosp. zlatomašnika, bivšega profesorja itd. Dr. Jožefa Muršeca, poklonil Svitoslav. Na primer: Vse od naroda pa do naroda — Ljudstva hvalite Bogá in Gospoda: — Silno veliko, in vedno še novo — Smiljenje večno res je njegovo itd. — Starćek bavi se vedno še s slovstvom slovenskim, kar prića rokopis, ki ga želi spraviti še na svetlo, pod naslovom: [Modroversko krmilo zdrave omike. Po francoski stoletni knjižici poslovenil in priredil Živkov v 19 poglavjih (o Bogu. pravi veri,

cerkvi, cerkveni oblasti itd.) v 14 zvezkih. — Blago delovanje tega zvestega sina slovenskega naroda je ob kratkem opisal Davorin Trstenjak v Novicah l. 1880 str. 289, češ, dr. Jožef Muršec je eden najblaženejših slovenskih duhovnikov in eden najzasluženejših slovenskih rodoljubov. Primeri: Književna Zgodovina Slov. Štajerja, sp. Ivan Macun, v Gradcu l. 1883 str. 123—125

Davorin Trstenjak (Martin Terstenjak) r. 8. nov. 1817 v Kralovcih, v fari sv. Jurija na Ščavnici, tu in v Radgoni dovršil prve šole, latinske l. 1836 v Mariboru, modroslovne l. 1840 v Gradcu in Zagrebu, bogoslovne v Gradcu, l. 1844 postal mašnik, bil kaplan v Slivnici, Ljutomeru, Ptujju, l. 1850 učitelj verozakona, slovenščine in zgodovine na gimnaziji v Mariboru, l. 1861 župnik pri sv. Juriju pod Rifnikom, l. 1868 na Ponikvi, l. 1879 v Starem Trgu pri Slovenjem Gradcu, kjer je umrl 2. febr. l. 1890

Na književnem polju je jel delovati l. 1837 ter se je trudil na njem celih petdeset let, do l. 1887, pod raznimi znaki in naslovi p. Kralovski, Borko vlastelin Kralovski, Ilir ili Slavjan iz Štajera, M. T., Davorin (Davor cf. Mars), D—n, D. T—k., Vesti iz Štajera, iz Ptujja, od Drave, od Voglajne, Štajerski rešetar, Juste milieu, §§., *, E., Vicko Dragan, Vitomar, Dalibor, *Ἐπίχομος*: t. j. Epicharmos itd.

Zvezda (Tam za goro zvezda svéti, — Oj kak jasno se blišči!) je pesem, katero je Davorin zložil l. 1837, ki se — sloveča po mičnem napevu (dr. G. Ipavic) — tiskana nahaja sedaj v Kresu l. 1884 (IV. str. 296). Takrat je bil zložil tudi dramo: „Nevesta iz otoka Cypros“, katere osodo sam popisuje v Slov. Narodu l. 1876. — Danica Ilirska l. 1839 ima „Leljice“, od Lelja, boga ljubavi, zl. D. Terstenjak (V. 3); Molba (Polag novogárčkoga br. 14). — Nar. pèsni ilirske,

St. Vraz l. 1839, pa: Nevernost (str. 71). Dva groba (str. 123). — Zora Dalmatinska u Zadru l. 1844. god. I. br. 9: Dopis iz Gradca nêmačkog, v kojem Borko vlastelin Kralovski razodeva svojo radost o novem listu slavjanskem, svetuje vzajemni pravopis, ter priobčuje v njem pèsni: I. Život, život rode! II. Radost. III. Neizcèrpljivi vrutak. IV. Hlepnja. V. Duhu Ivana Gundulića (sonet). V III. pesni sercu svomeu kaže uteho:

U pèsniètvu svetom
Tamo vir života,
Prometejske iskre
Svètovah lèpota.

1. Mesec Marije ali častenje presv. Device Marije skoz eden celi mesec z vsakdanjimi premišlevanji, z molitvami in z izgledi iz življenja svetnikov, tudi s kratkim opisom naj imenitnejših Marijinih svetstev, katere slovenski romarji obiskavajo. U Gradcu 1842. 12. XVI. 260 str. Poslovenil M. T. — II. nat. 1856. Založil Sirolla u Gradcu. — V predgovoru pripoveduje Martin Terstenjak, kje in kedaj se je častenje Device Marije skoz celi mesec majnik pričelo, kako razširjalo, s kolikim haskom, ter pravi: „Jas sim tu iz nem:kih knjižic Monat Mariae Wien 1830 Verlag d. Mechitaristen Congregation — ino iz francozke Mois de Marie presvetlega škofa Verdenskega g. Le Turnéra različne in marsiktere premišlavanja, molitve in izgleda . . nabral ino na naš slovenski jezik prestavil . . . ino zadnič opis naj glasovitnejših Marijinih svetstev, katere vi radi obiskavate, pridal (na pr. Marija na gori, v Rušah, v Pušavi, Marija nova Štifta, v Pleturušcah, Polska mati božja, Marija na brijujavi gori, M. Podsredska, na sladki gori, jezarska, na tinski gori, Marija Hülf, Trošt, v Lankovcah, M. Cell, lušarska, M. Bistrica, v terški gorici . .). Pesmena čast Marije matere božje: Taužentkrat bodi češena; od naj slajšega serca Jezusa Kristusa. Zahvalnica. — Tak primite s veseljem tote bukvice u vaše roke, in opotrebljavajte nje za vašo srečo, za čast in povišanje Marijino, ona vam bo lju-

bezniva zagovornica pri Bogu ino mati milosti. . . Na konci še vas prosim, kdar te vaše prošnje k materi božji preblazeni Devici pošilali, ter tudi mene u vaše molitve sklenite itd.“ Poprašan o tej knjižici — sporočil mi je l. 1886 po dr. Jos. Pajku nekako ponosen: „Naznanite to g. prof. Marnu, naj slovénski svet zve, da nisem se samo s ajdovsko mythologijo pečal“.

V Novicah se je Davorin oglasil prvokrat l. 1846 str. 47: Slava kmetijstva. V listu 24: Perva vožnja na železnici skoz slovensko zemljo. Od Dunaja do Celja 2. dan Rožniga cveta 1846 V spomin tega dneva je bila zložena pričujoča pesem: „Kakšín vrisk se širi iz daljine? — Kaj pomeni visokoleteči — Dim in hlap? Ali vihrí dolj od Sevra — Gota divjiga nezmérna četa, — In markomanskih kónj presílina versta, — Al' groznih Hunov černa gnusna truma? — Čuj drag' Slovenec vriš in piš, — Čuj hrum in šum, čuj silno ropotanje! — Pa ne prestraši se itd.“ — na hlaponi „Drava“ po svobodni železnohlaponski meri, pravi pesnik Kralovski iz Štajarskiga. — „Poštovanja vredni duhovnik, g. Davorin Terstenjak, so trem nar marljivšim slovénskim učencam latinskih šol v Marburgu po g. učniku izročili vsakemu po eno križovačo (str. 196 cf. M. Majer)“. — L. 1848 resno opominja, naj Slovenci hité pred prestolje ljubeznivega Cesarja ter razodenejo mu svoje skupne potrebe v posebni prošnji pod naslovom: Bratje Slovenci po Krajnski, Koroški in Štajarski deželi (str. 67)! — za zedinjeno Slovenijo in za to, da se slovenska stran Sekavske škofije k Lavantinski pridruži in škofov sedež ali v Celje, ali v Marburg, ali pa na Ptuj prestavi (str. 79). — L. 1850 je dobil zlati križ za zasluge z duhovno postrežbo bolnikom l. 1848—9 v Ptuj v dveh boleznih (str. 177); kot gimnazijski učitelj v Marburgu je posebej podučeval učiteljske pripravnike v slovenščini in dušeslovju (str. 212), ter z Matijašičem vred vstanovil slovénsko knjižnico na gimnaziji (Novic. 1851 str. 4.) — L. 1852 poroča v dopisu od Šéavince o smrti dveh prijateljev slovénskih rodoljubov, in iz Maribora nekoliko o gimnaziji (str. 232). — L. 1853 pa se prikaže Da-

vorin Terstenjak na znanstvenem polju: „Saxa loquuntur! . . Gré za brambo stare naše in za vterdenje nove Slave. V slavnih historičkih uspomenih bodete dobili novo naddušenje in ponosito bodete kazali na stari čas in rekli: kar se je dolgo drugim prilastovalo, to je naše, plod in sad slovenskega duha (str. 48)“. Ker je Davorinovo neumorno in ogromno delovanje v Novicah celo na drobno opisal Anton Trstenjak (str. 21—31), naj jaz tukaj oménim le stvari, katere se mi zdijo bolj znamenite v slovenskem slovstvu.

Pesmi njegove niso brez solí. Razun „Vožnje po železnici“ glej pesem „Vodniku“ l. 1858 (str. 76) in „Epilog“ o stoletnici Mariborske gimnazije (str. 258—9); „Prisega“ o pričetku Celjske čitalnice l. 1862 (str. 69); „Sokolska“ l. 1864 (str. 411).

Povésti in povéstice (novele, humoreske) na pr. l. 1857: Novo leto 1824. Spoznanje. Slutnja. O jezerih med Slovenci. Usmijena Slovenka. Sveta vira (porota). — L. 1858: V Verbovcu o ženitvi in gostovanju. L. 1860: Slovenski Leander.

Potni listi p. l. 1857: Od Kisle Vode blizo Rogatca. Iz stare Celeje. Iz Solčavskih planin. Pisma o Slovencih in Slovenkah I—III: Od slovenskih tergov. Pesničarji in Šavničarji. Bled cf. kranjski Gorenc pa štajarski Dolanec. L. 1858. IV: O Ljubljani in o Vodniku. L. 1859 iz potne bisage XVI pisem. v katerih ljubko pripoveduje, kako je s pobratimom dr. J. Bleiweisom hodil po Kranjskem ter obiskal Podlipskega, Križnogorskega, Poženčana, L. Pintarja, dr. Tomana, Bl. Potočnika itd. Krepka je p. Kolednica za novo leto 1864.

Životopisne értice na p. o Stanku Vrazu in njegovi slovstveni zapuščini l. 1854; o škofu Baragi; o smrti Slomšekovi l. 1862. Stojanovi l. 1863; o smrti Ernestine Pleiweisove l. 1870, o zlatomašniku dr. Jos. Muršecu l. 1880. — O sv. Cirilu in Metodu že l. 1857: Ali tudi Slovenci naj praznujejo spomin njune apostolske delavnosti; l. 1862 o tisočletnici sv. Cirila in Metoda;

o njuni svečanosti po listu v Celje in Ljutomer l. 1863, v Ptuj l. 1864. —ocene slovenskih knjig so skor le oznanila p. Arkiv za povjestnicu jugoslavensku knj. IV. l. 1857. Ueber den Ursprung und die Heimath des Glagolitismus v. P. J. Šafarik l. 1858. Alphabet der Geografie v. Teubel l. 1859. Ueber die Wichtigkeit der slav. tradit. lit. als Quelle der Mythologie v. dr. Krek. l. 1869. Drevnejšij period istorii Slavjan, sp. Gilferding l. 1870. — Drugi ondi našeti spisi so ali starozgodovinskega, mythologičnega, narodo- in krajepisnega, ali tudi jezikoslovnega značaja (cf. Navratilov odgovor l. 1853 str. 371).

Slovenija, vredoval M. Cigale v Ljubljani, ima nekatere njegove dopise iz Štajera, od Drave, iz Ptuja na pr. l. 1848 o Jelaiču banu . . . „Iz lica je vsaki nekaj druga mu bral, eden junaštvo drugi dobroto, oči so kazale nadušenje, visoko čelo velike misli, Če ravno so se pred nekimi dnevi vse sorte razsodi storili čez njega in njegovo djanje tako je vendar njegova osebnost nekakšno zabavljivo in očaravno moč izkazala, ino če ravno ne političkih mnenj prevrnila, vendar nevgodne poprejšne vkročala (str. 42)“. — Zoper volitev v Frankfurt (47); pisarska in učiteljska versta ljudi je zoper slovenščino v kancelije in šole; o nemških katolikih (Ronge), o vojski mej Madjari in Horvati. O prihodnem ustrojenji in uredjenji Austrie (99) — za zedinjeno Slovenijo: za Jelaiča in Horvate zoper Nemce in Madjare (123); zoper Dunajski zbor: „Al Austrio, al pa smert, zakaj brez Austrie tako ni življenja za Slovence“ (142) . . . Ali Davor je tudi po njoj (Slovenii) zamahnil meč kervavi (155) itd. — L. 1849 na pr.: Slovenci pozor! Nabirajmo podpisov za vseobčo slovensko prošnjo! V Gradcu ne pustijo slovenski dopisovati v škofijo; na Kranjskem se nekteri terdovratno deržijo starega pravopisa; nekteri duhovniki se protivijo sji-dnjenju slovenskega dela sekovske škofije s labodskoj iz razlogov, katere homo s njihoviimi imeni o svojem času malo pregledali (247). O slovenščini v šole in pisarne de-

želske in duhovske (350). Politiško stanje Slovincov. — „Neuzdaj se u me — Dragi kume, — Nego u se — I u svoje kljuse!“ — O političkih novih uradnikih . . . Věsti iz Štajara polne pelina . . . „Da naše učilne gimnazije ne manje kakor ludske i višje šole do nekoje dobe niso bile druga nego zavodi — naprave poněncanja, toga ni trěba vam praviti, to je dovolje znano . . . Od sušcovih danov je v Mariboru slovenskoj mladeži toliko blažesti zasvanulo, da su od učitelja g Matjašiča, v čegar persih poněmčivanje se nije slovenskoga duha zavsema umorilo, po dvaput na tjeden podučanje v slovenskoj slovnici priijimali. S tim skupinu — pičlim naukom morali su se rodjeni slovenski mladiči zadovoliti kroz vse leto 1848 . . . Kakor se čuje, je nek nemškutarski šologleda učitele, ki slovensku slovnico učijo, opomenul, naj se poboljšajo t. j. naj nemšku slovnico učijo! . . . Nek sirovi učitel v Ljubljani je svojim učencom ki so se za slovensku poduku oglasili, rekel: „Le domu pojte vi krave past, tam se bote slovensko učili! . . .“ Dva mariboržka gimnazialna učitelja se pogovarjata od te strašne (!) prederznosti (!?) ljubljanskih učencov, kakor je v „Lloidu“ ta reč popisana bila. Jeden v vsej svojoj profesorskoj mudrosti obsodi te prederzneže takole: „Man soll sie zum Militär stellen“. Risum teneatis amici! . . . Ljubljena šolska mladina v Ljubljani! stoj čversta kakor zidi grada. Ljubljana je serce vsih Slovincov, na vas gledaju vsi ostali učenci v Mariboru, v Celju, bodite jim izgled gorečega rodoljubja (410 cf. Cafov i Terstenjak)! itd. —

Slovénska Běela, vredil A. Janežič, v Celovcu 1853 tečaj IV. ima nekaj razprav Terstenjakovih iz spisa: Kdo so bili Panonci in Noričani — Kelti ali Slovenci? na pr.: Javbrama Tapurius, Maeron Posebej pa je kot priloga izišla po njej knjižica:

2. Kdo so bili Ambidravi, in kdo je sozidal starodavni mesti Virunum in Teurnia, Kelti ali Venedi? Spisal Davorin Terstenjak, učitel verozakona na gimnaz. v Marburgu. V Celovcu 1853. 8. str. 24.

Zora jugoslavenska od Radoslava Razlaga, u Zagrebu l. 1853, tečaj II. kaže str. 66—70 pesni Trstenjakove: Nadahnutje. Izvadek iz večje pësme pod naslovom: Služba svobode. Zapad slnca. Dvoje slnce (iz arabskoga). Karanje (iz arabskoga).

Slovensko Berilo za III. gimnaz. razred, zl. dr. Bleiweis, l. 1854 str. 22: Sokrat. Čertica njegovega značaja. — IV. l. 1855 str. 66: Leonida pred Termopilami. Zgodovinska čertica.

Koledarček Slovenski, na svitlo dal dr. J. Bleiweis, l. 1854 str. 42—47: Slikar. Novela iz življenja umetnika (Ticiana). — L. 1855 str. 27—32: Stanko Vraz. S tem primeri: Dëla Stanka Vraza. V. 1877 str. XVII (Stanko t. j. Stanislav, ne Konstantin; Fras i Žerovnik) pa Novice 1857 str. 71—2: Spoznanje. Vicko Dragan.

Drobtince l. 1855 str. 121—131: Janez Klajžer, duhovnik po volji Božji.

Izvéstje gimnazije Mariborske l. 1858 poleg „Epiloga“: O božanstvih ognja pri starih Slovanih. Pregled sto najslavniših učencov marburžkega gimnazija. Sostavil D. Terstenjak: „Iz teh slavnihih imen vidimo, da je marburžki gimnazij od nekđaj bil semeišče slovenskih izverstnih pisateljev in podpirateljev slovënske narodnosti“, pravijo na to Novice (1858 str. 260).

Spomenik Vodnikov l. 1859 str. 220—227: Slovenske narodne pesmi. I. Iz Medžimurja. II. Iz celske okolice. III. IV. Iz Pešničkega. — Ljudevit vojvoda horvatski. Zlomak večje historične povesti. Ueber die Lage und Namensbedeutung der römisch-slovenischen Mansio Longaticus (Aus dem sloven. Manuscripte).

Zlati Vek l. 1863 str. 49—58: O prvem stolnem mestu Metodovem.

Niz bisera jugoslavjanskoga, zabavnik uredio N. Stokan a izdao V. Pretner, u Zagrebu l. 1863 str. 35: Mythologična črtica o staroslovenskem božanstvu Homanu, sp. D. Trstenjak.

Pësmarica. Na svetlo dal dr. R. Razlag l. 1863. II. 1872 v Mariboru: Budnica („Bratje, kliče domovina — Vstan'te v njeno

sveto službo itd.“) str. 27. — Pod lipo (Lipa, dišečo, — Preljubo drëvo itd.“) str. 61. — O pol noči (O polnoči moj duh bedi — Vzdiguje se v nebesa itd.“ cf. Novic. 1862) str. 125.

Jezičnik. Leto IV. 1866: Windischer in Sloven (Vid. Predgovor in Novice 1867 str. 20. 21).

Glasnik Slovënski, vredoval A. Janežič v Celovcu, je donášal kratke dopise iz Maribora, mythologične drobtine, zgodovinske in starinske čertice, ethymologične ali jezikoslovne reči, humoreske po narodnih pravljicah, ki jih je priobčeval po vseh letnikih od 1858 do 1868 Davorin Terstenjak ali Vicko Dragan na pr. l. 1858: Na pepelnico, na Verkovnico t. j. sredpostno sredo iz Marburga, majales dijaške itd. — L. 1859: Turki v Verbovcu (str. 75). Kako je Marko župan v Verbovcu postal (4. zv. str. 161). L. 1860: O življenju, značaju in vojni starih Slovanov (str. 43—45). Alež Veselkovič. Verbovske anekdote z geslom: Narravere patres nostri, et nos narravinus omnes t. j. Noreli so očetje naši, in tudi mi smo vsi noreli (str. 85—88). L. 1861 zlasti mythologične stvari. L. 182: O mavrici ali božjem stolcu. Vezilo, kogar za godovno zvezati str. 269. Vila (380). L. 1863: O nekterih staroslovenskih imenih iz l. 861 (str. 210). L. 1864: Kelmorajn. Obraz iz mojega dijaškega življenja str. 34—45. O mogilah. L. 1866: O nekdanjih Slovanih v Retiji in Helveciji str. 257—263. L. 1867: O slovanski naselbini v južni Italiji str. 12. O starej Akvileji str. 239—242. Komarjeva ženitev. Narodna pesem znana med Ščavnico in Pesnico, priobčil in pojasnil D. Trstenjak (str. 297—8). Kaj pomeni ime Srb (379)? L. 1868: Važnost narodnih pripovedek in pesem za slovënsko bajeslovje str. 63. Steklena gora. Mythologična črtica, kakoršnih se dokaj nahaja v vsakter-m tečaju.

Koledar in Letopis Matice Slovënske ima od l. 1865 do 1877 mnogo in dokaj obsežnih spisov Trstenjakovih. Tako na pr. 1865 str. 100: O raznih pomenih besede „Matica“. — L. 1867: Nekaj iz družbenega življenja štajerskih Slovencev

(str. 95 — 98). Starodaven vrbovsk rokopis. Našel Vicko Dragan. Vvod in predgovor. Kako si je Vrbovčan svojo svojeglavno ženko poboljšal. Komedija igrana za kralja Matjaša v slavnem varošu Vrbovcu (str. 103 — 111). L. 1868: Predgovor o spisih Poženčanovih (str. 3. 4). Goriško. Zgodovinska črtica (str. 52). Ali ima slovenski jezik soglasnik f (76)? Rimska cesta (85). Volitev poslanca v Koza-rovcu. Kratkočasnica. Vicko Dragan (125 — 128). — L. 1869 à str. 3 — 34 in l. 1871 str. 159 — 172: Raziskavanja na polji staroslovanske zgodovine; l. 1869 b str. 3 — 24 pa l. 1870 str. 3 — 25 ter 1871 str. 172 — 192: Raziskavanja na polji staroslovanske mythologije, tudi s podobami. — L. 1874: Slovanski elementi v Venetščini (str. 3 — 74). Komentari k zgodovini Salašanov, Japodov, Venetov, Ligurov, Skordiskov, ligurskih, karnskih, noriških, podunavskih in karpatskih Tauriskov (str. 156 — 179). — L. 1875: Slovanski elementi v Venetščini. II. Predgovor. Uvod. I. Slovanski jezikoslovski zaklad v Venetščini. II. Antenor, vodja adrijanskih Venetov. III. Professor Contzen o slovanskosti starih Venetov. Dodatki in popravki (str. 3 — 153). — L. 1876: Slovanski elementi v Venetščini. III. Z dvema prilogama (str. 5 — 91). — L. 1877: Slovanski elementi v venetščini. IV. Uvod (str. 5 — 91). Na Ponikvi v god sv. Mohorja.

Slovenec, ki je izhajal v Celovcu l. 1865 — 67, ima v II. in III. tečaju nekoliko Trstenjakovih dopisov, v katerih se kažejo „Obrazi iz Ljubljane“. V prvem (II, 106) opisuje Dalibor družbino življenje v poglavitem mestu vojvodine Kranjske („In Krain findet man noch ein Stück Mittelalter“) ter oménivši plemstva in meščanov primerja kazino pa čitavnico, surkaše nasproti fra-kašem, češ, da že tudi v narodnem taboru poganjata se za nadvlado Ormuzd in Ariman, kateri slednji dobiva svoje učence iz burne, nagle in žestoke mladine. — V drugem l. 1867 (III, 9) pravi o Ljubljani: To mesto je ne samo slovenska Meka, temuč tudi slovenski Rim. Tudi Ljubljana ima svoj Vatikan, in vse njegove slabosti in blagosti . . . Du-

hovništvo je gorljivo, vendar ni vse prosto oklevetanja . . . Kranjska pa Tirolska — Inš-bruk pa Ljubljana sta si v več razmerah zelo podobna gledé društvenega življenja . . . Od novega leta sem je tukaj tudi živo politično gibanje. „Hie Welf, hie Waiblingen“ t. j. tukaj federalisti, tam „Verfassungstreue“ — tukaj narodnjaci, tam nemškutarji — poglejmo si nekoliko teh ustavoljubčkov itd.!“ — V tretjem (št. 36) opisuje jako dovtipno nemškutarjev ali meškutarjev štiri „species“, in v četrtem (št. 43) slovstvarečo Ljubljano . . . „Kakor v Ljubljani vladata dva duha, slovensk in nemšk, tako tudi dvojna literatura . . . nemška nezdatna in nezdatna . . . in ako je literatura obraz dušne moči naroda tedaj je njeno nemško in nemškutarsko pleme na Kranjskem presneto malo ima . . . A tudi slovenskega slovstva v Ljubljani ne morem pohvaliti . . . Kaj je temu krivo? Razcepljenost in nesložnost. Tukaj se ena stranka bori za oblike, tam druga za načela. Nekteri bi radi tudi v posvetni literaturi imeli samo — askezo. Pravično je poganjati se za moralnost v slovstvu, vendar ne moremo tirjati, da se duh slovenskega naroda bode le s samimi meditacijami nasitoval . . . Posebno slabo stoji s slovenskim pesništvom . . . Nekteri mladi se bojijo kritike, drugi nemilega preganjanja . . . Ženskemu ljubljanskemu svetu je berilo tako potrebno, kakor cukar in kava . . . Dušna lakota išče živeža, in če ni domačega kruha, sega po tujem . . . Treba je složnosti brez „Rechtbarei“ . . . Želeti bi bilo, da se ljubljanski slovstveni delavci izključivo držijo svojega kroga. Ali v Ljubljani vsak „comis“ dela politiko na vatle in prače, in tudi to je krivo, da se Ljubljana izdaja itd.!“ —

Slovenski Gospodar, ki izhaja v Mariboru od l. 1867, ima tu in tam „Zgodovinske črtice“ spisal D. Trstenjak. Tako je dopisoval tudi „Besedniku“, kateri je kratkočasen in podučen list za slovensko ljudstvo — izhajal v Celovcu od l. 1869 do 1878, na pr. t. II. l. 1870: Buge waz primi gralva venus! Lepota koroške dežele v oziru slovenskega jezika (str. 11). Kteri dnevi v tjednu so bili poganskim Slovenom prazniki

(35)? Vaprja vas blizo Gospe svete na Korškem (59). T. III. 1871: Črtice o Antonu Tomšiču (str. 91). Nektare drobtine ali črtice se nahajajo še tudi v tečajih l. 1875 in 1876.

Slovenski Narod, kateri je izšel dne 2. apr. 1868 v Mariboru in od l. 1873 izhaja v Ljubljani, pozdravil je Davorin Trstenjak takoj v I. št. v dopisu od Voglajne: „Moz' ti bog! . . . Na noge so spravili naš novi politični časopis nar izvrstniši naši domoljubi iz tega edinega namena, da narod slovenski ojači v političnem življenji in napreduje v politični izobraženosti. Program novega našega časnika, pretresovan po izkušenih in nesebičnih domoljubih, našel je obče dopadenje. Ni se bati nezdravega liberalizma, s katerim je večidel okužen evropski zapad, pa tudi ni trdoglavnega starokopitarstva, katero svoje okó zapre vsakemu umnemu napredku. Na podlagi krščanskih načel bode državno poslojje zidati pomagal, in gojil, kar je vesti naroda sveto, pa tudi ga vodil po polzki poti političnega napredka od stopinje do stopinje . . . Zato zapopadimo dobro vsi, kateri smo prijeli peresa v roke, da v novem našem časniku podučujemo narod naš, . . . da ne razdiramo tam, kjer je sozidanja treba, da v sveti jezi ne zgubimo treznosti, . . . da gojimo nar večo narodno krepost: zatajevanje sebičnosti . . . toraj ne precenimo se!“ —

Drugi spis njegov nahaja se v 2. št.: Nasvet, kako bi se slovstvena delavnost med slovenskimi pisatelji bolj pospeševala (literarno društvo — literarno glasilo). Nato pa je popotnik Epicharmos dopisoval, časih dokaj dovtipno, v št. 27 do 53 na pr.: V Mariboru („Personalstand des Bisthums Lavant; cf. Odgovor v št. 30 — irrisor“), iz Žabnice, Mrhovca, Ljubljane, Zagreba, Varaždina in Središča, Ričet-varoša, Lutetiae Vindorum, Fünferheima, z Dunaja, iz Gradca. — L. 1869: V spomin Antonu Janežiču. Predlog za Janežičevo ustanovo. — L. 1870: Dr. Lovro Vogrin (Nekrolog). Iz mačkinje žalosti: Bindscher Haloder (Blatoder). Naravoslovne črtice I—VI: Osel. Podgana. Krt. Uš. Mravlja. Opica ali mrkoviča. Retkva in špargelj. Tobak.

Sol. Figa mož (Sykophant Feigenangeber špicelj). Na dan pred Kresom. Debelaki. Marburger Namenbüchlein. Prvi program ptujske realne gimnazije. Cerkev matere božje na Črnigori. V katerem času je stari rokopis mesta Kranja pisan (cf. J. Pajk). Prijateljski dopisi do brata Hipohondra I—IX, kjer o sklepu pravi: „Za politiko bodeta skrbelá očeta Beust in Bismark in naši slovenski deželni — posebno pa državni poslanci, za dobro voljo in kratek čas pa tvoj srčni prijatelj Epicharmos“. — L. 1871: Prijateljski dopisi bratu hipohondru (št. 39, 48). Prošnja do slovenskih pisateljev, naj pošiljajo dopisov v leposlovni in znanstveni časopis „Tabor“ (št. 129), kateri je pa pod naslovom „Zora“ l. 1872 izhajati jel v Mariboru (cf. Nar. 1872 št. 28). Tej se je Trstenjak žrtvoval v tej dobi, ter v Narod u oglasil zopet na pr. l. 1875 št. 288: Spomin na dva satirika duhovenkega stanu I. Francoz Rabelais. II. Slovenec Andrej Gutman. — L. 1876: Osoda prve slovenske drame. Slovenski rapsodisti (Fr. Cvetko, Št. Modrinjak, M. Jaklin itd.). Jan. Bapt. Šmigoc. Moj pohod pri Kopitarji („Vi ste torej tisti reformator slovenske zgodovine“ . . .!) Prva slovenska čitalnica. Slovenski pesnik Rajnki t. j. U. Jarnik. — L. 1878: G. dr. Štef. Kočevanju v spomin njegove sedemdesetletnice (Pesem št. 261). — L. 1879: Ostanki slovenskega jezika v tirolskeji nemščini (št. 89) itd. itd. — Posebej je dal vmes na svetlo:

3. Triglav, mythologično raziskavanje. Spisal in založil Davorin Trstenjak. Z edno Triglavovo podobo. V Ljubljani 1870. 8. 24 str.

V smislu, v katerem je Dalibor opisoval slovstvarečo Ljubljano (Slovenec 1867), češ: . . . „O domo- in rodoljubju mladih slovenskih pisateljev nikakor ne dvomim, samo približevanja je treba od obeh strani, in vspeh bode veselejši, kakor doslej . . . Indolencija in intolerancija bodete zginile, kedar nastopi prepričanje, da, če o ljubezni zapoješ, nisi še sveta pokončal . . . na stran mora stopiti vsa diktatura, svojeglavna hegemonija, vse preziranje mlajših ali slabejših močí itd.“ —

vstanovil je D. Trstenjak l. 1872 Zoro, časopis za zabavo, znanost in umetnost, ter l. 1873 Vestnik, znanstveno prilogo Zori, ktera odslej bodi časopis le za zabavo in poduk, v Mariboru, in katero je l. 1874 prevzel v lastništvo in vredovanje J. Pajk. V „Zori“ (I, 5) je sprožil „Času primeren predlog, naj se osnuje „Pisateljsko društvo“, kakor česki Svatibor, na Dunaju Concordia itd. na pr.: Naše literarne moči so tako razkosane, kakor dežele, v katerih naš rod prebiva. Nikjer pravega središča, tudi nismo doslej imeli nobenega pravega literarnega organa, v katerem bi se sedinjevale vse dušne moči. „Zora“ bi rada bila takovšen organ itd. O vspehu gl. D. Trstenjak 1887 str. 14. 15. — Poleg I. novega pisma do brata hipohondra so v Zori l. 1872 bolj domači „Prineski k zgodovini dušnega preropenja Slovencev na Štajerskem“, kjer so ob kratkem po spominu opisani p. A. Murko, J. Košar, O. Caf, dr. M. Prelog, J. Drobnič, Valentin Mandelc. Kratke ocene na pr. Turški boji sp. Parapat, Občna zgodovina. sp. Jesenko, J. Pajka Izbrani spisi. Slovenski umetniki. Zagovor Ksantipe. Suha rodbina (Po franc. Vicko Dragan). Marija Stuart (!). Murillov učencec. Životopisi slavnih mož: Torquato Tasso. Rafael. Tizian. — L. 1873: Canova. Camoens. W. Shakespeare. Salvator Rosa. Cervantes. Paolo Veronese. Suvarov. Richard Savage. Lopez F. de Vega. — L. 1874: Juri baron Vega. Gibbon in Voltaire. — L. 1876: Rusko-slovansko slovstvo z dostavkom, kjer je naznanil Opyt fonetiki rezianskih pogovorov. Rezijanskij Katehisis, sp. J. Baudouin de Courtenay. Bize in Bizjaki. Kedaj so se Kočevarji na Kranjskem naselili (cf. V spozumljenje str. 309—311 S. R.) — L. 1877: Jezikoslovne reči p. Jazbec. Zajec. Bebr. Meresec. — V Vestniku l. 1873 pa je priobčil p. O imenu slovenske Sojenice. Zgodovinski spomeniki (Schwarzenberg). Jezikoslovske črtice. Italjanščina in slovanščina. Župan. Sv. Hieronim je-li Slovan? Slovanske besede za oblačila. Slovenščina v latinščini. — L. 1874 pa razun nekterih drobnosti: Slovanski elementi v venetščini (str. 9—59).

— Razpravo to je nadaljeval v „Letopisu“ Slovenske Matice ter po njej oddelek dal posebej na svetlo:

4. Slovanski elementi v Venetščini. Spisal Davorin Trstenjak. V Ljubljani 1874. 8. 74.

Kar je bil pričel v „Vestniku“, obdelal je nekoliko ter tudi posebej izdal:

5. Slovanščina v romanščini. Spisal in založil Davorin Trstenjak. V Celovcu 1878. 8. 79.

„Zanimljivo je, kako je zdaj (l. 1872 itd.) nastalo neko nasprotje med slovenskimi, nočemo reči, štajarskimi in kranjskimi pisatelji itd.“, pravi Ant. Trstenjak (str. 30). In J. K. trdi in dokazuje v Novicah (1873 str. 313—352 cf. str. 173): „Kakor v politiki oni napredek, s katerim se bahajo naši mladi, ni pravi napredek, temveč le pot k narodovemu propadu; tako tudi najnovejša pisava nekaterih slovenskih pisateljev (v Zori, Vestniku, Narodu, Soči) je veliko bolj v škodo, nego v korist slovenskemu jeziku itd.“ — Takrat so bile nemile borbe celó o načelih (za vero, dom, cesarja ali za domovino, omiko, svobodo), o tiskarni v Matici Slovenski, o Narodni tiskarni itd., da je D. Trstenjak izstopil iz odborov Matice Slov., Narodne tiskarne in tudi Pisateljskega društva, kar se je leta 1878 poravnalo nekoliko, da je v izrednem občnem zboru z dr. J. Bleiweisom vred po mladih postal častni član Matice Slovenske, in poznej Podpornega pisateljskega društva, ter je zopet jel dopisovati kakor v Narod, tudi v Novice.

K r e s. Leposloven in znanstven list. Sodelovanjem prof. dr. Greg. Kreka in župn. Dav. Trstenjaka uredoval dr. Jakob Sket. V Celovci. Tisk. in zal. tiskarna družbe sv. Mohorja. Letnik I. 1881 ima Trstenjakovih spisov na pr.: Zgodovinske črtice o nekdanji provinciji Windischgraz str. 63—670 in II. L. str. 54—596. — Kakšna je bila lavantinska škófhja pred 100 leti? Slovenske gomile. Zupan-Župan. Janž. Peter Muhič. Prošnja do slovenskih pisateljev, naj bi opisovali tudi učenjake rojake, kateri so pisarili v la-

tinskem ali nemškem jeziku. — L. II. 1882: Das Bisthum und die Dioec. Lavant v. I. Orožen. IV. Dec. Tüffer. — L. III. 1883: Gaspar Rojko. Slovenske besede v koroški nemščini. Desch. Veprija vas. Slovanski ostanki v dolini Anniviers na Švicarskem. Dr. Štefan Kočevar (Narek). Župnik Jožef Hašnik (Nekrolog). — L. IV. 1884: Alois Perger. Lazenje. Slov. narodni običaj. Ime Vraz. Plaurmorati. Juta. Slovenske besede v tirolski nemščini. Zvezda (Pesem). Odprto pismo prijatelju starinoslovcu v Ljubljani. Kako se je prav za prav pisal Thomas de Cilia (Prelokar)? — L. V. 1885: Sventipolk. Želar. Solva. Turje. Petovio. Watschger. Venta. Noriški Tauriski niso bili Kelti. — L. VI. 1886. Pouchen in znanstven list: Nestorjevi Vlaha. Zgodovina farâ ljubljanske škofije IV. Ocena. Črtice iz ethno- in topografije nekdanjega Norika in Panonije (str. 154—331). Posebej je v tej dobi dal na svetlo:

6. Werliand de Graz. Zgodovinsko-rodoslovna razprava. Spisal Davorin Trstenjak. V Celovci 1884. 8. 72.

Čestitka Savinjskega Sokola svojemu slavnemu udu . . . čast. kanoniku, dekanu na Laškem g. Antonu Žuži o priliki Njegove dijamantne sv. maše 8. okt. 1882 — je pesem, katero je zložil Davorin Trstenjak v Zgodnji Danici (str. 334). — Poslednja knjižica njegova pa je:

7. Pannonica. Spomeniški listi. Svojim prijateljem ostavil Davorin Trstenjak. Založba pisateljeva. Natis. tiskar. družbe sv. Moh. v Celovcu 1887. 8. 31. Vsebinska: Etnografske razmere v nekdanji Panoniji od pradobe do rimskega gospodstva. II. Camum (Kamon) ime za pivo pri starih Panonih. III. Panonskonoriška boginja Adsalluta. Predgovor pa slove:

„Leta 1837. sem začel slovenski pisati, torej je preteklo 50 let mojega literarnega delovanja. Jaz sem pisatelj malega naroda, torej se ne morem ponašati s stoterimi knjigami, kakor Kraszewski, dasiravno nisem bil manj delaven in nisem manj ljubil svojega naroda. Poskusil sem se kot pesnik, novelist in humorist; kot mytho- filo- in arheolog,

spisal sem zgodovinske razprave, natisnene v naših slovenskih, tudi v nekterih nemških časnikih, mnogo mojih spisov je našlo priznanje, marsikteri članki so že zastareli, ker znanosti napredujejo. — Errando didici. Kot sedemdesetleten starec ne bodem več mogel krepko peresa voditi, naj me nadomestujejo mlajše moči in v ljubezni popravljajo, kjer sem se jaz zmotil. Gradiva jim zapuščam obilo. Bog varuj slovenski narod!“ Stari trg pri Slov. Gradcu, 1. avgusta 1887. Pisatelj.

Poslal je bil ta spomenik i meni; a pisal mi je zadnjikrat še lani, kjer pravi na pr.: „Tožili ste nekdaj, da ste na srcu bolani, prijatelj, tudi moje telegrafuje, — in ne morem več pridigovati, ko malo bolj glasno govorim, mi srce bije in se vznemiri, kakor mlado žrebe Zraven sem zelo nervozen, in ne morem nič več spisovati . . . V Ljubljani imate zopet mal ropot — dobri si bodite, a baš to je naša nesreča, da urednikom slovenskih listov manjkuje zmernosti . . . Slovenci — smo mal narodič z velikimi strastmi itd.“ —

Sodbe o spisih Trstenjakovih so različne. Kakor Miklošič (Slav. Bibliothek II. 1858 cf. Slov. Glasnik I. str. 157), tako se tudi Jagić na pr. čudi véliki njegovi učenosti, marljivosti, izvedenosti v mnogih literaturah, a zlasti v jezikoslovnem raziskavanju mu nikakor ne pritrjuje, češ: turpiter atrum desinit in piscem mulier formosa superne (cf. Archiv I. str. 515. 604. III. 728. V. 495. VII. 670). Sicer pa je dokaj iskreno opisan na pr. v „Slovenskem Narodu“ I. 1878 št. 258 259. Spisal Fr. Levec; cf. Zvon 1890 str. 166—174. Knjiž. zgod. Slov. Štajerja. V Gradcu 1883 str. 128—131. Sp. Iv. Macun. Davorin Trstenjak, slovenski pisatelj. O petdesetletnici njegovega književnega delovanja. Spisal Andrej Fekonja. V Ljubljani. Izdal in založil Anton Trstenjak. Nat. Kleinmayr in Bamberg. 1887. 8. str. 31 itd. —

Andrej Pirnat r. 17. nov. 1817 v Loki pri Mengišu; po ljudskih solah dovršil nižjo gimnazijo v Karlovcu, višjo v Ljubljani

l. 1842, c. kr. rudarsko akademijo v Ščavnici l. 1847. Potem je služboval v raznih rudokopih po Slovenskem, povsod v svojem krogu budeč narodno zavést, vstanovnik Celjske čitalnice, Slov. Matice in drugih slovenskih društev. Umrli 23. dec. 1888 v Ormožu (Friedau) na Štajarskem. Podpiral je rad slovensko slovstvo, ter dopisoval slovenskim časnikom. Tako se nahaja na pr. v

Novicah l. 1844 št. 8 pesem „Njega dni“, v kateri (A. P.) starčik pod zeleno lipo gleda prosto ljudstvo, fantiče in fante, déklice in deklinae, korenjake, možake in njihovih sopruge, pa zdihuje, češ: „Spačen kot sadajni — vender ni bil svet nekdanji . . Njega dni so časi bili! — Pač ko bi se povernili!“ — „Kmetovavec“ je pesem, katero je A. Pirnat, slišatelj rudoslovja „iz Ščavnice (Šemnic) na Ogerskim“ poslal Novicam l. 1845 št. 4. Po prigovoru: Človek naj živi za delo in dela za življenje — dela in terpi kmetič v svojem stanu vesel ter ne menja ne z bogatim kupcem, ne s premožnim rudarjem, kajti „Dovoljnost vir je sreče prave, — ki nam življenje osladi.“ — V št. 24 pa je sloveča pesem „Kje dom je moj?“, katero je poslovenil A. Pirnat svobodno poleg českega v sedmih kiticah, katerih prva se ondi glasi tako-le:

Kje dom je moj?
Sava teče po ravninah,
Drava dere po pečinah;
Glej, povsod spomladni cvet,
Zemeljski raj na pogled.
In to je slovenska zemlja,
Na Slovenskim dom je moj! itd.

Kadar je l. 1848 cesar Ferdinand s cesarico nanagloma pobegnil z Dunaja, poslali so mu Kranjski deželni stanovi in Ljubljansko mesto v imenu cele dežele pismo nepremakljive zvestobe. Prav to opeva A. Pirnat „Pre-svitlimu našimu Cesarju milimu očetu Ferdinandu Pervimu“ (Novic. 1848 št. 21) v 15 razstavkih . . „Kar Habsburški preddedovi -- Si pravično pridobili, — To mogočni njih sinovi — So z ljubeznijo ohranili“ . . V tej ljubezni obeta hvaležni Slovenec, da zvesto braniti hoče carja in domovino itd. — Tako

se preslavlja o prvi svečanosti Celjske čitavnice — o njenem rojstnem dnevu — vrli odbornik A. Pirnat, ki nam je poslovenil krasno česko pesem „Kje dom je moj“ (Novic. 1862 str. 69).

Jakob Volčič r. 14. jul. 1815 v Gorenji Vasi nad Škofjo Loko, za mašnika posvečen l. 1842, služil v Istri za kapelana najprej v Gročani do 1844, potem v Pazinu, Veprincu, v Zarečju, Borštu in Kastvu, bil upravitelj župnije v Cerovlju do 1886, umirovljen u. 10. nov. 1888 v Zarečju pri Pazinu.

Bil je iskren Slovenec, ter ni maral za okorno Metelčico, v kateri je celó kljuko staknil; torej se je podal v Tržaško škofijo, a ondi se je skazal narodnjaka, da mu bodi čast in hvala! Nabiral je zlasti redke slovenske besede, reke in prislovice, povesti in pesmi narodne, ter jih priobčeval največ po „Novicah“ od l. 1851 do l. 1880 in po „Slov. Glasniku“ od l. 1858 do 1868. Tako je izročeval narodno blago tudi listom hrvaškim, in narodne pesmi, ki jih je Volčič nabral, izdalo je vredništvo „Naše Sloge“ (Vid. Zvon VIII. 1888 str. 763 — 4).

„Ker vém, de se radujete kadarkoli kaj od káciga iskreniga Slovenca, ki je praviga narodskiga duha navdan, zaslišite, Vam danes od te reči veseli glas prinesem, piše K. iz Postojne v Novicah l. 1851 str. 18. Potovaje po stari Liburnii, sedanji Istrii, sim se na gori Učka (Monte maggiore) soznanil z verlim rodoljubam, kateri je v slovenskim jeziku obširno izveden, in tudi glagolítico in kirilico, kateri dobro umé, pridno prebira in prestavlja. Znan Vam je že nekoliko, vender še ne dosti. Časti vredni gosp. Jakob Volčič, rojen Ločán na Gorenskim, zdanji kapelan v Veprincu na Učki, po kateri pelje lepa cesta v Istrijo, se veliko pečá z nabero ljudskih pripovedk, starih izrekov in pregovorov, in čistih, nam na Krajnskim večidel neznanih besed. Čast in hvala mu, ki je lepo množico taciga draziga blagá že nabral! Veselje je slišati gladko in čisto slovenšino, ki z njegovih ust ko iz bistriga zdraviga studenca teče! Poprosil sim ga, mi iz njegoviga nabirka kaj poslati, in mož be-

+ if. A. Kalac, Neka pisma Volčiču, Hrvatska škola. 1916.
II. M. 40. 356 - str. 136 - 159

seda! poslal mi je priloženo pismice in nekoliko nabranih besed in pregovorov, ktere Vam tukaj pošljem v pokušnjo, in ako Vam, kar ne dvomim, dopadejo, obrnite se na pridniga Slovenca v Veprinac; rad Vam bo še več podelil iz svojiga s pridnim trudam nabraniga zaklada itd. — Vredništvo g. Volčiča koj poprosi, češ, Vam iskreni rodoljub so odperti zakladi čiste slovenščine — Vaše rodoljubje nam je znano — stopite v kolo z nami in darujte nam, česar nam manjka. Slovenski narod Vam bo za to hvalen (str. 19)*.

Nato je res Volčič narodno blago iz Istre priobčevati jel po „Novicah“ in „Glasniku“. Oglasil se je l. 1853 v Slovenski Bčeli s krasno narodno Liburnsko „Zla Udova“ in z Veprinjsko „Koledarsko“ o Mariji (73. 199); v Slov. Glasniku l. 1854 pa z „Nesrečno Ženitbo“ (cf. Glasn l. 1864). Dr. Bleiweisov Koledarček l. 1855 ima „Torbico narodnih pregovorov“ (str. 63 - 4), in l. 1856 pesem „Komú? pa Torbico narodnih prislovic“ iz Istre (str. 65. 70. 71). V Spomeniku Vodnikovem l. 1859 se nahaja: „Slovenski Rodovnik“ po Isterski, spisal Jak. Volčič (str. 258 - 260). Cigale je marsiktero besedo slovensko privzel v Slovar l. 1860 iz Volčičeve zbirke (Vid. Kratice str. XIV). Tako tudi Miklošič v Slov. gimn. Berilo VIII. l. 1865: Nekoliko narodnih pregovorov iz Istre. Letopis Matic. Slov. l. 1878 str. 136: Kres v Istri. Pesmica pri kresu.

Glasnik Slovenski, vred. A. Janežič, kaže naj narodno blago Volčičevo, kar ga ima razun „Prislovic in rekov“ po svojih tečajih iz Istre na pr. l. 1858: Dete pred rajskimi vrati. Za otrokom ne valja preveč žalovati. Nar. pes. str. 118 zv. I. — Margarita brata Jurja otme Turkom. Turački vojvoda i Mara. Zlato materino. Mare i kraljevič Marko (str. 34 - 166 zv. II). — L. 1859: Bela nedelja (82). Sv. Juraj i devet sinov mati (109). Za ku neka se ženi (188). Robinjica (IV. 74). — L. 1860: Večerni blagoslov (V. 20). Junak i divojka. Tebi i rožici tvoji. Isterske molitvice: Sv. Petra

otac (Iz Pazinščine). Sv. Petra mati (Iz Lovranščine str. 43 - 4. VI). „Pesme pobožnega zapopadka se imenujejo po Istri molitvice in se končajo „z Amen, Isus“. Pesme posvetnega zapopadka se pa imenujejo bugaričine; take pesme peti se pravi bugariti“. — L. 1861: Napojnica (15). Raj i pakal (43). — 1862: Zdrava Marijo (34). Divojka o bratu (brajnu) i dragom. Mlada poštena divojka (338). — 1863: Človek i smrt. Sv. trije kralji (92). Blaženi Lovrinac (253). Vidovičeva Margarita. Izpoved (293). — L. 1861: Vesela majka. Duša i Marija. Nekaj glagolov ponavljavnih na evati, navadnih po Istri in tudi še po Notranjskem. Tužna mladost. Zač drivo samo h kuči ne hodi. Istrani drug drugemu o novem letu: „Sveto novo leto, Bog nam ga daj dočekat i drugo leto va manjem prigrešenju, va večem ubilenju, va večoj milosti božjoj (str. 226)“ Svrha treh naranač (Povest v ljudskem narečju str. 285). Nesrečna ženitba. Serce moje! Divojka i dragi. Mikula i Omirka (382). — L. 1865: Jezus, Marija in grešnik (Legenda). Človek. Lijana (27). Marija i Osip u Betlehemu (Koledva nar. 59. 60). Lisica, vuk i človik (Basen nar. 93). Isterske drobtine: 1. Otroku v zibeli. 2. Kada miže (bliska). 3. Kada gre Istran na pot. 4. Tičji pir. 5. Mačji pir. 6. Kos v spomladi. 7. Kos v jeseni. 8. Otroci igrajoči slepega miša. 9. Ko solnce zahaja (124 - 5). Isterske povedice et j. povestice: Otrok i rajski vrtar. Marija, Judje in mlada Nedelja (153). Pesmice: 1. Slovo deviškemu stanu. 2. Divojka i jabuke. 3. Smiljanič. 4. Mladi i mlada. 5. Mati i oženjena hči. 6. Mlad mladu zove. 7. Kvaterni konci. 8. Cirkvica sv. Marije (189. 220). Sanja Matere Božje (Povedica isterska str. 250). Molitvica angelu čuvau. Večerna molitvica Mariji (284). Narodne isterske mervice: Prislovice. Istran prišed v cerkev: „Hvaljeno ime Isusovo i Marije i božja kučo! Mi smo prišli tebe pohodit, Bogu se pomolit, majki božjoj se poklonit, i vse svetce i svetice počastit“. Istran na grobišču: „Hvaljeno ime Isusovo i Marije! Mertvi ljudi! vi ste bili, kako mi; mi

čemo biti, kako vi; a vi nečete, kako mi! Bog vas pomiluj! Bog vam daj pokoj večni, raj svitli; nam živučim mir i zdravlje i dušu spasit (350)!“ — L. 1866: Mačeha (108). Bog vsakojake dare: — I od onega vremena ima gospodin lahko i dobro, pustinjak uztrpljenje, a kmet joh i nevolju (Nar. povedica str. 346). — L. 1867: Prislovice i reki (cf. VIII. 318. IX. 200 346. X. 158 302. XI. 9 8). — L. 1868: Kraljević Marko i Vila vodarkinja (137). Božična pesem (190).

Novice, vred. dr. J. Bleiweis, donasale so iz Liburnije ali Istrije najprej p. l. 1851: „Slovenske besede“ (str. 24—158), potem „Pesnice narodske“ (str. 159—217), nabral J. Volčič. — L. 1852: Anica i Orlando (Pesem): Liburnske besede (396. 404). — L. 1853: Sedanji stan slovinskega obreda v Terzaški škofii (str. 14. 15). Kako nevesto peljejo do ženinove hiše (Nar. običaj str. 138 cf. Kolo zv. I.). Jezikoslovne drobtinice: kušniti cf. usta, osculari, bacciare; celovati i čelo; poljubiti, lobezati i lob cranium (143). Narekovanja, ki so pri pogrebih v Istrii navadne, 1. za sinom, 2. za hčerom, 3. za mužem, 4. za otcem, 5. za materom, 6. za sestrom, 7. za merliči sploh (str. 180—247). — L. 1854: Liburnski marún (kostanj). Hudobna mačoha in dobra pastorka (Nar. povést str. 23). Nošnja na plaščenici (Tragband str. 98). Poklon na Učki Materi Božji na Tersatu (Nar. običaj str. 255). — L. 1855: Za zvesto deklo vele merlice (velike bilje). Veliko Gradišče. — L. 1856: Nekaj k besedi „boginja Ika“ (ikati singul-tire aufstossen, schluchzen, Ika vir, vrulja, vela vrulja). Cepljenje marúna v Liburnii. Jezikoslovne drobtinice: „Stari isterski Slovan si je večidel, ko je mestom imena daval, terdo mislil besedo grad, kar se še v starih narodskih pesmah večkrat pristavljeno najde, ker so svoje mesto obzidavali (ogradevali); zato so mnoge gradske imena priimki možkega spola besede grad; nekekrat si je pa v pameti imela beseda vas, in za to je ime postalo ženskega spola, ali pa selo, takrat ime srednjega spola; redkokrat je ostalo pervanje

krajeyo ime za ime sozidanemu mestu. Tako so si Latini mislili castellum ali oppidum, urbs ali civitas, Lahì castello ali città in zato so oni prekovali mnoge isterske mestne imena na — o ali na — a itd. (75).“ — „Jung gewohnt, alt gethan t. j. kemu je mlad navadan, temu je star radan t. j. rad. Cengrob od ceniti ehren, ne pa Cerngrob (111). Neki lepi isterski običaji (213). „Hoffen und Harren macht manchen zum Narren t. j. ki mnogo upa, lahko obupa (220)“. Prislovice i besede (273 388). — L. 1857: Razne imena Istranov (35). Misli o isterskih Vlahih Čiribircih (43). Nebéščanje. Otročja igra iz škofjeloških hribov (95). Ljudska povest od kraljevične v pregonu. Razvaline na iztočni strani Učke. Dve siroti i Majka Božja (Nar. pes. 400). Istra ali Istrija? Mislim, da oblika Istra, Istran (Istrianer), Istarka (Istrianerin), istarsko, ki se v Liburnii navadno rabijo, n. p. grem na Istru, Istrani gredu na Reku, uženil se je za Istarku, pijem vino istarsko, so stareje in pravilneje, kakor vlaške Istrija, Istrijan, Istrijanka, istrijansko, ktere se po Istri običajneje govorijo, zapuščajoč one kakor zastarele (cf. istra ostrov str. 416). — L. 1858: Sv. Mikula (296). Bog skuša Marka spriko mora (298). Kako je u raj. Kako je u paklu (Nar. pes. 416). — L. 1859: Narodna pripovest. Po jeziku slovanskem razpada Istra na kajkavščino, ča- in čakavščino in na štokavščino. Perva sega . . . Drugi so . . . Jako, posve pokrajnčeni ali poslovenčeni kraji so itd. (38). Kastav iz Kastel (kostel). Volosko t. j. Vlaško selo (39). Sud (Nar. pes. 118). I. Neke posebnosti v isterski čakavščini (393). — L. 1860: II. Nektere posebnosti v isterski čakavščini (35). Narodne pesmice isterskih otrok: Lisica i jež Sokolu. Kosu. Čuku. Lenobii. Pridna se ženi. Večemu, ki se med otroke meša. Kada se otroci lovijo. Neokret-nemu otroku (126). Dušo spasiti. Grabcu. Petelinu Leni predici (245). Isus i Petar (Nar. povest). Vile rojenice (196). — „Naj Vam povem, da sem dobil naš novi nemšk o-slovenski slovnik in da se ga veselim, kakor šolarček šolskega darila, ter občudujem izverstno delo možakov domorodcov; pa se

delo mora res prikupiti vsakemu, ki le iskrico domoljubja ima v sercu svojem (253)^a. —

V Novicah l. 1861 je razun „Prislovic in rekov“, katerih se mnogo mnogo nahaja skoro v vseh naslednjih tečajih, jako zanimljiv spis: Nekdanje sodništvo isterskih občin str. 52. 60. Mervice narodnih običajev — pogača semenaca; nekaj o urokih — vraže: „Nekteri zamerjajo, da se take reči obznanujejo, pa ne pomislijo, da je treba rane našega ljudstva prvo dobro poznati, ako jih hočemo celiti (str. 111)“^a. — L. 1862: Otročja pesmica za lepo vreme. Otročja molitvica večerna. Lepa hči. Narodna ganka (pravi Istran nam. uganjka str. 124). — L. 1863: Prislovice in drugi izreki, običaji in vraže str. 196. Otročarije iz Istre: Deca dim zagovarjajo. Vlahom pojejo. Tičeje delo itd. (355). Ročin, Zavodnja, Čepovan (418). — L. 1864—5: Narodni običaji: Nevesto prosijo kolača, nevesta darovaje govori; prejemec se zahvaljuje; prstan na levi roci znamenjuje; zapravljivcu se oponaša (55) itd. Pučke vraže str. 199. — 1866—7: Narodne nrvice. Gospodarica i ognjišče; v jutre v kuhinjo. Otročja pesem sv. Jelene. Zakaj sever hišo mete str. 37. — L. 1868—9: Prislovice itd. Prstenkanje. Igra deklinška (150). — L. 1870: Baba i runo. Nar. pes. str. 21. — L. 1871: Pozdravi i odzdravi str. 404. — L. 1872—3: Hči i mati. Kmetska basen. Lisica i peteh str. 67. — L. 1874—9: Mat i sin. Narod. smešnica. Ponudna devojka. Pesem. Prislovice i reki itd. — Volčičevega rokospisa nekaj je dr. J. Bleiweis izročil Slov. Matici p.: Isterske narodne povesti — 6 listov. Pesmi in povedice iz Pazinske in Kastvanske okolice — 1 snopič. Kastav 1869. Vid. Letopis Slov. Matic. l. 1878 str. 136.

Jakob Volčič dobro ume glagoliceo in kirilico, povedal je K. v Novicah l. 1851. — „Pošljem Vam po svojem drugu nektere izvirne glagolitske pisma iz raznih Liburnskih krajev, pravi on sam v dopisu iz Veprinca (str. 157), za pokazati, da se je tukaj slovinsko pisalo, in pa 8 narodskih pesm. Imam še mnogo tacih izvirnih in prepisanih stvari; ako bi jih slovensko društvo

ali kdo drugi hotel shraniti v bukviših, bi rad poslal, kar imam“. Pisma pa so od l. 1534—1644, najdene v Lovranu, Veprincu, Kastvu, Boljuncu, Mošćenicah itd. — V Novicah l. 1853 je opisal Volčič tedanji stan slovinskega obreda v Tržaški škofiji, kjer našteva, kod so se sv. obredi še obdržali slovinski, kod se še vsaj deloma mašuje glagolisko. Po mnogih krajih je zunaj evangeljev in listov, kateri so krepko v navadi vterjeni ter ne bi se dali brez velicega ljudstvenega nezadovoljstva z latinskimi premečiti; vse drugo večidel župnikom na voljo dano, in zato se tudi menja, kakor se menjajo župniki. Glagolica in druge ilirske obredne (liturgične) bukve iz Rima od razmnožitelstva vére imenujejo svoj jezik slovinski. — L. 1871 je v Novicah (str. 404) priobčil glagolitski napis na župniški hiši v Cerovlji blizo Pazina iz l. 1594; l. 1873 str. 289 glagoltsko oporoko na škrlji cerkve sv. Duha v Boruti od l. 1560; str. 322 glagolitski s kistom pisani (t. j. malani) napis v cerkvi sv. Roka nad vrati v Dragučji od l. 1529; l. 1874 str. 120 glagolitski napis na zvoniku v Sovinjaku iz l. 1557. Gl. Sodniška odluka prepisana iz glagolitskega l. 1649 v Novic. 1861 str. 60. —

„Kolikor sem jaz najdel, piše v opazki (Novic. 1873 str. 322), je v Istri v Bermu pri cerkvi Matere Božje od zdravlja na nekem starem kamnatem krstilniku glagolitska letnica 1200. Od 14. veka nisem dobil nijednega glagolitskega napisa, — od 15. vem za tri, — od 16. jih je pa mnogo, al več iz prve polovice nego iz druge, — od 17. se najdejo še nekateri, — od 18. znam samo za jednega, — od poznejšega časa pa ni več nijednega najti. In tako je zginila glagolica iz javne občinske porabe v Istri itd.“^a — „Pisali so v Istri glagolitsko vse blizo do 1650, posle se že najde sem ter tje slovanska beseda z latinico pisana; od sele se je pa latinsko pismo jačalo in množalo, dokler ni v jednem veku skoraj vso glagoliceo iz sodišča spodrinilo; z latinico se je malo po malo, s početka z velikim strahom, jela podkrajevati nemila vlaščina, dokler se ni, posebno ob

francozki vojski, ko so občine svoje stare pravice zgubile, tako ojačila in zamogla, da se je na koncu te vojske vso oblast posvojila, ter stari, mili, poštovani in častni naši materi slovanščini pri očitnem pismu nikdar ni več mesta pripustila. Ko je vlaška omikanost, ali praveje reči, za nas prava neomikanost in nevernost, nemilo zavladata in preobladala, je našla po komunščicah vse polno glagolitskih spisov: al ta ohola in prevzetna posvojiteljica nam je skoraj vse zaterla. Na Veprincu je bila polna kamera prestarih dragotin; tako tudi v Kastvu gradu, da molčim od drugde; zaterla, spalila je ona polne voze naših zakladov jezika in zgodovine, ter sve-dočastva, da je nekdej posebno Liburnija in njezin slovanski narod bolj izobražen in olikan bil kakor mnogi drugi. In zdaj nam se ruga: Schiavoni barbari!

To in tako sem jaz bral in razumel v starih spisih isterskih, posebno veprinških, pravi v Novicah 1861 str. 60 vrli Jak. Volčič.

Matej Cigale r. 12. sept. 1819 v Dolnjih Lomih (Lomski) pri Črnem Vrhu nad Idrijo: v šolo hodil v Idriji, Gorici, Ljubljani (I. let. bogoslovja), Gradcu, na Dunaju, kjer je dovršil pravoslovje l. 1847. Služil je potem v Gorici, l. 1848 v Ljubljani, tajnik Slov. društva, vrednik Sloveniji od 1. jul. 1848 do nov. 1849, l. 1850 na Dunaju minist. koncipist in slovenski prelagatelj državnega zakona, l. 1866 vladni tajnik in l. 1883 so-vétnik, u. 20. apr. 1889. Bil je ranjki pošena duša, blag značaj, iskren domoljub in izvrsten pisatelj. Tudi o njem se smé reči: Ne hčere, ne sina po meni ne bo: dovolj je spomina, me dela pojó!

Novice so se mu najbolj priljubile, in vanje je dopisoval od l. 1846. Oglasil se je bil najprej z nekaterimi pesniškimi poskušnjami; na pr. l. 1846 št. 2.: „Vejčice pod u.k.“ Gorenolužiška narodna pesem, vzeta iz zbirke Hauptove in Smolerjeve, kar pojasnuje v opazki na str. 5. „Sirotice“, po horvaški narodni pesmi poslovenil Cigale (št. 32 str. 125). — „Kavka in petélin“. Basnja, svobodno po Laškim, Novice 1847

št. 28 str. 109. „Posvečenje noviga Teržaško-Kopriškiga škofa milostljiviga gg. Jerneja Legata“. Dopis iz Gorice str. 67. 68. „Žalostno oznanilo“ t. j. smert Balanta Staniča, slovenšine gorečiga prijatla in podpornika (str. 72). — L. 1848 str. 4: Dopis o novi šoli za naravoslovstvo in kmetijstvo, slovenski in laški jezik na liceju, za iliršino v bogoslovju v Gorici. — L. 1849 je bil odbornik Slov. društva, vrednik Slovenije (str. 92), od ministra pravice namesto rajnciga g. Mažgona na Dunaj poklican k odboru za sostavo enoličniga pravniškiga besedivnika. To je velike hvale vredno, pravijo Novice, ker g. Cigale je ves mož za tó, in ima obe poglavitni lastnosti: on je učen slavenski jeziko- in pravdoslovec (str. 168). — L. 1853 str. 327: „Drobtinca iz slovenske slovnice.“ Z ozirom na hervaško in česko prestavo bodi tudi slovenščini pravilo: Samostavno imé, ali kar imé namestuje, in pa oziravno zaimé morate neposrednje skupej stati, da sme razun vejice samo kak predlog, kak od imena zavisen rodivnik, in k večjemu za imenom postavljeni prilog vmes biti, nikdar pa ne glagol (Vid. Nov. 1855 str. 263). . . . Okrajšane osebne zaimena: me, te, se, ga itd. (tako tudi pomočni glagol: sim, si, je) ne smejo nobenega stavka začeti (Cf. str. 239. 318). — L. 1854 naznanjajo Novice, da je Cigale izbran za vrednika novemu slovarju Vodnikovemu (44); prosijo, naj mu rodoljubi pošiljajo dotičnih pomočkov (52); vrednik sam razlaga, po katerih vodilih hoče sestaviti slovar (75), ter pošlje 140 prvih pol v tisek (236). Posebej je spisal čvrsto razpravo „Tudi nekaj zastran doveršivnih in nedoveršivnih glagolov“ (282 — 286) z dostavkom (306), kar je Janežič dobro porabil v svoji slovnici. Sicer je pa od l. 1854 do 1859 povpraševal po Novicah tu in tam o pristnih besedah, rekih in pregovorih, prikladnih za novi slovar. L. 1857 je po staroslovenščini priporočil pravilo, da ženske imena na -a dobivajo zmanjševavno pritiklino -ica, na pr. riba ribica, glava glavica, reka rečica itd.; ženska imena pa, ki se končujejo na soglasnik (35) ali s tenkim

jerom, pritikajo pomanjševane tenkemu jeru samo zlog -ca ali pa -ka, na pr. vervca, stvarca, reč rečca, klet kletka: koščica je iz kostka, peščica iz pestka (str. 78 cf. str. 66). — „Tudi nekaj zastran novih denarjev“ je spis v Novicah l. 1858 str. 163 po državnem zakoniku slovenskem in njegovi prestavi. — L. 1859 je priobčil „Odloček iz slovenske sintakse“, kjer pojasnuje: Ali in kdaj se sme na ravnost za samostavnikom rabiti rodivnik drugega samostavnika gol, to je, brez priloga ali družega pristavka . . . Iz katerih samostavnikov se dajo izpeljevati pravi svojinyi prilogi . . . Zastran besed, ki pomenijo žive stvari, velja pravilo, da se ne smejo v rodivniku brez pristavka samostavnim imenom pridevati . . . Za večino besed druge verste (zlasti pa za besede na ost, st, stvo, ki po večjem nimajo množnika, kakor tudi za zborne besede) velja pravilo, da se njih rodivniki ne spreminjajo v priloge, marveč da se pridevajo drugim samostavnikom, bodi s pristavkom bodi brez pristavka itd. (str. 59 — 67).

Slovenija, ktera je kot veči političen list slovenski izhajati jela v Ljubljani sredi l. 1848, izhajala je dvakrat vsaki teden; tiskal in zalagal jo je Jožef Blaznik. Do nov. l. 1849 jo je vredoval Matevž Cigale, potem nekoliko Drag. Dežman, l. 1850 do 31. marca Fr. Ceguar, od 1. aprila do zadnjega dec. pod naslovom „Ljubljanski Časnik“ B. Potočnik, l. 1851 D. Melcer. — Prvemu listu 4. jul. 1848 je vrednik M. Cigale na čelu napisal „Nekoliko besed na brave“, kjer razlaga „glavne vodila, kterih se je Slovenija deržati namenila. Obudovala bode po moči duh narodnosti in rodoljubja v izvornih in prestavljenih sostavkih . . . Četerta stran bo obsegala vsaktere nepolitiške sostavke, v vezani ali nevezani besedi . . . Končaje svoj ponižni nagovor prosim vse rodoljube pisatelje v celi dragi Slovenii za podporo, ktere to započetje toliko toliko potrebuje, opomnivši jih na verstice nasledne imenitniga pesmenika :

Nihče ne skrivaj plah osod posodila nemarno,
Zvesto obrniti v obrest krasni Gospodovi dar“.

Juridično-politična terminologija — slovanskim jezikom avstrijskim. Besednjak za pravoslovne in politične reči tudi v horvaškem, serbskem in slovenskem jeziku. Deutsch-kroatische, serbische und slovenische Separat-Ausgabe. Wien 1853. 8. XIV. 694. V slovenskem predgovoru pravi vrednik Matevž Cigale na pr.: „Če tudi nazoča knjiga ne zadosti želji, leta 1849 tu in tam brez ozira na djanske razmere izrečeni, da bode plod komisije, v predgovoru za hervaško stran omenjene, ena in enaka pravoslovna terminologija ako ne vseh avstrijskih Slavjanov saj vseh južnih Slavjanov, se je, zlasti po krepkem prizadetju g. doktorja Matija Dolenca, dvornega in sodnega pravosrednika na Dunaju, vendar to doseglo, da so bile tri južno-slavjanske narečja v en zvezek natisnjene, nekaj za to, da bi se s tim bližnja njih srodnost očitno kazala, nekaj pa za to, da bi se tu nasvetovani pravoslovni izrazi in izreki vzajemno podpirali, opravičevali in dopolnovali . . . Kar se tiče natisa slovenske strani, je delo to podpisani prevzel in s pomočjo zaslužnega slovenskega pisatelja, g. Janeza Navratila, c. kr. oficiala najvišje sodnije, opravil (Novic. 1853 str. 239)“. Občni državljanski zakonik za dežele avstrijskega cesarstva . . . po povelju c. kr. ministerstva pravosodja v slovenski jezik . . . iz c. kr. dvorne in državne tiskarne na Dunaju. 1853 . . . „Hvala slavnemu g. ministru . . .; hvala nekdanjemu slovenskemu društvu v Ljubljani, ki se je prvo lotilo prestavljanja tega dela in ga dognalo do §. 621; hvala g. dr. Krajncu, ki je prvi pri slavnem ministerstvu misel sprožil, naj bi se zakonik izdal v slovenskem jeziku, kterega je prestavil od §. 621 noter do konca in celega za popravljanje ministerstvu podal! — Čast in hvala pa posebno g. Cigaletu, ki se je z nekterimi svojih prijatlov verlo trudil popraviti in preurediti, kjer je bilo treba zakonik tako, da ga smemo, kar se tiče natančnosti prevoda, zloga in lahke razumevnosti, zares mojstersko delo imenovati. Velike hvale je vredno kazalo, ki ga je na koncu pridjal itd. (Novic. 1853 str. 318)“. —

„Prvi se je dela lotil pokojni Mažgon (Kriminal-aktuar v Ljubljani) ter zakonik prevlel do §. 620 vŕtev. — dotle je bil tiskan v Sloveniji; nadaljeval in dovrŕil je prevod pokojni dr. Jožef Krajnc in je ves rokopis poslal ministerstvu, da bi se na svetlo dal. Uredovanje sem jaz prevzel, piŕe o tem delu Cigale sam (Novic. 1883 str. 367), in sem — s pomočjo g. Svetca, tedaj pravnika na Dunaji — ves prevod predelal takó, da prvemu Ljubljanskemu in Krajncevemu skoraj veĉ podoben ni, in dodal tudi abecedno kazalo“. L. 1849 tedaj je postal Cigale slovenski vrednik obĉnemu drŕavnemu zakoniku in vladnemu listu za avstrijsko cesarstvo, pa tudi prelatelj za uradne tiskalice p. poŕtne, vojaŕke, sodniŕke, rudarske, obrtniŕke itd. Nekteri taki zakoni in razglasi so jako obŕŕni in vaŕni. Ostal je do svoje smrti. . . Na tisoĉine je v teh ŕtiridesetih letnikih razglasov, na tisoĉine prevodov Cigaletovih! Sotrudnik mu je bil deloma J. Navratil, L. Svetec (slovenil vojno postavo vid. Novic. 1882 str. 413), Fr. Levstik (uredoval drŕavni zakonik od pomladi 1871 do jeseni 1872, slovenil zemljeknjiŕni zakon vid. Novic. 1883 str. 359), J. Stritar. — Zaĉetkom l. 1887 je Cigale priredil in dogotovil drug, nov prevod obĉ. drŕ. zak. in sicer po terminologiji drŕavnega zakonika in v slovenŕcini, kakerŕna nam sluŕi dandanes. . . Njegovi so tudi „Primeri odlokov, spisov in potrdil o vpisih v zemljeknjiŕnih reĉeh l. 1888“. — „Bila je to velikanska naloga, in le velikana vztrajnosti, kakerŕen je bil Cigale, ki je poleg tega gojil v svojem srcu vedno ŕiv plamen ljubezni za slovenski napredek, v glavi pa imel zdrav jezikoslovni razum, — le tak moŕ dovrŕil jo je tako, da imamo sedaj skoro jedino po njem razvit pravniŕki jezik, ki povse zadostuje za slovensko uradovanje in javno ŕivljenje (Slov. Pravnik V. 1889 str. 135). —

Slovensko Berilo za gimnazijalne razrede (Bleiweis-Mikloŕiĉ) kaŕe naslednje spise njegove: IV. 1855. „Tri golobice“. Po rusinski narodni pesni. B. V. 1853: Brezŕaknje. VI. 1854: Samogovor ĉasa. VIII. 1865:

Duhovnik. Iz Francozkega Montesquieu-a. Bog je. Iz Angleŕkega, poslovenil M. Cigale.

Deutsch-slovenisches Wörtérbuch. Herausgegeben auf Kosten des H. Anton Alois Wolf, Fürstbischöfes von Laibach. . . Erster Theil. A—L. Laibach 1860. J. Blasnik. Vorwort I. XIII. M. Cigale. 8. 984. — Zweiter Theil. M—Z. 985—2012. — Zgodovino in vravnava tega slovarja, o katerem je od l. 1854 do 1859 marsikaj brati v Novicah, pripoveduje jako skromno v predgovoru vrednik sam. V „Blätter aus Krain“ 1860 Nr. 45—47 je priobĉil sodbo o njem F. L. in S. (Fran Levstik v Senoĉeĉah), kteri mu pa oĉita le nedostatke, ki jih pripoznava tudi Cigale. Po prejetih navodilih je moral sestavljati knjigo, in — da jo je v kratkem ĉasu, malo da ne v treh letih — izvrŕil tako izvrŕstno, temu se tem bolj ĉudimo sedaj, ko vidimo, da ĉez trideset let slovénsko-nemŕki del ŕe ni dodelan. Preskromno je sodil o njem vrednik sam: „Imamo zlasti po dareŕljivosti blagega biskopa Volfa na svetlo dani nemŕsko-slovenski slovar, okoli katerega sem se jaz trudil res da z vsem duŕnim naporom, ali izdelovanje — zaĉeto s premalo pripremo — teklo mu je vendar nekako prenaĝlo, da ima omenjeni slovar v sebi marsikaj pogrŕnega, da je kjekod nedostaten a soseбно, da je v posameznih izrazih premalo doloĉen, prepóh jednoznaĉnic ali soznaĉnic (Znanstv. Terminologija 1880. V.).“ — Prav pa omenja Zvon (1889. IX. str. 308): „Razven pravoslovne terminologije (1853) in poleg drŕavlanskega zakonika (1853) je uredil Cigale od l. 1854 do 1860 veliki nemŕsko-slovénski Wolfov slovar, kateremu se moramo, poleg vse zastarelosti v nekaterih stvaréh, ŕe dandanes ĉuditi, kako je bilo moŕno uredniku v njem nakopiĉiti tisti ĉas toliko bogatega in lepega jezikovnega gradiva.“

Vodnikov Spomenik l. 1859 ima: Nekoliko besed zaŕtran slovénsko-nemŕkega slovarja ali besednjaka, spisal M. Cigale (str. 80—82). „Slovar je po abecedi v red djano kazalo besed kacega jezika, katero si prizadeva zbrati ves zaklad njegovega besedstva (thesaurus). . . Slovénsko-nemŕki del

mora v sebi hraniti samo in edino tiste besede, lastne reke in zasuke v govorjenju, ki se v resnici dobivajo med ljudstvom po vseh slovenskih krajih brez razločka ali pa v slovenskih knjigah kakor starejše tako tudi sedanje dobe. . . Slovar bodi prava svetinja narodnega jezika, naj hrani ves njegov zaklad, v katerem se strinjate minulost in sedanost itd. (Vid. J. Grimm, prof. Miklošič).“

Kratek popis Cesarstva Avstrijskega sploh in njegovih dežel posebej. Za niže gimnazije in niže realne šole. Sostavil Ludovik vitez Heuffler. Poslovenil M. Cigale. Z medorezom na čelu. Na Dunaju, 1861. 8. I—XIII (Pregled zapopadka) str. 383. Dodatek. — „Velik je bil vpliv Cigaletov na jezikovni razvoj šolskih naših knjig. Naučno ministerstvo mu je namreč poverilo tiskovni pregled mnogih šolskih knjig, ki so izšle v državni zalogi, in nekatere izmed njih na pr. slovensko slovnico, dalje prvo, drugo in tretjo nemško-slovensko slovnico je Cigale sam sestavil; druge na pr. veliki in mali katekizem, slovensko začetnico itd. do dobrega pregledal in popravil; sestavil je slovensko terminologijo za dr. Piskovo fiziko itd. (Zvon IX. 308).“ — Matica Slovenska hrani v svoji knjižnici rokopis: „Početni nauk o zemljopisu“. Schubert-Cigale. Dunaj 1863 (Letopis 1887 str. 345).

Glasnik Slovenski Janežičev l. 1858 str. 13: Drobtinica iz slovenske slovnice. . . Dalje sledi, konec sledi (continuatio, finis sequitur) napačno nam. bo sledil (Fortsetzung folgt d. i. wird folgen). — L. 1860 str. 24: Kako naj se zemljopisne imena družih slovanskih narečij pišejo slovenski? — L. 1861 str. 6: Zastran rodivnika — v zvezi s spiskom v Novicah l. 1859 — nasprot Levstikovemu sestavku v Glasniku (VI. 5 6): „Še nekaj zastran rodivnika“. — L. 1862 str. 64: Slovniška drobtinca — zastran besedic sem si je, me te se, mi, ti si itd. v poglavitnih pa odvisnih stavkih podružnih, pogojnih, popraševavnih itd. — z ozirom na druge slovanske narečja — v zvezi s sestavkom v Novic. 1853 — 55. — L. 1863 str. 90: Slovniške drobtine — moči in morati, môrem in moram; bralec,

volilec, rodivnik nam. bravec, volivec, rodivnik, delavec, pevec, pivec, ktera pisava ne more biti napačna, ker se opira na staro slovenščino (str. 91). Trpna oblika s pristavkom zaimka se (nem. man) se nikakor ne prilega povračavnim glagolom (str. 126). — Slovenska Slovnica za domačo in šolsko rabo. V predgovoru l. 1863 A. Janežič hvalo daje vzlasti M. Cigaletu, da mu je vrlo pomagal pri sestavi omenjene slovnice.

Matici Slovenski vnanji odbornik je bil M. Cigale od I. občnega zbora l. 1865. V seji 7. jun. 1866 izroči nasvet, naj Matica izdá filozofično propedeutiko t. j. psihologijo in logiko, da se ustanové toliko potrebni naučni izrazi in s tem Slovencem sploh omogoči pogovarjanje o znanstvenih rečeh. Zakaj tega dela ni zvršil on, pripoveduje v predgovoru „Znanstvene Terminologije“; prevzel pa je l. 1869 Atlant Slovenski ter z njim dobil več truda in dela, nego bi se komu račilo pozdevati, pravi sam v omenjenem predgovoru (str. IV), z atlantom, kateri tudi v sebi hrani nekaj znanstvenih izrazov, in s katerim smo, da si je mala stvar, vendar nekako pretekli druge avstrijske Slovane. Dodelal ga je l. 1877 v 18 obrazih: Obraz cele zemlje v polutah. Evropa. Azija. Afrika. Severna Amerika. Južna Amerika. Avstralija. Španija in Portugalsko. Francija. Nizozemsko in Belgija. Velika Britanija in Irsko. Skandinavija. Nemško Cesarstvo. Avstrija. Švica, Italija. Rusija. Turčija in druge Vzhodne Dežele. — Vrezal na kamen in tiskal F. Köke na Dunaji. Založila in izdala Matica Slovenska.

V Novicah l. 1863 Cigale napoveduje Čopovo slovensko knjigopisje, katero iz ostaline P. J. Šafaříkove ima na svetlo dati J. Jireček. Oménivši starih — igavcev kaže, kako naj trebi se slovenski jezik, da pišimo p. umém, smém nam. umejem, smejem; tuj nam. ptuj, dadó nam. dadé; dve ženi ste bili, dolžnost in modrost ukazujete nam. sti bili, ukazujeti (str. 27). — Str. 417 je z ozirom na Podgorskega razpravo priobčil „Še eno o besedih an, anti, ni, niti“ — in po le-tega drugem spisku l. 1864 (str. 27—36): „Dalje o veznikih ni, niti (str. 59—66)“. — „Drob-

tinice iz slovenske skladnje" (str. 316) se vjemajo s spiskom v Glasniku (1862 str. 64—67) o pravilnem postavljanju glagola pomožnika in pa osebnih zaimkov. — „Mrvica iz slovenskega besedoslovja" (str. 351) veléva narodno gospodarstvo, pisavec ali učitelj narodnega gospodarstva nam. narodarstvo (Nationalökonomie), narodar (Nationalökonom); sedanost, prihodnost, skrajnost nam. sedanjost, prihodnjost, izkranjost. — L. 1865 str. 190 Lomski nasproti Jezičniku in Danici dokazuje, da je način pisanja brez e (smrt, prt), bodi že ali ne bodi r samoglasnik boljši, razločnejši, krajši po prostoru, hitrejši po času, vzajemen s Čehi in Slovaki, Srbi in sedaj tudi s Hrvati itd.; okolnost nam. okolnost ali okoliščina. — Str. 365 poprašuje, bode-li pri nas r samoglasoval edino v korenskih zlogih in morebiti še v tistih končnicah, v katerih je náglas na zlogu z r om (na pr. srebrni prstan), ali pa tudi v vseh ali nekterih brezna glasnih zlogih končnic in pripon, ki imajo r v takem razmerju. . Mene vselej zbóde, kadar kje z očesom naletim na besede: oktobrski, ministrstvo, ogrski (srb. ugarski, čes. uharski), istrski (srb. istarski), bedrce srb. bedárce itd., dasi ima Miklošič na pr. jadrno, rebrnica. „Nektere opombe k Zemljepisni začetnici g. Jesenkota" (str. 398—9), s katerimi se nekako vjema J. Ogrinec v Slovincu l. 91. Na pikri napad (str. 415—425) gosp. J. P.: „Jesenkova zemljepisna začetnica in pretres poslednjega pretresa v 49. listu Novic" — odgovarja Cigale v Novicah 1866 str. 3—11 mirno pa rezno: „Še enkrat g. Jesenkotova zemljepisna terminologija". Iz takih razprav človek res spozná, da treba je čuti oba zvona. — „Dve tri opombice" zastran slovenske terminologije, katero naš sloveči pisatelj g. Erjavec po Glasniku oznanja za mineralogijo (str. 273). — L. 1867 str. 52: „Recimo katero" — zoper uže nam. že ali vže, na sedli nam. sedlu, narečije, možije, Hrvatije nam. narečje, je je nam. ga jih po Levstiku; str. 327 o knjigi: „Oblast in opravki, ktere imajo občine in župani z občinskimi odborniki vred" — nektere besede na pr.: zakon Gesetz; sveti zakon Ehe, sve-

tizakonsk; ženitev, ženitven, ženitvanjsk Heirat; občinec, občinar nam. čes. občan; popisek Inventar, zapisnik Protokoll, priklad Zuschlag, nastanitev, nastanjevanje nam. vstanitev Einquartierung itd. — L. 1868 graja v „Slovniške drobtine" razvado, da se rodivnik tolikrat postavlja pred samostalnik, od ktereга je odvisen p. Slovenske Matice odbor, svoje matere edini sin nam. odbor Matice Slovenske Če je dobro rečeno: Prišel je našega soseda sin, rekel je mojega brata hlapec; ne bode se več dobro podalo, če hočem povedati na pr.: Nisem videl našega soseda sina, slišal sem od mojega brata hlapca; posojilo, ne posojivo; rodivnik ali roditelj? Iz pravilo, plačilo je pač pravilen, plačilen, a iz pisava, veljava ne gré pisalen, veljalen, sicer bi bilo celó držalni zbor nam. državni! Prav je p. kraj morja, voz sená, zidanje hiše, pisanje zgodovine itd. Varujmo se kakofonije, ogibajmo se vsakega partikularizma (str. 3. 11)! V posebnem dopisu z Dunaja (str. 127) se Cigale moško poteguje za čast pesnika Koseskega nasproti zarobljenemu naletu Stritarjevemu v Glasniku (bobovica itd.) na njegovo zaslužno slavo, kakor tudi l. 1870 str. 13 resnobno graja njegovo in Levstikovo nedostojno počenjanje s slovenskimi zaslužnimi voditelji in veljaki. L. 1868 piše „Tudi nekaj o slovensko-nemškem slovarju" zoper nasvet, naj se Italijanom na korist vsaki slovenski besedi dodá tudi latinski pomen, in l. 1869 str. 127 pripoveduje svoje in dr. Miklošičevo mnenje o Levstikovi tiskani poskušnji na besedo „slovo", da je cela ta osnova nepraktična in da bi Levstiku, hotečemu po tem razmerju izdelati celo knjigo, predno bi dospel do polovine, moralo od dela pero razvneti se in izgoreti. . Praktičnega zanesljivega slovnika potrebuje zdanji rod. Zares popolno pa — to se vé da — ni nobeno človeško delo, torej tudi to ne bode, če bi se še tako dolgo čakalo in priprave delale itd.

Ko so mlajši pisatelji hitrejše jeli novotariti v pismenem jeziku slovenskem, in po hudi bolezní svoji priobčeval je Cigale sem ter tje v Novicah svoje opazke brez pod-

pisa: na pr. l. 1871 str. 290: Ka ali da; kostij, živalij nasproti gostij, ladij, češ, mi Slovenci smo včasih res čudni patroni: enkrat hočemo ves naš jezik slovenski potopiti v hrvaški, — drugikrat pa gojimo tak slovensk partikularizem, da silimo v občno pisanje besede, ki so znane le v kakem slovenskem kotiču. — Nova pisava neštetihih teh besedi: nima kostij, pet pedij, mnogo ljudij, deset dnij, od hudih boleznij, debelejših nitij — jako moti človeka. Najbrže je Kurelac prvi skušal oživiti to starico, a med Hrvati ni našel posnemalcev, pravi l. 1873 str. 83. Tudi pisanje „nijsem, nijsi, nij; nijmam“ — nima trdnejšega stala. Ni še dolgo, da isti pisatelj, ki pišejo dandanes „nij, nijso, nijmajo“, pisali so „nej, nejso, nejmajo itd.“ — Hrvatje držeči se krajše pisave, pišejo j samo v tretji osebi edinega števila: „nisam, nisi, nije“. „Slovniške drobtinice“ kažejo v raznih zgledih, kar stavkoslovje uči, kako se več stavkov skrajšuje v en sam stavek (str. 100) p. Deček se ozira za srako na lipi sedečo, ne pa: za na lipi sedečo srako; pisma pisana v jeziku nam neznanem, ne pa: v nam neznanem jeziku pisana itd. V cerkvi se poje: neprilčno pa bi bilo: V cerkvi se ne smeje, nego se spodobno drži. Na dvoje, na več kosov razdeliti, ne pa: v dva, v več razredov itd. — Prav v njegovem duhu je spisal nekdo „Ka-kavcem“ za poduk in kratek čas razpravo v Novic. str. 173, pa J. K. str. 213 — 352 pod naslovom: „Najnovejša slovenščina“. — Da je v Novic. l. 1874 str. 400 sostavek: „Kako pisati besede po izvira latinke“ p. glagole, samostavnike, pridevnike — njegov, vidi se iz naslednjih, v katerih se vedno nanj opira. Novodobna, novošegna ali mladoužna (!) je napaka p. ozir ali oziroma lanske letine smemo reči nam. o lanskí, oziroma (beziehungsweise, respective) predlanski letini veljá itd., kajti „ozir, oziroma“ ni predlog (str. 140). Novice prinesó dopis t. j. bodo prinesle. Napaka iz grde nevednosti je: hoditi k učitelji, nasprot mnenji nam. k učitelju itd. (307). „Pobírki iz knjig, pa sine ira et studio (346).“ — „Še nekaj na korist naši mili slovenščini“

z ozirom na vseučilišče pa jugoslavensko akademijo v Zagrebu (str. 364–372). Kaj pomaga opominjanje, ko nas je toliko nemškutarjev, to je, nemško mislečih, če tudi slovenske besede rabečih! — L. 1875: Nekoliko vrstic o slovenskem besednem redu Ponovljen, živo potreben opominj nekaterim pisateljem. V dokaz in zgled nekoliko stavkov iz Vukovih vzorih knjig (str. 40–47). . . Mrvice slovníške in slovanske (str. 65–109) na pr. O rabi deležnikov prislovnih in pridevnih. Delaven, delavec ne pa delalec, veljaven (str. 73); tako dajaven, obetaven, mečiven (108); in prav dobro str. 377: Še enkrat in v v besedah izviraajočih od glagola. Po Miklošiču: davec, pivec, igravec, brisavka, likavnik, padavica, trepavnica itd. nasproti pa: pogorelec, prišlec, stalen iz stalo, pravilni, plačilni iz plačilo itd. — Prebiti, prehoditi, premeniti, ne: probiti, promeniti (82). Moralno, meterska mera, ne pa: moralčno, metrična mera; jeli, li, ali: steli zdravi? jeli tvoj brat domá, nam. jeli ste zdravi? jeli je tvoj brat domá? Smem li se zanesti nam. se li smem zanesti; žrtvovati, žrtva, žrtvenik nam. žrtovati: manjšina ali manjina nam. manjščina (str. 91); meritorni, provizorni, sekundarni, ne pa: provizorični (109). — Nekoliko posnetkov iz Miklošičeve sintakse (str. 183–226). Vzemi in beri! — „Le kdor piše infinitiv na noti (sklenoti, ganoti), ta sme v participu po staroslovenskem vzoru pisati sklenen (193)“. Beseda o različni pisavi slovenski. Poseben nasvet Cigaletov slavnemu odboru slovenske Matice v blagovoljni prevdarek, z odgovorom (str. 249–258). V Trebinju, na Cetinju nam. v Cetinjah: iz Stolca, na Jastrebcu nam. iz Stolaca, Kragujevaca! Nikšiči, ne Nikšiče; Hercegovina nam. Ercegovina (338). Ali naj pridevnike (adjektive) od zemljepisnih lastnih imen pišemo z veliko začetno črko ali z malo? . . „Kar se tiče samostavnih lastnih imen, pišejo jih dandanes vsi Slovani z veliko začetnico, vendar v pisanji pridevnikov se močno ločijo na pr. Vuk, Daničić, Rački, Čehi, Rusi itd.

Jaz torej mislim, da bi pridevnike vsaj od imen, mest, trgov in vasi in tako tudi gorá in vodá in podobnih bilo primerneje pisati z veliko začetno črko (361)^a.

V Novicah l. 1876 str. 104 kaže po Navratilu, kako je po slovenski pravilno pisati nemški „ohne dass, ohne zu;“ tudi goli „ne da bi“ se redkoma prilega; ta profesor podučuje učence v geometriji, a geometrijo uči, razlaga, razklada, pa ne; podučuje geometrijo, matematiko (105) Tvorница hrv. nam. tovarna, fabrika. O ženskem dualu pri glagolih... V dozdanjem slovenskem slovstvu premaguje oblika: sve, ste, in najpred bi dosegli edinost, ako bi se je vsi poprijeli (cf. sva, sta; svi, sti str. 151). — L. 1877 v „Slovníški mrvici“ o ozirnih ali relativnih stavkih, o pravi rabi dovršnih in nedovršnih glagolov, o nenavadnem besednem redu itd. pravi v pristavku Cigale: „Nagovarjal me je že včasih kdo; naj bi večkrat napisal po kako slovniško opomnjo, ali — da se odkrito reče, — vspeha ni viditi. Res, današnja slovenščina, ako jo primerjamo z nekdanjo, kakor je pred nekaj leti bila, kaže na eno stran precej napredka in razvitka, ki bi ga po nekem mogli šteti za naš pritrud, ali v nekaterih rečéh kaže morebiti tudi nekoliko nazadka (str. 115)^a. Na str. 175 n. znanja A. Globočnikov „Allg. Repertorium d. Gesetze u. Verordnungen aus allen Fächern.“ — L. 1878 str. 35: spoznati erkennen; ne izpoznati Jemand aus einer Menge herauskennen; spoved confessio, česk. zpověd, polj. spowiedz, nasproti izpoved enuntiatio, česk. vypověd, Aufkündigung. Pisanje koji, koja, koje nam. kateri (kteri ali ki) ni za nič bolje od pisanja što nam. kaj; mi pa smo kajkavci in ne štokavci. Ne bodimo torej mešavci (str. 59)! †

Znanstvena Terminologija s posebnim ozirom na srednja učilišča. Spisal M. Cigale. Založila in na svetlo dala Matica Slovenska. Deutsch-slovenische wissenschaftliche Terminologie. V Ljubljani 1880. 8. Tisk. J. Blaznikovi dediči. Predgovor. I—XIII. Tolmač nekih kratice. Nemško-slovenski del str. 1—148. Popravki in do-

stavki. Slovensko-nemški dodatek str. 149—171. — Najpred mi je spregovoriti nekoliko besed o zamisli in postanku te knjige, pravi v predgovoru... Sklenem torej prepustiti komu drugemu, da spiše filozofijsko propedeutiko, ter po gori omenjeni česki in hrvatski terminologiji — z razborno porabo znanstvenih knjig, ki jih je Matica naša izdala, gradiva, kar sem ga sam nabral, kakor tudi slovarjev ruskih in staroslovenskega Miklošičevega lotiti se spisovanja enakšne naučne terminologije za Slovence... A zdaj naj spregovorim nekoliko o nje uredbi, o načelih, katerih sem se pišoč jo držal, in na to prestopim k nekaterim posameznostim (str. V.). — „Brez te knjige dandanes, to lahko rečemo, ni možno pisati nobene strokovne razprave slovenske (Zvon IX. str. 308)^a“.

Novice l. 1880 naznanjajo na strani 71 knjigo „Nauk slovenskim županom, kako jim je delati, kadar opravljajo domačega in izročnega področja dolžnosti.“ Spisal Ant. Globočnik, c. kr. okrajni glavar, na slovenski jezik preložil Fr. Levstik. V Ljubljani nat. in zal. Klein in Kovač. 1880. Pohvalivši izvorni spis in prevod vendar pravijo: „Kako pa so v to knjigo daleč čez nauk županom o opravljanju domačega in izročnega jim področja segajoče jezikoslovne razprave zašle, tega ne moremo si nikakor raztolmačiti.“ Nato je spisal Cigale „Še nekoliko besed o gosp. Levstikovem nauku slovenskim županom“ str. 78—87; smem dodati tu nekatere opomnje, želeč sprožiti s tem razgovor, da se katera stvarca bolje razbistri, in da, ako bi kaj vzprejeli, to storimo z razborom, uverivši se sami, da je res dobro... Prevod naj se primerja z izvornikom... Nekaterih prej manj znanih besed kaže vsekakor poprijeti se... Gledé slovniških oblik in jezične tvarine... pregnan purizem... Nekateré besede in fraze zdé mi se pretrde ali pa preproste, rekel bi skoraj, premalo ugledne ali premalo gosposke... Za nekatere izraze, ki jih pretresa pridodani slovniček, moral bi se — to je conditio, sine qua non, — jezikoznanec poprej pogoditi s pravnikom, drugače ne bode nič itd. — Res, čuti je treba

pisa: na pr. l. 1871 str. 290: Ka ali da; kostij, živalij nasproti gostij, ladij, češ, ni Slovenci smo včasih res čudni patroni: enkrat hočemo ves naš jezik slovenski potopiti v hrvaški, — drugikrat pa gojimo tak slovensk partikularizem, da silimo v občno pisanje besede, ki so znane le v kakem slovenskem kotiču. — Nova pisava nešteti teh besedi: nima kostij, pet pedij, mnogo ljudij, deset dmj, od hudih boleznij, debelejših nitij — jako moti človeka. Najbrže je Kurelac prvi skušal oživiti to starico, a med Hrvati ni našel posnemalcev, pravi l. 1873 str. 83. Tudi pisanje „nijsem, nijsi, nij; nijmam“ — nima trdnejšega stala. Ni še dolgo, da isti pisatelji, ki pišejo dandanes „nij, nijso, nijmajo“, pisali so „nej, nejso, nejmajo itd.“ — Hrvatje držeči se krajše pisave, pišejo j samo v tretji osebi edinega števila: „nisam, nisi, nije“. „Slovniske drobtinice“ kažejo v raznih zgledih, kar stavkoslovje uči, kako se več stavkov skrajšuje v en sam stavek (str. 100) p. Deček se ozira za srako na lipi sedečo, ne pa: za na lipi sedečo srako; pisma pisana v jeziku nam neznanem, ne pa: v nam neznanem jeziku pisana itd. V cerkvi se poje: neprilčno pa bi bilo: V cerkvi se ne smeje, nego se spodobno drži. Na dvoje, na več kosov razdeliti, ne pa: v dva, v več razredov itd. — Prav v njegovem duhu je spisal nekdo „Ka-kavcem“ za poduk in kratek čas razpravo v Novic. str. 173, pa J. K. str. 213 — 352 pod naslovom: „Najnovjša slovenščina“. — Da je v Novic. l. 1874 str. 100 sostavek: „Kako pisati besede po izviru latinke“ p. glagole, samostavnike, pridevnike — njegov, vidi se iz naslednjih, v katerih se vedno naj opira. Novodobna, novošegna ali mladonožna (!) je napaka p. ozir ali oziroma lanske letine smemo reči nam. o lanskí, oziroma (beziehungsweise, respective) predlanski letini veljá itd., kajti „ozir, oziroma“ ni predlog (str. 140). Novice prinesó dopis t. j. bodo prinesle. Napaka iz grde nevednosti je: hoditi k učitelji, nasprot mnenji nam. k učitelju itd. (307). „Pobirki iz knjig, pa sine ira et studio (346).“ — „Še nekaj na korist naši mili slovenščini“

z ozirom na vseučilišče pa jugoslavensko akademijo v Zagrebu (str. 364—372). Kaj poma opominjanje, ko nas je toliko nemškutarjev, to je, nemško mislečih, če tudi slovenske besede rabečih! — L. 1875: Nekoliko vrstic o slovenskem besednem redu Ponovljen, živo potreben opominj nekaterim pisateljem. V dokaz in zgled nekoliko stavkov iz Vukovih vzoritih knjig (str. 40—47). . . Mrvice slovniske in slovarske (str. 65—109) na pr. O rabi deložnikov prislovnih in pridevnih. Delaven, delavec ne pa delalec, veljaven (str. 73); tako dajaven, obetaven, mečiven (108); in prav dobro str. 377: Še enkrat in v v besedah izvirajočih od glagola. Po Miklošiču: davec, pivec, igravec, brisavka, likavnik, padavica, trepavnica itd. nasproti pa: pogorelec, prišlec, stalen iz stalo, pravilni, plačilni iz plačilo itd. — Prebiti, prehoditi, premeniti, ne: probiti, promeniti (82). Moralno, meterska mera, ne pa: moralično, metrična mera; jeli, li, ali: steli zdravi? jeli tvoj brat domá, nam. jeli ste zdravi? jeli je tvoj brat domá? Smem li se zanesti nam. se li smem zanesti; žrtvovati, žrtva, žrtvenik nam. žrtovati: manjšina ali manjina nam. manjščina (str. 91); meritorni, provizorni, sekundarni, ne pa: provizorični (109). — Nekoliko posnetkov iz Miklošičeve sintakse (str. 183—226). Vzemi in beri! — „Le kdor piše infinitiv na noti (sklenoti, ganoti), ta sme v participu po staroslovenskem vzoru pisati sklenen (193)“. Beseda o različni pisavi slovenski. Poseben nasvet Cigaletov slavnemu odboru slovenske Matice v blagovoljni prevdarek, z odgovorom (str. 249—258). V Trebinju, na Cetinju nam. v Cetinjah: iz Stolca, na Jastrebcu nam. iz Stolaca, Kragujevaca! Nikšiči, ne Nikšiče; Hercegovina nam. Ercegovina (338). Ali naj pridevnike (adjektive) od zemljepisnih lastnih imen pišemo z veliko začetno črko ali z malo? . . „Kar se tiče samostavnih lastnih imen, pišejo jih dandanes vsi Slovani z veliko začetnico, vendar v pisanji pridevnikov se močno ločijo na pr. Vuk, Daničić, Rački, Čehi, Rusi itd.

Jaz torej mislim, da bi pridevnike vsaj od imen, mest, trgov in vasí in tako tudi gorá in vodá in podobnih bilo primerneje pisati z veliko začetno črko (361)^a.

V Novicah l. 1876 str. 104 kaže po Navratilu, kako je po slovenski pravilno pisati nemški „ohne dass, ohne zu;“ tudi goli „ne da bi“ se redkoma prilega; ta profesor podučuje učence v geometriji, a geometrijo uči, razlaga, razklada, pa ne; podučuje geometrijo, matematiko (105) Tvorница hrvnam, tovarna, fabrika. O ženskem dualu pri glagolih... V dozdanjem slovenskem slovstvu premaguje oblika: sve, ste, in najpred bi dosegli edinstvo, ako bi se je vsi poprijeli (cf. sva, sta; svi, sti str. 151). — L. 1877 v „Slovniški mrvici“ o ozirnih ali relativnih stavkih, o pravi rabi dovršnih in nedovršnih glagolov, o nenavadnem besednem redu itd. pravi v pristavku Cigale: „Nagovarjal me je že včasih kdo, naj bi večkrat napisal po kako slovniško opomnjo, ali — da se odkrito reče, — vspeha ni viditi. Res, današnja slovenščina, ako jo primerjamo z nekdanjo, kakor je pred nekaj leti bila, kaže na eno stran precej napredka in razvitka, ki bi ga po nekem mogli šteti za naš pritrud, ali v nekaterih rečéh kaže morebiti tudi nekoliko nazadka (str. 115)^a. Na str. 175 nizanja A. Globočnikov „Allg. Repertorium d. Gesetze u. Verordnungen aus allen Fächern.“ — L. 1878 str. 35: spoznati erkennen, ne izpoznati Jemand aus einer Menge herauskennen; spoved confessio, česk. zpověd, polj. spowiedz, nasproti izpoved enuntiatio, česk. vypověd, Aufkündigung. Pisanje koji, koja, koje nam, kateri (kteri ali ki) ni za nič bolje od pisanja što nam, kaj; mi pa smo kajkavci in ne štokavci. Ne bodimo torej mešavci (str. 59)! †

Znanstvena Terminologija s posebnim ozirom na srednja učilišča. Spisal M. Cigale. Založila in na svetlo dala Matica Slovenska. Deutsch-slovenische wissenschaftliche Terminologie. V Ljubljani 1880. 8. Tisk J. Blaznikovi dediči. Predgovor I—XIII. Tolmač nekih kritic. Nemško-slovenski del str. 1—148. Popravki in do-

stavki. Slovensko-nemški dodatek str. 149—171. — Najpred mi je spregovoriti nekoliko besed o zamisli in postanku te knjige, pravi v predgovoru... Sklenem torej prepustiti komu drugemu, da spiše filozofijsko propedeutiko, ter po gori omenjeni česki in hrvatski terminologiji — z razborno porabo znanstvenih knjig, ki jih je Matica naša izdala, gradiiva, kar sem ga sam nabral, kakor tudi slovarjev ruskih in staroslovenskega Miklošičevega lotiti se spisovanja enakšne naučne terminologije za Slovence... A zdaj naj spregovorim nekoliko o nje uredbi, o načelih, katerih sem se pišoč jo držal, in na to prestopim k nekaterim posameznostim (str. V.). — „Brez te knjige dandanes, to lahko rečemo, ni možno pisati nobene strokovne razprave slovenske (Zvon IX. str. 308)^a.

Novice l. 1880 naznanjajo na strani 71 knjigo „Nauk slovenskim županom, kako jim je delati, kadar opravljajo domačega in izročnega področja dolžnosti.“ Spisal Ant. Globočnik, c. kr. okrajni glavar, na slovenski jezik preložil Fr. Levstik. V Ljubljani nat. in zal. Klein in Kovač. 1880. Pohvalivši izvorni spis in prevod vendar pravijo: „Kako pa so v to kajigo daleč čez nauk županom o opravljanju domačega in izročnega jim področja segajoče jezikoslovne razprave zašle, tega ne moremo si nikakor raztolmačiti.“ Nato je spisal Cigale „Še nekoliko besed o gosp. Levstikovem nauku slovenskim županom“ str. 78—87: smem dodati tu nekatere opomnje, želeč sprožiti s tem razgovor, da se katera stvarca bolje razbistri, in da, ako bi kaj vzprejeli, to storimo z razborom, uverivši se sami, da je res dobro... Prevod naj se primerja z izvornikom... Nekaterih prej manj znanih besed kaže vsekakor poprijeti se... Gledé slovniških oblik in jezične tvarine... pregnan purizem... Nekateré besede in fraze zdé mi se pretrde ali pa preproste, rekel bi skoraj, premalo ugledne ali premalo gosposke... Za nekatere izraze, ki jih pretresa pridodani slovnicek, moral bi se — to je conditio, sine qua non, — jezikoznanec poprej pogoditi s pravnikom, drugače ne bode nič itd. — Res, čuti je treba

oba zvoná! — „Pisatelji slovenski, na pilo nikdar ne pozabite!“ — kliče Cigale v Novicah l. 1881 str. 75—86, kjer pravi na pr.: „O času težavnega preporoda narodnega, ko je krdelcu pisateljev samoukov bilo vsekakor pisanje začeti in celino orati, tedaj je veljalo ocenjevanju slovenskih pisov drugo merilo ter bilo odpustno marsikaj, kar se dne današnjega ne more odpustiti! Dan danes naj bi — tako menim jaz — ne prijel za peró nihče, dokler se ni temeljito naučil in navadil slovnice, seosebno tega, kar je najti o sintaksi v Miklošičevi prim. slovnici, v Navratilovi monografiji o glagolu, in drugih raztresenih spisih, in pristaviti bi se še smelo, dokler se ni dovolj seznanil saj s hrvatsko-srbsko knjigo, da ne bi se zaljubljal v kake slovenske posebnosti ali idijotizme, ki morebiti pri vsi dozdevni lepoti svoji z višjega, z obče-slovanskega stališča nimajo nikake cene . . . Vendar ni zad. sti, da ti je sestavek, seosebno leposloven sestavek brez slovniških pogreškov, hoče se tudi uglajen slog, blagglasna porazstava, hoče se neki ritem itd. . . Neznani mi gosp. T. Petrov je v Novicah spregovoril o Kresu in Ljublj. Zvonu ter pretresa seosebno neke slovniške oblike, jedva dotaknivši se sintakse; tudi jaz sem prečital dozdanje razdatke teh dveh listov, a šlo mi je več za sintakso, manj za oblike in posamne besede . . . Naj povem brez vsega pristrastja, kako sodim o Kresu in Zvonu itd.“ — „Pojasnilo o neki točki moje terminologije“ str. 101: počivaj, padaj der Einfallspunkt, a ne padišče, kakor ima Cigale . . . Lag — vlažen dež t. j. pohleven dež, a ne moker, kakor je mislil Cigale. Vid. Slov. Matice Letopis. Potna torba prof. Erjavca . . . Toliko v svoj zagovor ne iz prepirljivosti, nego v pojasnjenje stvari. — „Nekoliko besed o potni torbi gosp. prof. Erjavca v letopisih slov. Matice“ str. 391 — 409, kjer proti koncu z ozirom na prehitro oblikarjenje pravi: „Jedva se slovenščini lice nekoliko ubriše in ugladi, da je človeku moči mirno ogledovati ga, ali brez podobe govoreč — jedva se slovniške oblike nekako ustanovitijo, da se jih čitatelj privadi ter

začne nekoliko veselje uživati iz knjige, — uže pride zopet — recimo vsakih pet let — žvrkla (gl. potno torbo) nesrečnega oblikarstva ter vse porazmeša in vnovič prej nezname oblike na vrh spravi, tako da si kak Neslovenec, to počenjanje opazujoč, lahko domisli, zakaj in kako je nekdo izmed slovenskih piscev mogel filologiji zdeti vprav ime jeziko-brodje! . . . Dajmo enkrat slovo temu neplodnemu — kaj pravim neplodnemu? — temu naravnost škodljivemu oblikarjenju, ki ljudi bega in plaši in od slovenske knjige naklonjena ji srca odvrta, odriva, odganja! Vsacega poedinca sveta dolžnost bodi držati se gramatike, kakoršno je večina vzprejela itd. (str. 409).“

V Novicah l. 1882 str. 166 — 173 govori Cigale o tako imenovanem predikativnem instrumentalu p. Darija pozdravijo kraljem, Darij je pozdravljen kraljem. To posebnost so neki slovanski jeziki uže povsem ali po večem izgubili . . . Najmanj sledu ji je najti v slovenskem jeziku in iz krajev, koder se današnjega dne slovenščina goji in neguje, Miklošič ne navaja nobenega primera z instrumentalom . . . dokaj pa ima takih primerov (izvolili so ga za župana) iz drugih slovanskih jezikov, pa tudi iz staroslovenščine kakor Grigorij postavljen byst patriarh itd. O napačni rabi omenjenega instrumentala v slovenskih listih . . . o glagolu uroditi ali poroditi nam. roditi, omeniti in omenjati: o besedosloji z ozirom na breznglasnice (cf. Novic. 1875, l. 5 in 6). — „Ostane li tudi ta moja beseda glas vpijočega v puščavi? Kaj pa da! kajti vlada pri nas velika mlačnost, da ne rečem mrtvičnost. Ti, katerih se tiče, ne pomarajo za-njo; drugim, ki stvari glas vedó, ne pozdi se vredno oglašati, a nekdo mi morebiti še zameri . . . Bodi si, ali jaz se danes vendar izrečno obračam na naše strokovnjake, na urednike naših listov, na profesorje naše, ki so se bavili in se še bavijo s hrvatskim pisanjem, ter jih prosim, naj i oni spregovoré eno, naj — če se jaz varam, errare humanum. — stvar oni boljé razložé ali pa meni z veljavnim glasom svojim pritegnejo ter tako pripomorejo, da pobrišemo

to pego z lica predrage vsem slovenščine (str. 173)^a. Nekoliko blagovoljnih besed o tem in ónem (str. 413—414 pa l. 1883 str. 3—4), kjer najprej piše o pravni terminologiji, češ, Slovenci se res premalo menijo za slovenski državni zakonik, zaseben naročnik tega oglasnika državnih zakonov je bela vrana (str. 413) itd. . . Nekdo svetuje držati se bolj latinskih izrazov . . . prenotacija, justicija, . . . confisciren zaseči, zasezati nasproti zapleniti, ugrabiti; pridobnina obrtnina, vojstvo, stalež, dopust; daljava zemljina od solnca, vladin predlog, ne vladini; o brezpodmetnih stavkih, možgani nam. možjani . . . „Ker genitiv samostavnikov sklanjanih na **i** v ednini in množini nima razločka, a oblika **ij** za množ. genitiv nima pravice ni po izgovoru ni po zgodovini niti z ozirom na . . . Slované, priporoča se po zgledu jugosl. akademije znanosti, kjer bi razločka treba bilo, pokrivati množinski, zlasti naglašeni **i** s strešico (str. 3)^a. — Še nekoliko besed o pravni terminologiji — je napisal Cigale v Novic. 1883 str. 359—376 na pr. sodišče, pa sodnija, sod za Gericht. Primerjajoče jezikoznanstvo uči, da uže obrazilo **ija** (pri nas z naglasom na **i**) ni prav prvotno slovansko, če tudi ima slovenski jezik nekaj prav lepih besed na — **ija**, kakor beračija, domačija, kmetija, kovačija, kupčija, morija, podrtija, prekucija, sleparija, katerih ogibati se nikakor ne kaže in ne bi bilo modro. Tudi v hrvatsko-srbskem jeziku je več takih dobrih besed. Ali na — **nija** (od pridevnika) nimamo v narodu nobene čisto slovenske besede, nego samo iz tuje korenine, ali pa novinke: sodnija, oblastnija n. oblastvo, obrtnija n. obrt; sodni gerichtlich, Gerichts-, sodniški richterlich, sicer pa okrajno-sodni, vrhovno-sodni, sodni dvor Gerichtshof . . . Vprav te dni sem z očmi preletel velik del pravne terminologije ter uveril se o tem, čitajoč prezasluzno knjigo, s katero sta si i pisatelj i sv. Mohora družba — kakor bi rekel Hrvat — osvetlala obraz, namreč Slovenskega Pravnika I. del, ki ga je spisal dr. Ivan Tavčar . . . Pisatelj se je držal največ dozdanje terminologije . . . Občni

državljski zakonik, bolje grajanski itd. — V Novicah l. 1884 str. 60—69 pod naslovom „Slovniške mrve“ ima nekoliko besed o povratnih zaimkih v stavkih (rekih) s participom ali infinitivom skrajšanih . . . ; knjižica tri pole obsežna nam. obsezajoč; pravilo, da se od samostavnikov na — **išče** morejo izvajati samo pridevniki s pripono **sk** in ne drugače, torej zemljiška knjiga, gledališka igra itd. — ne veljá; prav je torej tudi strniščna detelja (strnišnica), hrv. srb. zemljištni, godištni ali godišnji, in ne godiški, stsl. skrovišten, grobišten itd.; o neki novotariji v pisanji grških in latinskih besed p. ojkonomičen, aisthetika, concurs itd. itd. — „Navedel sem tu nekaj primerov iz dobro uredovanih in sploh izvrstno pisanih knjig ali leposlovnikov, ne hoteč nikogar žaliti s tem, nego samo v dokaz, da vse premalo pilimo, kar spišemo, da se premalo pazimo in hranimo vsakovrstnih slovniških pogreškov, — kajti urednik, bodi tudi najbolja glava, ne more vsemu kaj — in da nam je na to stran bolj potreba poprave. Ker je pa slovnica suhoparno in trudno čitanje, bilo bi res želeli kake Vevnice, kakor se je nam uže enkrat obetala, ki bi od časa do časa, kakor bi se nabiralo gradiva, hodila na dan, ter ločila dobra zrna od plev. Ali conditio sine qua non uspešnemu delovanju njemu bila bi po moji sodbi, da dotični vejalec, kateri mora res glas vedeti jeziku in stilistiki, prebiva kje na slovenskih tleh in ne v Noriku, še manj v Panoniji“.

Kres, poučen in znanstven list, VI. l. 1886, ima na strani 374—5 „Slovniške drobnosti,“ spisal M. Cigale na pr. da ni napačna končnica stopnjevanih prislovo hitreje, močnejše nam. hitrejše (hitriše), močnejše; v dajalniku mošk. in srednj. naj se piše — **u** ne pa **i** p. pisatelju bi bili hvaležni, vkljub skrbnemu preiskovanju, ne pa pisatelji, preiskovanji; govoriti od koga, od česa, ali po zgledu drugih Slovanov bolje o kom, o čem, ne pa ob kom, ob vseh itd.

„Živel je Matej Cigale tesno s slovenskimi pravniki, blag jim prijatelj, četudi ne tovariš. Osobito ga je veselilo pravno-lite-

rarno delovanje naše. Zastavil je peró tudi sam, tako na pr. v „Prav. slov.“ l. 1862 o menicah, l. 1880 o slovenskih prevodih, v „Slov. Pr.“ l. 1888 o svojem grajanskem zakoniku. Često je pravnikom dajal jezikoslovne svete po Novicah. Jako je bil zadovoljen, da se je ustanovilo v Ljubljani pravniško društvo, in pripravljen je bil, da bi sodeloval pri društveni izdavi slovenskih zakonov. — „Skratka, Cigale je stvaritelj vsega dozdanjega pravniškega in v mnogih strokah tudi dozdanjega znanstvenega jezika našega. Cigale je s svojimi lepimi deli in modrimi sveti neizmerno vplival na ves razvoj književne slovenščine. . . Le škoda, da njegovih naukov nismo vselej poslušali, kakor so zaslužili, in da zlasti njegovih zlatih svetov o besednem redu dandanes uvažuje malokdo pisateljev naših.“

Životopis njegov gl. v Slovanu l. 1887 in v Slovenskem Pravniku l. 1889 str. 129—136 s podobo. Spisal dr. Majaron. Zvon IX. str. 307—309. Sp. Fr. Levec. Dom in Svet l. 1889 str. 154—176. Sp. J. D. (Cf. str. 223. J. N.). Slovenec 1889 št. 92. Slovenci in l. 1848. Sp. J. Apih itd.

Fran Levstik se je ročil v Velikih Lašičah 28. sept. 1831, v latinskih šolah, nekaj let v Alojznici, bil v Ljubljani, po dovršeni gimnaziji se je podal na Dunaj, in od ondod v Olomuc k nemškemu redu, iz tega pa skoro spet vsled osode, katero so imele pesmi njegove, skozi Dunaj v domovino. Tu je služil pri grofu Pace-tu na Turnu, potem pri Miroslavu Vilharju v Senožecah in na Kalcu, nato v Trstu za tajnika pri slovénki čitalnici, poznej pri Matici Slovénki od 11. apr. 1864 do 11. jul. 1865. Vprav to, da je po dovršenih srednjih šolah prosto bival mej prostim narodom ter bistro opazoval njegovo govorico, pripomoglo mu je največ, da je slovenščino dobil tako v oblast. Nekaj let je vredoval slovensko-nemški del slovarja Wolfovega, l. 1870 Pavliho na Dunaju; l. 1872 pa je dobil cesarsko službo v licejski knjižnici Ljubljanski, v kateri službi je po hudi bolezni umrl 16. nov. l. 1887.

Rad je Levstik še deček prebiral slovenske bukve, pesmi, v Alojznici Novice, Prešerna in Koseskega poezije, ter pesnik sam jel popevati. Oglasil se je najprej l. 1850 v Sloveniji, katero je takrat vredoval prijatelj mu Fr. Cegnar. „Vile“ (t. III. l. 18) so prva tiskana pesen njegova (Po travnicih mehkih, opolnoči. — Se tropa Vil jasnih krog vertí, — Po vodi se vozi ladjica, — Prepeva v njej morska deklica itd.) sè znakom: — vel. „Opomin k veselju“ l. 19 (Veseli bodimo, bratje, veseli!) s podpisom Gornícki. „Pervi pomladni bučelici“ (Pozdravljena bodi, mlada bučela! — Pomladi tedaj si prvi kli-car?) l. 20. „Brezskerbni poet“ (Belite si glavice, — Trudite si na polji, — — Jaz pil bom in prepeval itd.) l. 21. V Ljublj. Časniku, vredoval Bl. Potočnik, l. 1850 l. 15: „Kamniti svatje“. Gornicki. — O blagoslovu spominka Prešernovega v Kranju se je pela vže Levstikova spoménica: „Ko zvezde luč, poprej nikdar poznane, — Prisetil nam tvoj duh je iz noči“ itd. (Novic. 1852 str. 216).

Pesmi. Zložil Fr. Levstik. V Ljubljani. Nat. in zal. J. Blaznik. 1854. 8. str. 92. Vvod (str. 3—8). Pesmi. Boginji petja. Pesmim (. . . Me smo Levstika poeta — Hčerke mladega očeta, — Bratje, toraj poterpite!). Povodnja deklica (cf. Vile). Perva pomladnja bučela. . . Popotnik . . . Pomladnji sprehod. Na grobu Prešerna . . . Božična . . . Pušice (str. 67—72). Ježa na Parnas (73—92). — Po preostri sodbi so v tedanji — slovenščini še malo prijazni — dobi mlademu pesniku postale osodne (Zaljubljene nektere, Na vsih svetnikov dan, Študentovska zdravica itd.) ter mu zavdale bridko želo, katero je v njegovem značaju ostalo do smrti.

Rokopis Kraljedvorski. Iz staro-českega poslovenil Franc Levstik. V Celovcu 1856. Natisnil in na prodaj imá Janez Leon. 12. str. 53. Pristavek. „To je staro-česki rokopis, ki ga je V. Hanka, bibliotekar českega museja, v mestu Kraljedvoru našel 16. sept. 1817, ter dal večkrat na svetlo, ki je prestavljen v druga narečja slovanska in skoraj v vse evropejske jezike; šteti se mora med naj starejše spomenike slovanskega slov-

stva — pisan po mnenju zvedenih mož med l. 1290 in 1310 — in je tudi priča, da je slovanska narodna poezija bila že v davno-večnosti tako izverstna in doveršena in še bolj, kakor danes. — To je rokopis, o čegar istinitosti borba šteje že tri razne dobe! — Vitez je bil, kdor ga je ponaredil, če je res ponarejen! Prekrasne so v njem pesni na pr. Jaroslav; Čestmir in Vlaslav; Zaboje, Slavoj, Ljudek; Ljubušina sodba itd. Krasna je tudi prestava slovenska.

Glasnik za literaturo in umetnost, A. Janežič, je donal krasne umotvore v vezani in nevezani besedi, na pr.: l. 1858. I. zv. št. 1 „Bog“. Po Deržavinu Fr. Levstik. „Popotovanje iz Litije do Čateža“, str. 14 do 141. „Vmetnik“. Alegorija (str. 65. 66). — „Odgovor sostavku: Potrebe Slovincov gledé prirodnih ved“ (str. 87—90.) „V gozdu (Pes. 136)“. — Zv. II. „Martin Kerpán z Verha“ str. 1—31. — „Sreča v nesreči ali popisovanje čudne zgodbe dveh dvojčkov. Na svitlobo dal Janez Ciegler, fajmošter pri sv. Tilnu v Višnji gori 1836. V bohorici“. Uže v 3. Glasnikovem listu sem bil opomnil te knjige, in rekel sem, da so jo ljudje radi brali. Zdaj pa tanje preglejmo, zakaj se je narodu tako prikupila itd. (str. 15—56). „Še nekaj k drobtinici iz slovenske slovnice“ — dalje sledi M. C. — (str. 33). „Ubéžni kralj“ str. 41. — L. 1859 zv. III.: „Gospodoma nasprotnikoma“ Hicingerju in Cegnarju — str. 12—35 (dalje in konec prihodnjic — nedovršeno) — o napakah slovenskega pisanja (Novic. 1858 l. 37). Zastran pravde o kritiki: Ker se še vedno kdo na novo oglasi zoper mene in moje „napake“, vidim, da bo z odgovorom treba počakati, naj vsi povedó, kar imajo na sercu. Še le potlej bom vsim ob enem odgovoril. Zavoljo tih in drugih reči, kterih ne morem tu razlagati, moj odgovor ne bo več v Glasniku hodil na svitlo, ampak iskati bo treba druge poti (str. 70). — L. 1860 zv. VI.: „Nekaj opombic zastran g. Navratilove knjige o glagolih“ (str. 44—50). „Drobtina slovenske slovnice“ — tri troje, pet petero (str. 83). Še kaj zastran rodivnika“

str. 144—174. — L. 1867. X: „Jezikoslovne reči“ — mej ali med? rabelj-beljna; ustna (die lippen); duševen, književen (str. 44. 141. 190. 243).

Novice l. 1858: „Napake slovenskega pisanja“. Spisal Fr. Levstik (str. 3—219). — L. 1862: „Imena slovenskih krajev“ str. 221—233 (cf. Uč. Tovarš prof. Jos. Poklukar). Še nekaj o imenih slovenskih krajev“ str. 256—284 cf. Uč. Tov. l. 14. — Lexicon palaeoslovenico-graeco-latinum, emendatum auctum edidit Fr. Miklosich Vin-dobonae. Guilelmus Braumueller 1862 (str. 399). — L. 1864: „Zatoženi sosamoglasnik“ str. 68—103 (Dalje prihodnjic — nedovršeno). Velika pesem posvečena novemu županu dr. E. Costi: „Ljubljana, mati naša, izvolila — Tvoj um je, Tvoje mlade si moči itd.“, zložil Fr. Levstik (str. 239). — L. 1865: Miklošičev staroslovenski slovár dodélan“ str. 128—9. — L. 1866: „Kdaj začne izhajati slovensko-nemški slovár?“ str. 370—387. „Jezikoslovno zrnje“ str. 394—406. — L. 1867: „Die Fremdwörter in den slavischen Sprachen“. Von Dr. Franz Ritter von Miklosich str. 103. Jezikoslovne stvari — „Pogan der heide“ — str. 169—177. — L. 1868: „Die slavischen monatsnamen von Dr. Franz Ritter von Miklosich“ str. 82—143 (Dal prih. — nedovršeno).

Slovensko Berilo za V. gimn. razred l. 1853: Pervi pomladni bčelici. Zložil F. Gornicki (str. 166—7). — VIII. l. 185: Ura (Pes. str. 119). Pomladnji sprehod (str. 127). Perva pomladnja bčela cf. V. (str. 130). Upanje (171). Boginji petja (185).

Vodnikov Spomenik l. 1859 Pesmi: Meniška cerkev. Dunajski vert. Gréga. Bo-lezen. Žalosten pogovor. Slovo. Pri vodi (Goethe). Dve utvi. Sonetje I—III: Lotile citer so se roke moje. Serce vsak dan v ljubezni radost pije. Ljubezni, ki s pogumom v persih sveti itd. Fr. Levstik.

Blätter aus Krain 1860 Nro. 45—47: Das deutsch-slovenische Wörterbuch, herausgegeben auf Kosten des Hochw. H. Anton Alois Wolf, Fürstbischöfes von Laibach etc.

Gedruckt bei Jos. Blasnik. Laibach 1860.
Besprochen von F. L. in S.

Naprej. Politiški list, izhaja vsak torek in petek, v Ljubljani, odgovorni vrednik, lastnik in založnik Miroslav Vilhar, prvi pomagatelj Fr. Levstik, od 2. jan. št. 1. do 29. sept. št. 78 l. 1863 (Vid. Jezičnik 1886 str. 81).

Koledar Slovenski za l. 1865, izdala Slovenska Matica, je kot njen tajnik vredil ter v njem sestavil: „Zgodovina slovenske Matice“ str. 77—98 in v Letopisu za 1867: „O delovanju začasnega odbora slovenske Matice za l. občni zbor“ 11. maj. 1865 str. 1—9.

Die slovenische Sprache nach ihren Redetheilen. Behandelt von Fr. Levstik. Laibach 1866. Verlag von Joh. Giontini. 8. VIII. S. 144 Druck von R. Eger. (cf. Glasnik l. 1866 str. 114—116; Jezičnik IV. 1866 str. 18—50; Krušič, Dražba in Ostroverh itd.)

Vodnikove Pesni. Uredil France Levstik. Izdala in založila Matica Slovenska. V Ljubljani 1869. 8. 146. Nat. J. Blaznik. I. Različne pesni. II. Basni. III. Pesni iz Pisanic. IV. Uganke. V. Pesni, zložene po narodnih. VI. Pesni preložene. VII. Pesni brambovske v l. 1809. VIII. Narodne pesni nabrane. Kratke in poskočne.

Pavliha, šaljiv list, 8. in 24. dan vsakega meseca, na Dunaji, lastnik in urednik Fr. Levstik. Oznanilo v Zvonu l. 1870. I. 7. str. 112: „Pavliha bode v politiki brez ozira na desno in na levo pravi Slovan, kakor se umeje samo ob sebi, in poleg tega oster zabavljivec na polji slovstva in okusa sploh tudi v javnem narodnem življenju. Kar je pri nas v teh krogih neumnega, smešnega ali napačnega, nič se ne bode njegovemu biču zdelo sveto, bodi si osoba ali stvar“ itd. A str. 270—272: „Gospodom naročnikom Pavlihe: . . . Pavlihe že ves minul mesec nij bilo na svitlo. in ne bode ga več . . . Navidezemu velikačenju zdaj pšenica bogato cvete, in še dolgo bode cvetla . . . Kar pri Slovencih ne rodi prvak, to ne velja . . . Naposled prosim tiste gg. naročnike, kateri so

bili za vse leto naročeni, naj namesto Pavlihe blagovolijo prejemati „Zvon“, da se jim vsaj nekoliko izgube poverne itd.“ (Prim. Novice 1870 str. 321—2: Črtice o Pavliha-Zvonovcih: str. 342)

Zvon, lepoznavski list, na Dunaji, ured. J. Stritar, l. 1870 ima na pr.: „Pogovori iz Lukijana“. Iz V. Vodnikove rokopisne ostaline. Priobčil Fr. Levstik. I. Asklep in Heraklej II. Menip in Merkur pred peklom (str. 204). III. Haron, Menip, Hermet (str. 220). — „O Vodnikovem rokopisu“ (str. 300—336; cf. Novic. 1870 str. 337—9; Vodnikove Pesni, uredil Fr. Levstik, l. 2: „Zgodovinska črtica o Vodnikovem rokopisu“). Doktor Božanec v Tožbánji vasi. Pobožna pripovedka (str. 310—383). „Lesnike“. I. Če žabe v luži začno regetanje, — Poberi kamen, verzi ga vánje (str. 295)! — 100. Če méniš, da ná-te katera je zabavljiva, — Ne zábi, da nemaš sam neumitega lica (str. 385)! — „Zadnja leta se je Levstik skrival pod najraznovrstnejša znamenja; tako na pr. podpisaval se je v Stritarjevem Zvonu I: Kamenski, Radovan, Borislav, M-c, N. O., K-s, A. Z., „M. P.“ (Zvon 1887. VII. str. 763). Po svoje ga slika Stritar v Zvonu l. 1870 v „Literarnih pogovorih“ str. 63—80. — „Zvon“ l. 1879. V. l. 24 ima sliko Levstikovo z naslednjo opazko: „Da pristoji med odličnimi pesniki in pisatelji slovenskimi odlično mesto Fr. Levstiku, to je dobro znano vsakemu Slovencu, kateri se le kolikaj zanima za naše slovstvo. Odlično in imenitno je tudi zadnje mesto. Z Levstikom smo hoteli končati versto slovenskih pisateljev. Obsiren in korenit spis o njem smo imeli že v rokah, kar pride pismo iz Ljubljane, v katerem g. Levstik, ki je bil pač zvedel, kaj se namerava z njim, svojo željo, naj ga v miru pustimo, tako krepko in določno izreka, da nimamo poguma in serca ravnati proti želji njegovi. S tem pa, menimo, vendar ne bodemo žalili njegove preskromnosti, da podajemo podobo njegovo slovenskemu občinstvu. Urednik ima svoje dolžnosti proti občinstvu. Ker obema ne moremo ustreči, izvolili smo to srednjo pot; upamo, da brez zamere!“ (str. 374—5).

Slovenski Narod ima več spisov njegovih, na pr.: „Prešern, Prešerin ali Preširen?“ Spisal L. l. 1872 št. 38 (cf. Listki I. zv. str. 22—44). „Upor slovenskih kmetov l. 1573“ iz kritike o H. Pennovi tragediji „Ilija Gregorič, kmetski kralj“, Slov. Nar. 1870 št. 100—102. Bil je Levstik naš stalni sotrudnik, pravi „Narod“ o smrti njegovi l. 1887: Najradikalnejši članki o Janjško-Velški afëri bili so izpod njegovega peresa; tako tudi „Tujčeva peta“. Mnogo dopisov z Dunaja. Odlikovali so se po duhovitosti, prekrasnem slogu in po ostri pisavi, ki je mnogokrat prouzročila nam konfiskacijo itd.

Govor poslanca Hermana je l. 1863 poslovenil Levstik; tako se njegov vpliv razodeva v mnogih drugih prav čislanih umotvorih, na pr. v pesmih Vilharjevih, v Cegnarjevem „Valenštajnov ostrog“ v Tugomeru Jurčičevem, v „Potni torbi“ Erjavčevi v Letopisih Matice Slovenske p. l. 1875, 1879, izlasti l. 1880 pa 1883. „Kakor uže v letopisu 1879. leta, tako je tudi letos moj prijatelj premmoge besede razbistril z jezikoslovno vednostjo. Z menoj vred mu bode vsak zahvâlen o nauku, kate-rega nam podaje v svojem tolmači, a dovršeno oceniti ga more samó strokovnjâk“, pravi Fr. Erjavec v Ltps. 1880 str. 221, in v Ltps. 1883 str. 351: „Tudi letos je blagovolil znani, da-si neimenovani prijatelj pred natiskom pregledati „pótno tórbo“ in premmozim besedam priložiti svoja znanstvena pojasnila. Razboríti čitatelj mahoma ugane sam, kaj je dodála njegova roka. Od mène mu bodi iskrena hvala a od strokovnjakov priznanje po zaslugi“.

Nauk slovenskim županom, kako jim je délati, kadar opravljajo domačega in iz-ročenega podróčja doiznúosti (Leitfaden für Gemeindevorsteher in ihren Geschâften des selbstândigen und úbertragenen Wirkungskreises). Spisal Anton Globočnik, c. kr. okrajni glavâr, Fr. Jož. redú vitez. Na slovenski jezik preložil Fr. Levstik. V Ljubljani 1880. 8. XVI. 207. Natisnila ter založila Klein in Kovač (Eger). — Pisateljjev predgovor III. IV. Prelagâteljev predgovor. V—X. Kje se

katera stvar nahaja. A. Kar se tiče oblike. B. Kar se tiče tvarine. Obrazci. Dva dodatka. Popravki. XI. XVI. Kje se katera stvar nahája po abecednem redu str. 151—165. Slóvníček, v katerem se tolmačijo ne-navadnejše ali ne povsód mej Slovëni govore-jëne ter tudi nôve besede str. 167—207. Kakó je čitati okrajšane beséde. V tej knjižici dobijo jezikoslovci več nego župani! Vid. Novic. 1880 str. 71. „Še nekoliko besed o gosp. Levstikovem nauku slovenskim županom“. Spisal Cigale str. 78—87 itd.

Ljubljanski Zvon l. 1881. I: Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika, obradjuje Dj. Daničić. Spisal Fr. Levstik (str. 91—100). Jezikoslovne razprave (str. 30—36; 210—213; 281—286; 341—347. — Dalje prihod-njič.) — Zgodovina slovenskega slovstva. Spisal in založil Julij plem. Kleinmayr, c. kr. profesor v Kopru. 1881. 8. str. 226. Natisnila tiskarnica družbe sv. Mohora v Celovcu (Vid. Zvon str. 377—385; 438—448; 500—509; 566—575; 631—637; 692—700; 771—781). L. 1882. II. str. 252; Rihar ali Richter. — Velésalo, substant. n., a ne: Velésovo, adj. poss. n. str. 480—483 (cf. VIII. 311). — Zbirka slovenskih pregovorov iz leta 1592 (Vid. Kres P. plem. Radič) str. 562—564. — L. 1883. III. Dva vrana. Puškin Preložil Kalopër str. 544 (cf. Kazalo IV). „Podpisaval se je Levstik v Ljubljanskem Zvonu: Stanislav, Branislav, Molčislav, Podlomski, Premrl, Kovač, Malej, Sekač, Sómrak, Rázpotnik“, pravi Zvon 1887 str. 763.

V „Vrtci“ je imel Levstik do malega v vsakem listu drugo ime (Zvon VII. 763)? Koliko je sodeloval, pové se morebiti v razpravi o „Vrtcu“ samem. L. 1874—75 poprijel se je bil celó uredovanja, ali — ker je oblike prehitro preminjal in preučene jezikoslovne stvari vtikal v list le bolj mladini namenjeni (p. Začetek ruskega grada Prejés-lâvlja, Maščevanje, Kerst, Starost in smrt ruske kneginje Olge I—IV l. 1874 s podpisom M—e; str. 65: nijsem, baš, skoren; hiža; meju — mej; baš — bašti, mirodvor, apostelj-na, prijatelj-a itd.), bilo to ni na korist listu, in uredništvo je krenilo zopet

na prejšnji tir. Postregel pa je vendar tudi poznej večkrat „Vrtcu“, da je popravil, popilil ali popolnoma predelal kako povest, igrico ali pesmico.

Koliko je pomagal Cigaletu, koliko sodeloval pri državnem zakoniku, in kako mu je Cigale zlasti v Novicah vpravil slovensčino, vidi se v opisanju njegovem. Kadar so v Ljubljani napise narejali ulicam, narekoval jim je Levstik. Brez borbe pa skoro ni bilo nikjer, kakor nekaj pri Kopitarju. Boril se je „o svojih Pesmih, o Kritiki. Napreju, o tajništvu v Matici, zastran Pesni Vodnikovih, o Slovarju (cf. Novic. 1874 str. 222, 229. posebej str. 299—300; l. 1876 str. 173 itd.), zarad Pavlihe, o Prešernu in Koseskem, o katerem je spisaval si kritiko vže v četrti in peti šoli latinski itd. itd.“ — Vse to je opisovano tu in tam: na pr. Zvon VII. str. 705. 763—4; Slov. Narod 1887; Zvon IX. 1889 str. 13—84 (Berilo Jos. Stritarja v Slovenskem klubu na Dunaji); Nagrobni Spomenik v Ljubljani (Zvon VIII. 766); Spomenik v Laščah (IX. str. 569—571); Slovenec 1887 št. 262 itd. itd.

Levstikova literarna ostalina je popisana v Zvonu VIII. 1888 str. 382—4: „Vsi jezikoslovni spisi, tukaj naštetih pod točko A do D, izročili so se g. prof. Pleteršniku, da jih porabi za novi slovenski slovar, ostale spise (pod točko E do I, razven privatnih pisem) je pa, kakor čujemo, kupil ljubljanski knjigar Bamberg ter se zavezal, da vsaj pesmi Levstikove izdá do novega leta.“ — Naj bi z ostalino ravnalo se pač razborito, narodu v slast, ranjkemu na čast! — „Splošen pregled o njegovem pesniškem (a tudi jezikoslovnem) delovanju bode možen šele tedaj, ko se zbrane izdadó pesmi njegove (Zvon VII. 763)“.

Bil je Fr. Levstik pesnik pa jezikoslovec, katera sta se velikrat borila v njem, in on sam, reči se smé, živel je v vednih borbah in v hudih borbah končal življenje. Z Bogom popolnoma spravljen očistil se je v trpljenju, in blag ostane mu spomin pri vseh slovénških domoljubih. Naj v miru počiva!

Dragotin Dežman (Karl Deschmann) r. 3. jan. 1821 v Idriji, učil se v Solnogradu in Ljubljani, l. 1839 na Dunaju zdravilstva, l. 1840 pravoslovja, l. 1848 bil odbornik Slovenskega društva in potem tajnik v Ljubljani, l. 1851—2 učenik fizike in matematike na gimnaziji, od 1849 do 1856 tudi kmetijstva, l. 1852 varuh deželnemu muzeju, kar je ostal do smrti 11. marc. 1889.

V prvi dobi je bil ranjki prijatelj slovensčini in pisatelj najprej v Novicah v vezani in nevezani besedi. Očitno se je oglasil na pr. v Novicah l. 1844 št. 94 v pesmi: „Žalovanje ob smerti Franca Hladnika, dosluženiga vodja c. kr. gimnazija v Ljubljani, praviga člana c. kr. kranjske kmetijske in bavarske botanske družbe itd.“ s celim podpisom: Dragutin Dežman. Ravno tako v Novicah l. 1845 št. 6 v pesmi „Predica“. V št. 14 se nahaja podpisan Dragotin Dežman v pesmi „Zvonček“, ktera je ponatisnjena tudi v Slov. Berilu za II. gimn. razred l. 1852. „Hrepenenje“ je pesem v št. 25 istega leta z znakom D. iz Dunaja.

L. 1848 je kot odbornik dunajske Slovenije spisal poziv na narod slovénski zoper zbor frankobrodski (Vid. Apih Slovenci in l. 1848 str. 94); v Ljubljani odbornik Slovenskega društva je pomagal pri obnem državljanskem zakoniku in slovenskem slovarju Vodnikovem, zložil krasno pesem „Še Slovenija ni zgubljena“ v Sloveniji št. 1 in v št. 52 spisal članek „Nemška edinost“, kjer proti koncu pravi: „Bog nas obvari tiste nemške edinosti, in Slavjanska zloga naj se med Slavjanskimi bratmi zmiraj bolj uterduje.“ — Nato je priobčil ves navdušen v Sloveniji l. 1849 št. 1 „Slava Slavjanam“, št. 4 in 5 serbsko narodno „Predrag in Nenad“, str. 16 „Kranjska čbelica“. Na svitlobo dal M. Kastelic. V. B. 1849. D. — Iskren je njegov spis: „Würdigung einiger Reichfeld'schen Noten ohne Text“, oder: Dürfen die Krainer ihre Landessprache die slovenische nennen? Illyrisches Blatt 1849 Nr. 50—52. Krajnc—Slovenec. Mittheilungen des histor. Vereines 1849. — Dobro so mu bili znani Kopitar (Glag. Cloz., Hesychius),

Truber, Dalmatin, Bohorič, Hren, Valvasor, Vodnik, Linhart itd. Naposled piše: „Welche Begeisterung hat nicht vor Jahren das an Erhabenheit der Gedanken und Majestät der Sprache bis jetzt unübertroffene Gedicht Koseski's: „Huldigung Slovenia's an ihren Kaiser Ferdinand“ unter allen Slovenen erregt! Insbesondere seit jener Zeit wurde das Band der literarischen Wechselseitigkeit unter ihnen fester geknüpft, und ein regerer Wettstreit zur Bildung ihrer Sprache ist nun erwacht etc. S. 208. Déžman“. — „Ker je kmetijska družba tudi mene izvolila, de naj grém v kmetijski zbor na Dunaj, sim naprosil slavniga g. D. Dežmana, de bi bil za ta čas moj namestnik v vredništvu Novic, piše dr. Bleiweis l. 1849 str. 46. Verli domorodec se je berž pripravljeniga skazal in bo to opravilo prevzel itd.“ Zdi se, da njegov je spis: „Povabilo neke družbe, ktera želí na Bledu, potrebo prostorne gostivnice za popotnike spoznavši, novo veliko in krasno poslopje sozidati . . Ljubljana na Koróškím! „Tu pravi na pr.: „Mi ne spoznamo na Krajnskím nobene slovenske stranke, mi le spoznamo slovenski narod, ki na Krajnskím stanuje . . Mi dobro vémo, de je naša narodnost še dete, pa krepko je, in ako Bog da, verli junak bode postal, zdaj pa ko se samo braniti ne zamore, ga bomo z besedo, s pisanjem in djanjem branili, in nikakor dopustili, de ga nasprotniki naši po ptujih časopisih psujejo in natolcujejo kakor poštransko dete, njega ker je nadepolni pravi Sin ljubljene matere Slave (str. 50)“. — Laži po kmetih. — „Slovinci! nikar ne kupujmo pšenice, ako jo sami imamo; nikar ne išimo pipe, če jo imamo v ustih; nikar dobrih čevljev tje ne verzimo, de bi ptuje opanjke nataknilí. Tudi naši spredniki so kaj vedili in povedali, kar je präv; naša modrost je včasí plivka ali neslana. In če mi porečete: „Der alte Zopf“, bom vam rekel: nova metlja. Vender pa mi ne bote overgli Pavlovih besedí: „Quod bonum est, tenete“. „Kar je dobriga, tega se deržite“. Pa brez zamere. Tako piše D. v Novic. 1849 str. 163 v razpravi „Zastran slovenskih

imén mescov“ kjer zagovarja domača že navadna imena nasprot tujim latinskím. — To leto je postal odbornik Slovenskega društva, učenik kmetijstva v slovenskem jeziku, ter se je marljivo vdeleževal večernih natoroslovskih pogovorov v muzeumu (Novic. str. 111—227); tudi je po odhodu Cigaletovem na Dunaj do konca tistega leta vredoval Slovenijo.

Slovenija ima l. 1850 št. 16. 17 kratko razpravo: „Dr. Fr. Miklošič in staroslovensko jezikoslovje“, sp. Dr. D. (Dragotin Dežman). Slovensko Berilo za I. gimnaz. razred, sestavil Dr. Bleiweis, kaže mični popis: „Notranjske gore in Cirkniško jezero“, l. 1850 str. 123—132, sp. D. Dežman. V létnem zboru slovenskega društva v Ljubljani je društva odbornik in tajnik, gosp. Dragotin Dežman naznanil opravila, ki jih je društvo preteklo leto dovršilo. Začel je naš izvrstni pisatelj in govornik, pravijo Novice l. 1850 str. 78, o prestavljanju avstrijskih postavnih knjig, ter govoril o slovenskem državnem zakoniku, domorodnem gledišču, M. Vilharjevem darilu, o slovenskem besednjaku in berilu gimnazijskem, o slov. grlici, letopisu družtvenem, spominku Prešernovem itd. Storili so se tudi novi sklepi in volil novi odbor. „Po delih naj se tudi prihodnjič blagi namén tega domorodniga in v povzdigo slovenskiga slovstva takó potrebniga društva spozná (str. 84)!“ — Čvrst nad vse pa je spis v Novicah l. 1850 str. 184—211: „Slovenske narodske pesmi v nemško prestavljene“ — „Volkslieder aus Krain. Uebersetzt von Anastasius Grün. Leipzig 1850“ — kjer mu kritikarju Dr. Bleiweis pravi: „Naš visoko učeni in v slovenskím slovstvu obširno izvedeni rodoljub g. D.“ (Vid. Slov. Berilo IV. gimn. razreda str. 114—117). — Po nekterih besedah o lepoti narodnih pesmi pravi na pr.: „Metulja lahko vjameš; pa kako ga boš zasačil, de mu pisane štipice, ktera njegove perute tak čudopolno bójí, ne osmukneš? Ravno tako ni zadosti, de prestavljavec vsaki gib in dih narodske pesmi na tanjko zapazi in sam živo občuti; treba je tudi, de vse to v gladke enakolične besede

druziga jezika prestvari . . Sploh rēči zamoremo, de je s to knjižico slovenšina veliko podporo, velik napredek zadobila . . Kaj pa porekó njeni sovražniki, kateri vse, karkoli le po slovenšini diši, z gadjim jezikam opikajo? . . Pa ne de bi ta dar rahločutniga pevca le za orožje proti sovražnikom slovenšine rabili, — tudi njeni zvesti prijatli tukaj podukov dovolj in obilnost sladkiga medú najdejo . . Že predgovorček A. Grünove zbirke je bolj podučen, kot marsiktera debela knjižura. V njem je velika pomenljivost narodskih pesem sploh, posebno pa njih notrajna véz s življenjem in zgodovino slovenskiga naroda lepo razložena . . Tako predgovor . . Kar prevod vtiče, je v enakomernim glasu nemškiga jezika cela milina, gibčnost in živost naših pesem vpodobljena. Povsod je pevec pravo porazumnost slovenske pesmi, in živi občut njenih lepot skazal. Prav umetno je iz Vrazove in Koritkove zbirke nar lepši pesme odbral . . Le to je nam prav žal, de je g. Grün na narodske pesme v 5. zvezku Krajnske čbelice pozabil . . Vender — nektere teh pesmic so tako drobne in mične stvarčice, de boš gotovo milo in rahlo serce našiga naroda, v katerim so se rodile, visoko cenil. če si ga tudi dozdej po krivih usodkih siroviga in neobčutniga grajal . . Za pokušnjo bodi „Zapušen. Ein Verlassner“ v slovenski besedi in nemškim prevodu . . O merilu . . o nabitiranju narodskih pesmi . . Kar smo od slovenskih pesem rekli, tudi od ljudskih pripovedk, od starih izrek in pregovorov veljá . . Janez Terdina v Ljubljanskim časniku . . o zvezi med narodsko in umetniško poezijo slovensko in jugoslavensko, zlasti serbsko itd. (str. 211)^a.

Bleiweisov Koledarček za l. 1854 kaže sliko Valentina Vodnika, in životopis njegov. ki ga je kratko pa krepko zložil Dragotin Dežman (str. 29—37), in (str. 59—61) pesem „Blesko jezero“ p. Stoji, stoji tam Bleski grad, — Stojé planine spred in zad itd. — Koledarček l. 1855 „Proklete grablje“. Po narodni krajnski pripovedki str. 55—57: Anže, Kraljiča rajne'ga sin iz Rot, -- Je zdelal osmo šolo al maturo itd.

(Prim. M. Majar v Novic. 1844 str. 138). Koledarček l. 1856 „Janko cigan“. Balada str. 58—61. — O Vodniku pravi D. Dežman: „Rokopis slovarja pa je lastnina slavnega gosp. Metelkota, učitelja slovenščine na Ljubljanskem gimnaziju, kateri ga je blagodušno bivšemu slovenskemu društvu v porabo prepustil pri izdeljavi obširnega besednjaka, ktereга dokončanje je, žalibog! zaostalo (str. 36)^a. Ali kakor takrat, tako je tudi poznej Dežman sodeloval pri Cigaletovem nemško-slovenskem slovarju ter zanj sestavil prirodopisno imenoslovje (Dež. ali Dežm. Vorw. IX).

„Gosp. Dr. V. Kluna je kupčijska in obertnijska zbornica v Ljubljani za svojiga tajnika izvolila; — ta volitev je dobra. — Ravno zvémo, da naš mnogospoštovani rodoljub, g. D. Dežman bolniga g. profesorja dr. Šuberta v učenju naravoslovja itd. v 7. in 8. gimnaz. klasu nadomestuje; boljšiga namestnika bi vodstvo ne bilo moglo izvoliti“. Tako pišejo Novice 1851 na str. 58. — In res, vspešno sta delovala oba domoljuba od l. 1851 do 1857, uni v zgodovinskem, ta v muzejskem društvu, in hvale vredno je vse, kar je le-tá priobčil dotlej tudi v nemščini (cf. Laibach. Ztg, Carniolia, Illyr. Bl., Blätter aus Krain, Jahresheft des Museal-Vereines etc; prim. Novic. 1855 str. 216, 1856 str. 325). Ko sta pa zadela skupej Dežman in Dr. E. H. Costa, v muzejskem in zlasti v zgodovinskem društvu, ko sta se dr. Costa in dr. Toman zedinila o Spomeniku Vodnikovem, ko sta se potem vzajemno z dr. Bleiweisom prikazala na političnem polju, takrat je utihnil Dragotin Dežman v slovenskem slovstvu ter se je naposled, kakor dr. Klun, popolnoma umaknil v tabor nemškutarski. Zgodilo se je bilo to javno 27. jun. 1861 v zboru državnem na Dunaju. „Kar se je ta dan godilo v deržavnem zboru, je serce vsakega, komur je le količkaj mar za pravice našega naroda, napolnilo z bridko žalostjo. G. poslanec Deschmann . . „Presse“ mu je z nekim ponosom nadela celó počastni primerek „der deutsche Krainer“ (str. 220)^a. V dopisu iz Maribora pravijo Novice 1861

str. 221 na pr. „Nas štirskve Slovence na Dunaju tlačijo nemškutarji. Al Vi bratje kranjski imate poleg Tomana tudi Dežmana, poleg slovenskega branitelja tudi slovenskega tlačitelja itd.“ — Govor njegov se nahaja v Novic. str. 227. — „Mi slovenski mladenči čislamo sicer Vaše besede, ki ste jih izustili v zboru, rekši, da je naša mladež navdana pravega, čistega hrepenenja po učenosti; al Bog nas obvari take ukaželjnosti, ki se ima opirati na to, da zatajimo in pokončamo svojo narodnost, in to hočete Vi, ker hočete našemu maternemu jeziku . . . iz usmiljenja le toliko milosti skazati, da naj bi ga samo terpeli v ljudskih šolah“ — odgovarjajo slovenski vseučilišniki Deschmannu v „Ost u. West“ (Novic. str. 229). Ondi je tudi moj dopis o vplivu českega na slovstvo slovensko (I. 110). — „Slovenci imamo, kakor se vidi, do zdaj med vsemi poslanci na Dunaju le dva moža, g. dr. Tomana in g. Černeta, ki se možato potegujeta za nas. Slava jima! Veselili smo se tudi g. Dežmana in veliko zidali nanj, ker znan je bil nam ta gospod iz prejšnjih let kakor iskren domorodec od nog do glave, pravi dopisnik iz Cerknice v Novic. 1861 str. 231. Veseli se spominjamo srečnih ur, ki smo jih preživeli ž njim pogovarjaje se od slovanskih zadev, od slovanske vzajemnosti in prihodnosti tako, da je bilo treba včasih plaho se ozreti, ali nas ne posluša kako izdajavno uho. V živem spominu nam je zmeraj njegov prelepi govor, s katerim je bil začel razlago sadjereje l. 1849 v tadanji kmetijski šoli v slovenskem milozvonečem jeziku. Serce se je širilo, oko veselja solzilo, ko je njegova vneta beseda prerokovala Slovencom lepšo prihodnost s katedre, kjer je poprej le sama nemščina kraljevala. Lahko si toraj mislite, da so nas kakor strela z jasnega neba zadele njegove besede v zboru . . . Gospod Dežman! Vi ste križem prehodili našo kranjsko deželę; znani so Vam naši metulji, kebrı, znano Vam je naše rudništvo in rastljinštvo; al povemo Vam, da ako res tako mislite, kakor ste govorili, našega kneta, ki bi ga kakor deželni in deržavni poslanec imeli najbolj poznati,

najmanj poznate. Pridite k nam, šli bodemo od hiše do hiše itd. . . . Mi ne sovražimo Nemcov, Bog vari, ampak ljubimo jih, spoznavamo tudi njih visoko kulturo; — drago nam je tudi, kar nam gré po Božji in cesarski postavi; — ljuba nam je naša narodnost in zanjo se bomo vojskovali na postavni poti do zadnjega dihljeja“.

V teh besedah je ob kratkem označena vsa bridka borba, v kateri je Dežman II. ali Karl Deschmann kot deželni in deržavni poslanec večkrat drugače mislil ali vsaj čutil, drugače umstvoval in govoril — narodni uskok ali odpadnik — dosleden si do konca. Vzrok temu je bila nesrečna — politika. Turbna je ta druga doba njegova, in sramotno je, kar je na pr. o Slovencih in njihovih voditeljih pisal v „Laibach. Tag- u. Wochenblatt“. Brez tega znanja bi svet tudi nikdar ne razumel dotičnega pisarjenja v slovenskih (p. Novic., Narod, Slovenec, Brencelj) in nemških narodnih časnikih (Politik, Zukunft, Ost u. West, Triglav etc.), pa tudi ne posebnih knjižuric p. Vitez Don Quixote della Blatna vas, Proklete grablje, Slava Slavjanom; die Thierfabel aus Krain itd. Zabavlanje njegovo je bilo vzrok, da smo l. 1866 trije gimnazijski učitelji slovenski proti njemu zadostila poiskali si celó pri ministerstvu. Nekoliko ohladil se je bil „der deutsche Krainer“ po smrti Tomanovi in Costovi, še bolj pa po dr. Bleiweisovi — Dr. Bleiweis moral se je ž njim boriti prav do zadnjega; hudo, jako hudo na pr. l. 1866 o učnem jeziku v ljudskih in srednjih šolah; l. 1870 na njegovo odprto pismo v „Tagblattu Nr. 246“. Tedaj piše dr. Bleiweis v Novicah str. 381 na primer:

„Da ste mene počastili s Svojim omikanim pismom, me prav srčno veseli, morebiti Vam zdaj jez s tem v to pomagam, da bote izvedeli lažnike, ako nočete, da pšica, na druge spuščena, se ne vrne v Vas nazaj. Al da bi Vam jez odgovarjal na zmes „Tagblattovo“, tega pri vsem nekdanjem najinem prijateljstvu, ko ste mi drage volje včasih pomagali Novice vredovati in mi za svojega Koledarčka pisali „Proklete grablje“ itd.,

vendar od mene nikakor pričakovati ali zahtevati ne morete, in sicer zato ne, ker mi ne dopušča čast moja, da bi se boril zoper napade v takem časniku, kateri, kakor „Tagblatt“, je zaničevan od vsega slovenskega naroda, in je vrhunec svoje slave dosegel z obrito svinjsko glavo. Tega tedaj od mene ne zahtevajte, sicer pa bodite vverjeni, da se še zmiraj radosten spominjam onega slovenskega Dežmana, ki je v prejšnjih letih tako navdušeno slavo pel Slavjanom in českemu levu, in da Vas, gospod Dežman! v tem spominu še tudi dandanes pri naših ljudéh zagovarjam, kedar tožijo zoper Vas, da ste tako togotni in strastni, ter jih tolažim, naj Vam tega ne zamerijo, kajti v zbirki živinski muzeuma ste dan na dan med volkovi, medvedi, risi, hijenami in drugo zverino, zato se človeka v vednem pogledu takošne družine lahko prime togota in divja natura, vsaj se Vi sami za-me bojite, da se „Landeschulratha“ lahko prime nekoliko „Landesthierarza“. „Landeschulrath“ je pa vendar tega še prav vesel, da je tudi „Landesthierarzt“, vsaj Vam je iz parlamentarnega življenja znano, da so včasih ljudje ravno o šolskih zadevah naše dežele tako neumni kakor živina, in v taci okoliščinah je treba, da „Landeschulrath“, ker je po naključbi tudi „Landesthierarzt“, more ceniti njihovo besedovanje. itd.“

L. 1876 je dr. Bleiweis na njegov članek „Kunststücke der Novice v Tagblattu“ poklonil mu v Novicah str. 173–202 „Odprto pismo (I–IV) gospodu K. Dežmanu II. o zadevah Wolfovega slovarja“ in l. 1881 str. 234–5 na pr. na njegov spisek „Politische Tartüferie v Laib. Wochenblattu“ o poveljnem jeziku nemškem v avstrijski armadi spominja ga, kakor l. 1866 v deželnem zboru o živahni borbi za učni jezik v ljudskih in srednjih šolah, l. 1849 in njegovega krepkega spisa „Würdigung einiger Rechfeld'schen Noten ohne Text“ ter vzdihne naposled: O Karel, Karel! — Ker so Dežmanove učenostne zasluge za deželo Kranjsko, za muzej Rudolfinum itd. dokaj popisane v „Realschul-Jahresbericht“ 1884

S. 44. 48 v. W. Voss; Zvon IX. str. 254–256, sp. Fr. Levec; Mittheilungen des Musealvereines für Krain II. Jahrg. 1889 S. 373–381. Nekrolog v. Anton Globočnik itd., sklenem naj i jaz ta bridki opis z dr. Bleiweisovim geslom (l. 1876 str. 173):

Infandum jubes renovare dolorem!

Viteslav i Josip Radonievič.

Andrej Žvegel se je rodil v Gorjah dné 16. nov. 1828, učil se v Ljubljani in Pragi, u. doktor zdravilstva na Dunaju 17. febr. 1874. Brat mu Josip pa je bil rojen 29. febr. 1836, učil se v Ljubljani in na Dunaju, ter je zdaj deželni in državni kranjski poslanec, prevzvišeni grajščak v Grimšičah, baron Josef Schwegel. Oba brata sta bila vrla slovenska pisatelja.

Prvi se je na slovstvenem polju prikazal leta 1850 v „Novicah“, kjer je Viteslav Ž. (Žvegel) povedal „Misel o musealnem društvu“, češ, kakor se odmeva glas o združenju Slovencev, naj bi se tudi v beli Ljubljani zednila razna društva k občnemu, duševnemu življenju. „Kmetijsko društvo za se, slovensko društvo samotno, dogodivšino društvo ravno tako, prirodospitno društvo u tihem in samotno — vse le za se, in nazadnje le malo koristi (str. 198).“ — L. 1851 v dopisu iz Prage govori Viteslav Radonievič o češkem slovstvu preteklega leta ter pravi naposled: „Tudi česka matica je sklenila konverlačni slovár izdati. Obseči ima vse vede, umetnosti itd. Izšel bo v 8 zvezkih po 50 pol. Na prosbo gospoda sourednika, da bi nekatere slovenskih pisateljev imenoval, kateri imajo obširne znanosti o narodnih, prirodnih, umetalnih, starožitnih, deržavljanskih, historičnih pomerih svoje domovine, sim po svoji omejeni vednosti nekoliko taci imenoval. Vsaki, kdor hoče, se zamore oglasiti itd. (str. 33).“ — Str. 48–9 skazuje pod naslovom: „Da je v naših šolah rečniga poduka treba“, zakaj stariši po kmetih ne dajo svojih otrók v šole. „Mladina se ne uči v šolah tako, kakor bi se imela, da bi pravo veselje imela do šole, in da bi to, česar se je učila, tudi šole zapustivši, v dobrem spo-

minu in za rabo v vsakdanjem življenju ohranila. Vsiga tega je sedanjí poduk kriv, ki le pamet njezne mladine obtežuje, njih občutke pa praznovati pusti, ali z drugimi besedami: formalnost se obdeluje, rečnost pa v nemar puša . . . Čas je tedaj, da se v ljudskih šolah formalnosti slovó dá, in vpelje rečni poduk (Anschauungsunterricht)." — Str. 111 pripoveduje Viteslav Radonievíč „O d podzemeljskih jam na Gorenskím“, kako naj se v narodskem listu popisujejo, da bode narodu na mnogotero korist. . . „Ali tudi za krasočutje dajo svetle jame uzore. Staviteljstvo, katero ima svoje uzore na drevesih, postavim, lipe slovenske, jele nemške, palme gerške itd., dobi tukaj uzor kamenitni, hrustaloviti na slopih, slopodah (Säulenreihe) in njih podstatah (Piedestal) in glavenih (Capital), kladih (Gebälke), tramenih (Friess) krasnih itd.“ — Domača umetnija. „Naj potrebniši opravilo naše umetnije je, da se dela učenih domačih ljudi razsvetljujejo in pravično razsodujejo. Napačno je, ako se vse domače samomogočno zaničuje ali nevedoma za čudež proglašuje. Ob kratkim čem danes opomniti gosp. Puharjevih svetlotiskov, kí so šli tudi v veličansko razstavo v London. Čim se naznačuje njegov pokrok u Daguer-skim svetlotisku? Glavna prednost je, da Puharjeve podobe stojé v prirodni legi, kar se pri dosedanjih drugih ni doseglo. Kje je tega uzrok? Uzrok je jedini, da je podobilo prozračno, da se radi tega podoba nasprotne lege s promenenjem stekla na drugo stran v prirodno lego promeni (str. 115)“. Viteslav Radonievíč.

Drugi — Josip Žvegel — jel je vrlo pisati slovénski na višji gimnaziji, na pr. v petem razredu l. 1851 v Alojznici v domačem jeziku, v katerem je tekmoval s Jos. Stritarjem. Pisal je v vezani in nevezani besedi J. Ž-1 ali J. Žvegelj na pr.; Igor Svatoslavić ali vojna Igorova; Elegija (Nesloge ljute strasti — na kvar in pogubo rodu in vlasti); Kam (kjer sloga)? K slovesu (Večernica utonila tje za sinje gorice v upu boljše porodnice). Ponočne misli (Svitaj omlajena devica). Gazelica (Serce moje čiste lju-

bezni vedno bje za te, mati Slava). Pomladanski večer (Slave sini — Domovini — Vitevence na glavo! — Njo ljubiti, — Nji služiti — Vaše le naj geslo bo)! Gazelica (Doma, bratov, matere pozabiti — zapoved silovita). Sonet (Vremena sila nepoštene sreče pogubi mi mladosti cvetke zale). Cvetlica — lepota (Gnj. Ivanu). Pripovedka od serčne devojke (Elma i Rozvin). Vijolka, slavček in pesnik. Z Bogom (Daničica, kdaj da kraj me spet objame, kjer ljubezen mi živi? Iz temnote smertne jame neba klic me prebudi) itd.?

V „Slovenski Bčeli“ leta 1851, dné 1. junija je ponatisnjena pesmica „Pomladanski večer“ iz „Daničice“, tednika slovenske mladine v Alojzijevišču, in str. 166 pa iz „Slavije“, katero so spisovali latinski dijaki gimnazije Ljubljanske, „Sonet“ (Ljubiti znal sim dneva porodnico), spisal J. Radonievíč. V drugem zvezku 15. avgusta, str. 53 „Gazelica (Dokler staro še na nebu solnce sije), iz „Daničice“; iz „Slavije“ pa str. 135 pesmica „Bučelni pik“. — Leta 1852, str. 6: „Hvaležno serce“ (Menzikov i Peter Vélíki). Ž. — Vožnja po ledu od sv. Petrograda do Korune (str. 35)“. — „Poletna noč v sv. Petrogradu (str. 59)“. — „Boj z risom“ (str. 117)“. — „Lov tunov (str. 228)“. Ž.

„Zora jugoslavenska“, na svetlo dal R. Razlag leta 1853 u Zagrebu, ima pesmice, od kojih so neke prave cvetlice pesniškega polja (cf. Macun Zg. Štaj. str. 168): „Na grobu Prešerna“ (Dva soneta str. 65—66). „O slovesu“ (str. 64—65). 1. „Na bojišču“. 2. „Tožbe ljube“. 3. „Dve rožici“. Jos. Radonievíč. — Drugemu sonetu sklep se glasi:

„Krepko boril se vérní sin je Slave;
Častite ga, na grob mu vénc denite,
Ki mojstru pévcev krasil nije glave.

Tu k grobu njega bratje pristopite,
I hribje čujejo naj i dobrave,
Na grobu tom vzajemnost prisezite!“

„Slovensko Berilo“ za III. gimn. razred leta 1854: „Zimsko spanje prirode“. Iz češkega časopisa „Živa“. Poslovenil Žvegel (str. 129—135) Primeri tudi „Šolski Prijatelj“ leta 1855. IV.

„Novice“ leta 1853 str. 112 kažejo pomenljivo pesem „Življenje“ (Dete milo sladko spava, — Kaj mladenčca nek' teži? — Mož nevtrudno zmir se vkvarja, — Zvezda zadnja na večeru obledi —). Str. 404 „Gorska cvetica“, Jos. Žvegel. — Leta 1855 „Rožica“, Josip Radonjevič.

„Glasnik Slovenski“ leta 1858, zv. II. št. 6, ima mično pesmico „Mati in sin“, zložil J. Radonjevič, in str. 128—132 spisek „V Bledu“, kjer opisuje svojo domačijo, raj dežele kranjske, in mej drugimi rečmi pravi: „Pod skalo grada leži vas Grad, dalje gori Rečica, bolj na desni Podhom in Zasip, in proti goram v bregu Polšica, Višelnica, spodnje in zgornje Gorje. Tu prebiva preprosti, krepki narod slovenski, jedro gorenjskega plemena, možje čvrste in terde postave, ženske lepe in zale. V sercu tega ljudstva še živi prava, neoskrunjena ljubezen do njih vere in domovine; ni jih še okužila olikanost premedenih nižav in mest, do njih še ne sežejo modrost in zvijače današnje omikanosti, ki jo toliko hvalijo, in ki v prosti zemlji le prerada dobre, zdrave kali pomori in hlupost in hinavšino v mlade serca vsadi. Da bi naš narod si ovaroval in ohranil svoj zdravi um in svojo pamet, da bi ga napačna izurjenost našega modrega veka saj prekmalo ne premotila in ne pogubila! — To sem večkrat mislil in goreče želel, kedar sem gori na visoki gori grada stal in sem ogledoval lepe, srečne kraje svoje domovine (str. 130)“ itd. — Leta 1859 „Arabci na Španskem“ (str. 176—178), spisal J. Radonjevič.

V „Novicah“ leta 1860 je v razdelkih popisal J. Radonjevič voznjo „Iz Tersta v Aleksandrijo (str. 181—204)“. „S tem potopisom je častiti naš rojak, ki ga je imeniten poklic peljal v daljno Afriko, začel popis egiptovske dežele, iz katere je obljubil našim bravcom povedati mnogo zanimivega o zemlji in ljudstvu tamošnjem“, pravi vredništvo.

Dne 11. decembra leta 1859 odpelje malo družbo iz Tersta ter pripelje 17. decembra v Aleksandrijo parobrod „Amerika“. „Kapitan Marko Florio, verl Kotorčan, čistega slovanskega plemena, dobro znan v jadranskem

in srednjem morji, vidi krog sebe družbo, ki je vsa po nemški med seboj kramljala, ter se temu grozno čudi; on govori svoj materni jezik, laški, francoski, angleški, rusovski in turški, za nemškega pa mu ni mar, — kapitanu vélikega parobroda ravno tiste družbe, ktera, kakor se tolikrat sliši, bi imela nesti germansko civilizacijo proti jutru. Ne bodi mu škoda, piše ondi (str. 181) J. Žvegel, verlemu Markotu! Bolj ljubeznjivega in prijaznega kapitana ni dalječ in blizo; to poterdujejo vsi, Angleži in Nemci, Talijani in drugi, kateri se ž njim vozijo. — Kdor se pervikrat in za delj časa v ptuje dežele na pot podá, tega zanima na poti vse; pozdravlja pri odhodu svoje domače hribe in goré, domače mesta in vasi. Ljubezen do domovine, premlačna včasih, dokler človeka še domače obnebje pokriva, se oživí in uname, ko ga obdajajo ptuji kraji in ptuje dežele, ko njegovo uhó več ne čuje sladke besede domače itd.“

Iz Afrike je dopisoval J. Švegel, c. kr. konzular-elève pri ces. generalkonzulatu v Aleksandriji, leta 1860 vredniku „Zgodnje Danice“, s katerim se je bil soznal leta 1858 na Bohinjski Beli, kadar je bil ondi s svojimi zamurčki L. Jeran. Tega omenja v prvem pismu iz Kaire 14. marca, govori o žalostni osodi zamurskih otrók, pa o velikih zaslugah za vero in nebesa vnetih misijonarjev, o provikarju Kirchnerju in misijonskih štacijonih, češ, hudó je z vsemi takimi pripravami, ker niso prevoljne domače egiptovske vradnije, pa tudi od evropejske stranke se marsiktera reč sproži, ki ni ravno v prid in korist našemu misijonu (str. 61). V drugem listu iz Aleksandrije, 15. maja, pripoveduje o srečnih in nesrečnih zgodbah misijonskih, huđuje se nad silovitimi evropejskimi kupci med zamurci, ter o Aleksandriji posebej piše: „Tukaj je že vse bolj evropejsko, po francoski in laški šegi. V Aleksandriji je tudi več cerkvá, med kterimi je katoliška v resnici, kakor gotovo sami veste, še precej lepa. Tukaj se pač sliši vsaki dan zvonjenje; tukaj se nedelje in prazniki že spoznajo; pa večji del Evropejcev

moli tukaj svojiga lastniga bogá, angleške ginee, avstrijske tolarje, sploh zlató in srebró, in se za vse drugo nič kaj ne méní. Predvčerašnjim so tukajšnji Lahi praznovali svoj konstitucijski praznik v naši cerkvi, in recite mi, ali se s tem častí Božji hram, če v njem kričé: „Evviva Vittorio Emmanuele! Viva l' Unione! Viva l' Italia!“ — Ne boste me grajali, če sim pri takim hrumu rajši cerkev zapustil. — Med častito duhovščino naše preljube kranjske domovine štejem marsikteriga prijatla in tovarša, dobrotnika in pomočnika itd.“ (str. 101). — V tretjem listu od dné 8. julija naznanja nekoliko o misijonarjih pa o kupcih s slonovo kostjo, ki so največ Francozje, Angleži in Lahi. „Ti kupci so s svojo divjo in tolovajsko vojsko zoper zamurce vse ondotne plemena strašno razkačili, in težko bo zopet popraviti vso škodo, ki te nesramne kardela temu napredku evropejske in kristjanske olike napravljajo (str. 139).“ — In v četrtem z dné 4. septembra piše, da se novice od Bele reke slabo, slabo glasé za naš katoliški misijon. Evropejski kupci ropajo, moré, tolovajijo. . . . Vse si prizadevajo tukajšnja vlada in konsulati tistih vlad, katerih podložni se s to nečloveško kupčijo pečajo, da bi se enkrat vendar že konec napravil temu silovitemu tolovajstvu itd. (str. 173).

Pričujoči opis se je priobčil tudi v „Slovincu“ št. 139. 140 l. 1890, ker se v novejši dóbi gosp. baron, vrli nekdanji slovenski pisatelj Josip Radonievic, nagiba zopet k resnemu delovanju na korist domovini in narodu slovenskemu. Od poslednjih njegovih dopisov v „Danici“ pa do opisa njegovega v „Slovincu“ leta 1880, št. 58, pod naslovom: „Baron Žvegelj“, oj, koliki prepad! Preživo smo čutili takrat Slovenci resnico starega pregovora: „Honores mutant mores!“ Res je, da v okrogu tesnem se razum oži, z namenom večim tudi človek raste (Schiller — Cegnar); pa je tudi res, da le duh nizki se pogrezne v lastne male skrbí, koristi i dobičke (Wallenstein), in da vsa svetloba nič ne hasne, če nam vere luč pogasne (Slomšek). Upajmo torej, da Dragotina Dežmana

verni učenec vsaj ne bode posnemal učitelja svojega v tisti nesrečni trdovratnosti do konca, marveč da se bode njegovega domoljubnega slovenskega delovanja še kdaj radovala v mladosti po njem iskreno opévana mati Slava, ali vsaj mila njena hčerka — Slovenija!

Ivan Tušek r. 13. avg. 1835 v Selcih na Gorenjskem, gimnazijo dovršil l. 1855 v Ljubljani po godni preskušnji, v kateri so mu bili vrstniki součenci na pr. prof. Karl Chorinsky, profesorji Fr. Erjavec, Jos. Stritar, Val. Kermavner, Ant. Skubic; dr. Jan. Mader, dr. Val. Zarnik, Val. Mandelc, Simon Jenko itd. Na Dunaju je opravil preskušnjo iz fizike in prirodopisja za višje realke l. 1859, bil pomočni učitelj na realki v Schottenfeldu do 1861, kadar je postal profesor na višji realki v Zagrebu. Od tod je prišel l. 1871 na gimnazijo v Ljubljano za profesorja matematike in naravoslovja, kjer je obolel l. 1876 ter u. 10. febr. 1877.

Slovénski je pisati jel v Novicah l. 1855 na pr.: „Potopis vodene kapljice“ str. 99—115. Ivan T. . . . — L. 1856 str. 113—170: „Rastlina“. Spisal Janez Tušek na Dunaji. Tiskana tudi posebej. Proti koncu piše: „Premišljevali smo posamne dele rastlinske in pa postave, po katerih se rastlina razvija, raste in svoj cilj in konec dosega. Vidili smo mašino, nje posamne dele, opravila pa tudi vspehe natornih močí, ki v nji vladajo. Kdo je pa vse tako naredil? Kdo je podelil moč, da med tolikimi nevarnostmi obderži svojo samostalnost, da dvé iz enacih célic sestavljene rastlini tako različne stvari napravljate, da ta nam je prijetna sladčica, una strašan strup, da dvoje enacih sosednih célic ena olje, druga dišavo dela? Tù omedlí naše peró in naše misli ohromé, — pokazati le zamoremo na Njega, ki nad svetovi prebiva v veličanstvu. . . . Njegova mogočna roka zapoveduje močém, da svetove po neizmernem prostoru valijo in v živalih in rastlinah se v skrivnostno življenje snujejo. V neskončno velikem in v neskončno majhnem se vidi Njegova mogočnost in dobrotljivost. Vse stvarjenje je enako vredno našega občudovanja. in lahko bi prašali: Kaj je tù veliko, kaj

majhino?" itd. — Čuden klobuk (str. 78). Trap. Pripovedka (str. 131). — L. 1857: Tiči. Po Scheitlinu (str. 14). Od gospodarstva v natori kaj. I. Človek gospodar nature. II. Od rastlinstva in merčesov (41—54). Morski pes. Po Grubetu. Domače pripovedke 1—4 str. 139. 140. Poljodelstvo in kemija 189—214. Od stanovanj z geslom: Zdravo teló je najboljše blagó str. 229—237. Zakaj molí pes jezik iz ust, kadar mu je vroče str. 277. Perstojedci. Po Alex. v. Humboldtú str. 290. — L. 1861: Gad in njegov strup str. 26—52. — L. 1866: Čuti nas mamijo. Po Rossmässlerji sestavil J. Tušek str. 359—379. — L. 1871: Matematična terminologija. Sostavil prof. Ivan Tušek str. 381—405. Opazka. Pri sestavljanji so mi bili v pomoč s svojimi dobrimi sveti sledeči gospodje: prof. dr. J. Bleiweis, prof. Pleteršnik, ravnatelj Praprotnik, srednjih učilišč nadzornik Šolar, učitelj Tomšič, prof. Vester in prof. Vurner, katerim izrekam prísérno zahvalnost.

Tako tudi v Slovénski Glasnik Janežičev l. 1858 na pr.: Pajki I. str. 17—25. Vinska terta II. str. 10—33. Pripovedke iz Martiniverha: Od treh bratov in od treh hčer. Od bele kače. Ož. Žiljstan. Od tistega, ki se je pri kači ženil itd. — L. 1859: Od divjega moža. Od frajmanove jame. O glodeži. Od povodnega moža. Sin jež. Od Rojenic. — L. 1860: Potovanje krog Triglava str. 7—96. Povodni kos. Poleg Fr. žl. Tshudija. O zraku v živem človeku. Govor prof. C. Ludwiga na Dunaji; poslovenil J. Tušek str. 110—178. — L. 1861: O vodnem paru str. 31—47. — L. 1862: Naša obleka. I. Iz živalstva vzete robe za našo obleko. II. Iz rastlinstva. III. Iz rudninstva str. 127—199. Naj bolj potrebne stvari iz botaniške terminologije. A. Popis posamnih glavnih delov cvetečih rastlin. B. Popis nekterih rastlinskih vrst. — „Mislim, da je najbolji in najkrajši pot, da dobimo veljavno in stalno terminologijo botaniško, ako se ta stvar pretresa po časopisih; zato pa prosim vsacega, kdor bo to od mene sestavljeno terminologijo bral, naj pošlje svoje opazke in popravke „Glasniku“ ali pa neposredno meni. Ivan

Tušek, učitelj na viši realki v Zagrebu (str. 160—171)“.

— L. 1863: O čarovnih zeliščih (str. 51—171). Najglavniši pripomočki so mi bili: Ungers Streifzüge auf dem Gebiete der Kulturgeschichte III. in Terstenjakovi spisi, raztreseni po Glasniku. Tudi posebej tiskana knjižica. — „Vsa čarovnija z vsemi svojimi škodljivimi in neškodljivimi odrastki visi na veri, da so res v naravi nezane moči, in na prepričanji, da ž njih pomočjo je človeku mogoče na nenavadni način gospodariti naravo. Kar je naloga vednosti in preiskovanje približno doseči zamore, to se kaže v veri na čudeže kot prezgoden in tedaj nerodoviten cvet. Lepa človeku prirojena želja, da bi spoznal vzrok vsake naravne prikazni, spremenila se je v hud strup, ki mu razjeda celo bitje in ki ga je popačil tako, da je pozabil na svoj visoki namen, odpadel od Boga, in jel čarati in duhove zaklinjati (str. 171)“.

— L. 1865: O novcib str. 86—128.

Slovénske Večernice I. 1861. str. 62—67: Drobne tičice naše dobrotnice. — Slov. Koledarček II: Ponočno ohlajenje (str. 47—53). — Cvetnik Janežičev kaže nektare spiske, in Slov. Berilo VIII. l. 1865: Kaj si pripovedujejo od oža itd.

V Zagrebu je bil voljen že l. 1863 v muzejski odbor za prirodoslovje; pomagal Ljubiču in Šuleku pri njunih delih, vzlasti pri znanstveni terminologiji za srednje šole (gl. Cigale predgovor str. III. IV.), pri kateri so sodelovali i Slovenci p. Bradaška, Trdina, Tušek, Erjavec, Jelovšek itd. Spisal je: Računica za male realke II. dio. — „Něšto o měrstvu višeplošacah“. Spisao Ivan Tušek. V. Godišnje Izvešće kralj. velike realke u Zagrebu koncem školske godine 1870. Tisk. Lj. Gaj. 8. 25 str. — Razredniku IV. razreda so poklonili dijaci Iv. Tušku k imendanu 24. lipnja 1870 čestitko na pr.: »Vedri Tebi danci bili — Od Boga Ti sreća cvala, — A od nas Ti vruća hvala — Učitelju nam premili! itd.«

Rastlinstvo. Prirodopis za niže gimnazije in realke. Spisal A. Pokorny. Poslovenil Ivan Tušek. Celovec 1864. 8. 123.

Na svetlo dal A. Janežič v IV. šestki „Cvetja iz domačih in tujih logov“.

Štirje letni časi. Po E. A. Rossmässlerji predelal Ivan Tušek, kr. više realke profesor v Zagrebu. Izdala in založila Matica Slovenska v Ljubljani. 1867. 8. VI. 254. S 40 v tekst vtiskanimi podobščinami. Slovenski imenik popisanih rastlin in živali (str. 222–227). Latinski (str. 228–232). Nemški (233–236). Dodatek. Latinsko-slovenski popis rastlinskih rodov (237–254). — Štirje letni časi so namenjeni vsim tistim Slovincem, ki so se z rastlinstvom znanstveno v šolah pečali, in tistim, ki niso imeli priložnosti takega poduka udeleževati se. Za une bode uspešno ponavljanje, za te pa pripomoček seznaniti se z mičnim delom prirodoslovja, z naukom o rastlinstvu in nekoliko tudi z naukom o živalstvu, katero se je v prejšnjih časih po avstrijskih šolah preveč zanemarjalo. Posebno sem pa to cvetlico iz nemškega presadil na slovenski vrt z obzirom na naše selske učitelje in na učence srednjih šol. Selskim učiteljem naj bo tovaršica na sprehodih po polji, travnikih in gozdih, njim v poduk in tudi posredno na korist radovednej mladini. Učencem srednjih šol naj pa služi v prijeten pripomoček pri uku prirodopisa, ki se ga morajo učiti na podlogi ne popolnoma jim znanega nemškega jezika. Zato sem pa tudi dodal kazalo v treh jezikih, v slovenskem, latinskem in nemškem, da vsak lahko najde v vsakem teh jezikov popisano stvar in tudi ime njeno v ostalih dveh jezikih. — Gledé dodatka opomnim to-le: Že od tistih časov, ko sem kakor gimnazist hodil poslušat Fleischmanov nauk o botaniki, zapisoval sem slovenska imena rastlin. Kar sem kje našel v narodu, v kakem slovarji, knjigi ali časopisu, to sem zapisal tako, da do letos le malo rastlinam nisem védel slovenskega imena. Letos mi je pa g. dr. Bleiweis v porabo poslal rokopis latinsko-nemško-slovenskega imenika rastlin, ki ga je spisal umrli fajmošter Medved. Marsikaj dobrega sem našel v njem in s tem dopolnil svoj imenik. Pa pri vseh teh delih sem se prepričal, da je do zdaj precej velik nered v

slovenskem nazivju rastlin. . . Zato sem pa sklenil, stvar nekoliko prerešetati in dodati štirim letnim časom latinsko-slovenski popis rastlinskih rodov (genus). Nikakor ne mislim, da je ta popis kaj posebnega, Bog vé kako popolnega, ampak le toliko, da imamo enkrat podlogo, na ktorej je mogoče potlej vsace-mu dalje delati, popravljati, dodajati, piliti tako, da dobimo s časom popolni imenik dobrih in stalnih slovenskih imen rastlinskih itd. (Predgovor str. IV. V.)“.

Knjiga prirode. Schoedler. I. Sno-pič. Fizika. Poslovenil Ivan Tušek, profesor na véliki realki v Zagrebu. Založila in na svetlo dala Matica Slovenska. 1869. Natis. J. Blaznik v Ljubljani. 8. 227. Z 216 podobami. Kazalo in terminologija po abecedi (str. 205–227).

Prirodopis rastlinstva s podobami. Za spodnje razrede srednjih šol izdelal Dr. Alojzij Pokorny. Poslovenil Ivan Tušek, profesor c. kr. gimnazije v Ljubljani. Drugo predelano in pomnoženo izdanje s 350 podobami. Založila in na svetlo dala Matica Slovenska. 1872. 8. Natis. v Pragi Henrik Mercy. Predgovor. Kazalo I–X. 244 str. Slovénsko-latinsko-nemški imenik (str. 231–244). „Slavno ministerstvo nauka in bogočastja je jeseni lanskega leta vpeljalo moj leta 1864 izišli prevod Pokorny-evega prirodopisa rastlinstva v slovenske razrede naših srednjih šol. Ker se je pa ta knjiga bila že čisto razprodala, trebalo je gledati, da se ali stari prevod na novo natisne, ali pa, da se najnovejše predelano, pomnoženo in 350 podobami ilustrirano nemško izdanje posloveni. Prva pot bila bi cenejša, druga pa koristnejša. Ker je lastnik podob F. Tempsky v Pragi privolil je posoditi za slovensko izdanje, ko bi se knjiga tiskala v Pragi, in ker je Matica slovenska prevzela stroške, zato sem se meseca novembra lanskega leta poprijel dela, in tukaj podajam slovenski mladini prevod 9. nemškega izdanja itd. (Predgovor III)“.

Niže merstvo. Po hrvaškem Vekoslava Köröskénija (Nižja mjerčina ili poljumerstvo) predelal Ivan Tušek. S 106 v tekst

natisnjenimi podobami. V Ljubljani 1872. 8. IV. 76. Založil deželni odbor Kranjski (zlasti za gozdarske šole v Šnebergu) itd.

Knjiga prirode. Schoedler. IV. del Botanika, z 240 podobami. Poslovenil J. Tušek. Založila in na svetlo dala Matica Slovenska. V Ljubljani 1875. 8. III. 161. Natis. J. Blaznikovih dediči. Kazalo botanike I.—III.

L. 1870 je ranjki še profesor v Zagrebu postal odbornik Matice Slovenske v Ljubljani, l. 1873 po smrti Lesarjevi vsled lastne ponudbe nje tajnik, ter je spisoval v Letopisu poročila o delovanju odborovem in imenik družnikov njenih do lastne odpovedi l. 1876. — Še učenec na gimnaziji v Ljubljani se je Ivan Tušek ponašal v dijaških „Vajah“, marljivo učil realnih nauk, v njih vrlo napredoval, ž njimi se trudil ter v tem — prirodopisnem — oboru na slovenskem slovstvenem polju storil toliko, da med dotičnimi pisatelji prve vrste vedno slavno ostane ime njegovo (cf. Slov. Narod l. 1877: Slovenec št. 29. V. L. itd.).

Fran Erjavec r. 9. (ne 4.) sept. 1834 v Ljubljani, prve in srednje šole zvršil l. 1855, na Dunaju preskušnjo za višje realke l. 1859, začasno — pristav v Terezijanišču — podučeval na realki v Gumpendorfu, od 30. okt. 1860 stalni učitelj na realki v Zagrebu, od leta 1871 v Gorici, kjer je umrl 12. jan. 1887.

Za slovenščino se je vnel l. 1848 na gimnaziji, kjer je z nekaterimi součenci na pr. V. Bril, V. Mandele, J. Tušek, V. Zarnik, S. Jenko, dopisoval v slovstveni list „Vaje“, v katerem se nahajajo sestavki tudi v Cirilici. Vsi ti dijaci so bili prvi sotrudniki Janežičevemu „Glasniku“. Vendar imajo

Novice prvo povestico s podpisom Fr. Erjavec l. 1857 str. 110—111 ter z naslovom: „Veliki petek“.

Slovenska Koleda za l. 1858, vredil A. Janežič, priobčila je njegov izvrstni spis „Mravlja“, ki so ga koj ponatisnile Novice vže l. 1857 str. 372—382, ki se nahaja v mnogih Berilih ali Čitankah, tudi nemški (cf. K. Müller Allg. deutsche Criminalztg. v Be-

rolinu, vid. Koledar družbe sv. Moh. 1888 str. 41).

Slovenski Glasnik Janežičev ima na pr. L. 1858. I: „Čertice iz življenja Šnakšnepkovskega“ str. 26—183 (cf. Izbr. Sp. I. str. 69). II. Narodni pregovori (23). Fr. E. Vulkanske moči (48). Pravljica o letu (str. 157—176). Po Andersenu spisal Fr. Erjavec. — l. 1859. III. „Pot iz Ljubljane v Šiško“ str. 154—157. Povest od matere str. 183—187. Poleg Andersena. IV. „Kako se je Slinarju iz Golovca po svetu godilo“ str. 10—181 (cf. Izbr. Sp. II. str. 9: Kako se je Slinarju z Golavca po svetu godilo!). — L. 1860. V: „Na stricovem domu“ str. 1—183. Velbljud str. 149. Iz II. zv. Slov. Večernic str. 36—44). VI. „Avguštin Ocepek“ str. 19—166 (pr. Izbr. Sp. I. str. 90). — L. 1861 str. 2—71: „Zamorjeni cvet“.

„Veselo novo leto tebi, ljubi Glasnik, veselo novo leto tvojim častitim bravcom, veselo novo leto vsem poštenim Slovencom, piše Fr. E. iz Zagreba (Glasn. VII. str. 4). Bog daj, da novo leto tudi nas prebudi iz dolzega spanja, da slečemo staro nemarnost in se krepko primemo dela za svoj narod: eden z besedo, drugi s peresom, tretji pa z dejansko materialno podporo. Vse nas pa naj veže ena misel, namreč: Prava sreča narodova. Ozrimo se na južne brate, verle Horvate, kakó se možko potegujejo za svoje pravice. Pokažimo tudi mi svojo moč, da na laži ostanemo naši obrekovavci, ki po svetu trosijo, da smo se že popolnoma navzeli tuje kulture, katero so nam — njim v sramoto, nam pa v preveliko žalost — skozi 1000 let trobili tujci in potujčeni donačini. Pokažimo jim, da smo še krepka panoga mogočnega slovenskega debla: pokažimo v djanju, da smo še živa veja, da nas o svojem prihodu veliki vertnar kot suho vejo ne odreže od stebela. Slana, ki je skoz toliko let poparjala naše polja, je posmodila le nekaj praznih plev, jedro pa je ostalo še čisto in zdravo itd.“

L. 1862: „Ena noč na Kumu“ str. 60—101. Slovenska občna terminologija za naravopis s pristavkom: „Vse prijatle našega napredka prosim uljudno, da popravijo in po-

boljšajo to terminologijo. Ako je komu kaj boljšega znano, prosim naj obznani „Glasniku“ ali pa naravnost meni“. Fr. Erjavec učitelj na viši realki v Zagrebu (str. 133). — L. 1863: Husarji na Polici str. 2—177. Najljubeznjiviša roža na svetu (Iz Kitice Andersenovih pravljic). Žaba str. 343—6. Močvirnice (Iz Živalstva) str. 348. — L. 1864: Zgubljen mož. Pripovedna čertica str. 2—7. — L. 1866: Slovenska terminologija za mineralogijo, spisal Fr. Erjavec, z jednako prošnjo v prevdarek in popravo (str. 270). — L. 1868: Potopisne črtice. I. Gostba v Mazinu str. 19—63.

Slovenske Večernice družbe sv. Mohora l. 1861 zv. II. Velbljud str. 36—44. — L. 1864: Hudo brezno ali Gozdnarjev rejenec. Sp. Fr. Erjavec. Izdala družba sv. Mohora. V Celovcu 1864. 8. str. 39. Nat. J. Blaznik. — L. 1865 Zv. XI: Od kod izvirajo gliste in kako se spreminjajo.

Izvešče velike realke v Zagrebu l. 1862: O postanku i razvitku trakavica (str. 9).

Cvetje iz domačih in tujih logov: Kitica Andersenovih pravljic. II. Šestka. Poslovenil Fr. Erjavec. V Celovcu 1863. 12. str. 78. „Vsak narod pokazuje posebno v svojih pesmih, pregovorih, basnih in pravljicah zaklad svoje narodne poezije. Pravljica nam predstavlja djanja in dogodbe, ki se godé pod vplivom neke čeznatorne moči... Domovina pravljic so neki jutrove dežele... Med sedanjnimi evropskimi narodi slové škandinavske in slovanske (posebno ruske in srbske) narodne pravljice, in pridni možje so jih z velikim trudom nabirali po narodu, postavim: Vuk srbske; brata Grimm nemške, Asbjörsen in Moe škandinavske. Tudi umetna poezija se je lotila tega zaklada in posebno lepe so pravljice danskega pesnika Andersena: torej podamo tu malo kitico njegovih pravljic Slovencem v slovenski obleki. Da bi jih brali z veseljem!“ — Živalstvo. Prirodopis za niže gimnazije in realke. Spisal A. Pokorny. Poslovenil Fr. Erjavec, učitelj na kr. viši realki v Zagrebu. V Celovcu 1864. 8. 165. Cvetj. IV. Šestka. Nat. J. Leon.

Književnik u Zagrebu l. 1864. I: O vlasicah ili trihinah. Rad jugoslavenske akademije knj. XXXI. l. 1875: Slavonija u malakologičnom pogledu (str. 14). — Vienac l. 1877: Bilinski brakovi (str. 12). — Program Goriške realke l. 1877: Die malakologischen Verhältnisse der gefürsteten Grafschaft Görz im österreich. Küstenlande (str. 82).

Rudninoslovje ali Mineralogija za niže gimnazije in realke. Po Sigm. Fellöcker-ji spisal Fr. Erjavec, kr. više realke profesor v Zagrebu. Izdala in založila Matica Slovenska V Ljubljani 1867. 8. 88. Imenik opisanih rudnin. Kazalo. Nat. J. Blaznik. — II. Prirodopis rudninstva ali Mineralogija. 37. podob. Založila in tiskala Kleinmayr-Bamberg v Ljubljani 1884. 8. 84 str.

Domače in tuje živali v podobah. Slovenskej mladini v poduk in kratek čas popisal France Erjavec, profesor na kr. višej realki v Zagrebu. Na svitlo dala družba sv. Mohora. Del I: Domače čveteronožne živali. V Celovcu 1868. 8. 150. Imenik in kazalo z desetimi podobami živalskimi. Nat. H. Mercy v Pragi. Prekrasen je „Vvod“: Pomladanski dan. Mnogovrstnost živali. Človek. Človek je gospodar na zemlji. Ne muči živali. Ljubi bralec. Jako lep je tudi „Zagovor“, ki se sklepa: Naš kmet veliko drži do lepe živine, in se rad pobaha ž njo in jej zdeva lepa imena. Srce se mu širi, ko vidi, da mu se „ljuba živina“ dobro redí, da mu dobro obdelano polje obeta bogato žetvo, in zadovoljen poje po besedah našega starega pevca: „Mi brazd'jo konjiči — Za ajdo, pšenico, — Neutrudni deklíči — Pa bel'jo tenéico“. — Del II. čveteronogih živali 1869. 8. 189. Imenik. Kazalo. Živali po tujih krajih udomaćene. Divje in tujozemke čveteronožne živali. Nat. J. Blaznik. — Del III: Ptice v 4 snopičih. 1870. 8. 1—191 str. Vvod: Ptice človeške prijateljice. Ptiče življenje. Gnjezditev in valitev. Mladiči. Selitev. Ptice naše dobrotnice. Ne proganjajte ptičev. — Ptiče podobe 1—9. Domača perotnina ali živad. Naše poljske in gozdne ptice. Imenik v tem zvezku opisanih ptičev z dodanimi

nemškimi in latinskimi imeni. — Del IV: Ptice. 1871. 8. str. 195—336. Kazalo. Naše poljske in gozdne ptice. Naše močvirne in povodne ptice. Najimenterne ptice iz tujih krajev. Imenik tudi z nemškimi in latinskimi imeni. — Del V: Golazen. Slovenski mladini v poduk in kratek čas opisal Fr. Erjavec, profesor na c. kr. realki v Gorici. V Celovcu 1873 8. 136. Nat. tiskarnica družbe sv. Mohora. V vod (3—7) ima opazko: Pri tej priliki ponavljam svojo prošnjo do vseh rodoljubov in prijateljev prirode, da mi izvolé priobčiti njim znana, po raznih krajih naše domovine navadna živalska imena, zlasti ptičja in ribja.

Besednik I. leto 1869: Krt (str. 5) Netopirji koristne živali (str. 43).

Schödler. Knjiga prirode. I. Del. II. Snopič. Kemija. Poslovenil Fran Erjavec. Založila in na svetlo dala Matica Slovenska. V Ljubljani l. 1870. 8. str. 341—512. Pomocne knjige. Kazalo in terminologija po abecedi str. 513—534. — Del IV. Snopič IV. Zoologija z 227 podobami. Poslovenil Fr. Erjavec. Zal. in na svetlo dala Matica Slovenska. V Ljubljani 1875. 8. 163—400. Kazalo in imenik zoologije slovenski, nemški in latinski str. 409—440. Nat. J. Blaznik.

Prirodopis živalstva s podobami. Za spodnje razrede srednjih šol izdelal Dr. Alojzij Pokorny. Poslovenil Fran Erjavec, profesor na c. kr. viši realki v Gorici. Drugo predelano in pomnoženo izdanje s 490 podobami. Založila in na svetlo dala Matica slovenska v Ljubljani. V Pragi 1872. 8. VI. 309. Natis. H. Mercy. — Pregled in kazalo I—VI. Vvod. Kje se živali nahajajo, v čem nam koristijo in škodujejo, kako se lové in spravljajo (Berilo). Opis posameznih živalskih vrst. Pregled vsega živalstva. Opis živalskega telesa sploh. Opis človeškega telesa (1—291). Imenik opisanih živali v slovenskem, nemškem in latinskem jeziku (292—309). III. s 522 podobami 1881. 8. 290 str.

Letopis Matice Slovenske l. 1875 str. 218—228: „Iz potne torbe“. Priobčil Franjo Erjavec. — „Na svojih izletih po gorških, tolminskih in bolških hribih, po ipav-

ski dolini in po Krasu nabiral sem vzgred tudi rastlinska in živalska imena. Našel sem marsikako dobro zrno, ki bode ustrezalo našim botanikom in zoologom . . V narodu je še polno sličnega blaga . . Lastna imena živalska . . za philologa ne brez pomena . . Naposled sem dodal še nekatere besede, reke in prislovice, ki so se mi vredne zdele biti zapisane in priobčene, od kojih bode morebiti ta ali ona dobro služila bodočemu pisatelju slovenske phraseologije“. — Rastlinska, živalska imena. Lastna imena domače živine: kozja, ovčja, govedja. Besede, reki in pregovori. — L. 1879 str. 118—147: „V matičinem letopisu za 1875. I. priobčil sem rokovet rastlinskih in živalskih imen in tudi nekoliko po narodu pobranih besed in rékov, katerih naši besednjaki ali ne znajo, ali če jih tudi, ogibljejo se jih vender mnogi pisatelji, rekel bi od bojazni, da niso istinito narodno blago . . . Letos priobčujem . . rastlinska ter živalska imena in besede (reke in pregovore str. 133—147) do črke O, a drugo leto, ako bodem živ in zdrav, ostalo polovino itd.“ — L. 1880 str. 156—216. Dodatek. Popravki str. 217—220. Opóm-nja. „Kakor uže v letopisu 1879. leta, takó je tudi letos moj prijatelj (Fr. Levstik) pre-mnoge besede razbistril z jezikoslovno véd-nostjo. Z menój vred mu bode vsak zahválen o nauku, katerega nam podaje v svojem tol-mači, a dovršeno océniti ga more samó stro-kovnják. Pripravlja je gradivo létošnjemu le-topisu nabral sem v pótno torbo zopet toliko naródovega blagá, da, bodem li živ in zdrav, svojo bíro k létu oprtiv prinesem blagovolj-nemu občinstvu (str. 221)“. — L. 1882—83 str. 195—351: „Evo me zopet s polno torbo narodnega blaga . . . Gospodo pa, katero take stvarí zanimljejo, prosim, da bi me tudi po sedaj blagovolili opozarjati na nedostatke in na neizpravnosti, katere sem o priliki rad popraviti. Krpež in trpež pol svetá drží“. I. Besede. O ponavljajóčih (opetljivih) gla-golih II. razpola (str. 274). II. Imena raznim živalim str. 277. III. Rastlinam str. 287. IV. Ovočju (sadju). Vinske trte. Smokve. Breskve. Črešnje. Češpe. Oréhi. Oljke. Ja-

bolka. Hruške. V. Recfla in pregóvori. VI. Uganke, uganálice ali zastavice. VII. Pripovedke in vraže. O zagovorih. O urokih. Dostavki in popravki str. 342—351. Zvršétek: „Tudi letos je blagovolil znani, da-si neimenuvani prijatelj pred natiskom pregledati „potno tórbo“ in premnozím besedám priložiti svoja znanstvena pojasnila. Razboriti čitatelj mahoma ugane sam, kaj je dodála njega roka. Od méne mu bodi iskrena hvala a od strokovnjakov priznanje po zaslugi“. Fr. E. (Gl. Levstik str. 37. O Levstiku prim. tudi „Dom in Svet“ l. 1888).

Soča (poleg drugih dopisov) l. 1877: Božični večer na Kranjskem (Vid. Izbr. Sp. Dodatek str. 281—6).

Zvon l. 1877 str. 11—74: „Rastlinske svatbe“. Spisal Fr. Erjavec v pismih (I—V). — „Spomini s pota“. Pisal Fr. Poljanec. I. „Na Kraški zemlji“ (str. 277—330). — L. 1878 str. 313—379. II. „Med Savo in Dravo“. — L. 1879 str. 26—379 s podpisom: Fr. Poljanec. — Zvon l. 1881 str. 47—311: „Rak“. Spisal Fr. Erjavec.

Naše škodljive živali v podobi in besedi. Opisal Fr. Erjavec, profesor v Gorici. Na svitlo dala in založila Družba sv. Mohora. V Celovcu (v snopičih) l. 1880—82. 8. VI. 328. Imenik opisanih živali. Natiskarnica družbe sv. Mohora. — Uvod. I. Živali opasne (névarne) človeku in njega zdravju; II. škodljive našim domačim živalim; III. škodljive po hišah in shrambah; IV. sadnemu drevju; V. zelenjadi; VI. poljščini in senožetím; VII. gozdom; VIII. vinogradom. — „Zlasti knjige „Domače in tuje živali“ in „Naše škodljive živali“ so klasične in vredne, da jih vsakdo trdo vezane hrani v svoji knjižnici ter bere in bere. Ne samo „Mravlje“ in „Rak“ in „Rastlinske svatbe“, tudi mnogo drugih popisov v imenovanih knjigah bere se tako prijetno, da jih človek težko dene iz rok. Še sam je bil s temi bukvami nekako posebno zadovoljen itd. (Koled. 1888. str. 41)“.

Somatologija ali nauk o človeškem telesu učiteljščem in višjim učilnicam spisal Dr. Jan. N. Woldfich. Po četrtem natisku poslovenil Fran Erjavec. V berilo vtisnenih

je 140 slik. Založila in izdala Matica Slovenska. V Ljubljani, 1881. 8. 108. Natisnoli J. Blaznikovi nasledniki. Pregled. Uvod. Gibala. Hranila. Občutila. Telesna koža. Človeško življenje. Razvrstitev človeštva. Zdravoslovje. — Kazalo in tolmač (99—108). — Kogar pri čitanju te knjige jame v srce zebsti, tistemu svetujem, naj pazljivo začne prebirati Erjavčeve bukve „Domače in tuje živali v podobah“ ter v njih spis „Človek. Človek je slika in prilika božja (str. 10—12). Človek je gospodar na zemlji“; pa „Zagovor — Človek in domače živali“ (str. 148—150); pa še „Ptice človeške prijateljice; Ptice naše dobrotnice itd., in — ogrelo se mu bode spet srce.“

Koledar Družbe sv. Mohora l. 1887 str. 17—26: „Ni vse zlato, kar se sveti“. Spisal Fr. Erjavec.

„A to ni edino, kar je nepozabni Erjavec pisal. Koliko njegovih sestavkov brez podpisa prinesla je Goriška „Soča“, kjer nas je budil in učil . . . Omenim naj le, da je on sestavil par let zaporedoma statistiko udov družbe svetega Mohora na Goriškem. Primerjal je v njej število prebivalcev s številom udov, primerjal duhovnijo z duhovnijo in pri vsaki tudi prirastek ali upadek v primeri s prejšnjim letom. Pridne duhovnije je pohvalil, zanikerne pogrjal in sad je bil nenadejano obilen; na stotine novih članov pristopilo je družbi“ . . . Poleg tega je pomagal mnogim drugim prijateljem, na pr. g. Cigaletu pri Terminologiji, kakor že v Zagrebu pri sestavi Znanstvene terminologije za srednje šole (Cigale str. IV), prof. Pleteršniku pri Slovarju, Klodiču pri Učnih načrtih, Funtku pri Zlatorogu, Kramerju pri Kmetijskem berilu, prof. Glovackemu pri Flori, prof. Čebularju pri Fiziki itd. Njegovo ime je zaslovelo tudi med nemškimi in francoskimi učenjaki (Izbr. Sp. XVII) . . . „Zdi se, da je nameraval svoje leposlovne spise sam še posebej izdati, ker jih je sem ter tje popravljaj. Povest „Na stričevem domu“ in dele satire „Črtice iz življenja Šnakšnepskovskega“ je popravljené že na čisto prepisal . . . V zapuščini je tudi krajši spis (S. Rutarjev): „Živalstvo,

rastlinstvo in rudinstvo“ na Goriškem. Zapustil je nekoliko osnovanih povestic, hotel je še opisati svoje „Spomine s pota“, za družbo sv. Mohora še škodljive rastline itd. Pripravljaj je zadnje čase za tisek „Malakologične razmere mejne grofije Istverske“ in „Zoologične črtice s kvarnerskih otokov“; studiral je zlasti ribe ter zadnjih pet let v ta namen prepotoval vse Primorje in vso Kranjsko itd. . . Njegovim šolskim knjigam je ministerstvo za uk in bogočastje izreklo najlepšo pohvalo s tem, da jih je za šolo potrdilo, — tako njegovo Mineralogijo, Somatologijo in Zoologijo. . . Na Dunaju že je bil predsednik jugoslovanskemu društvu; v Zagrebu je pomagal pri muzeju, bil dopisujoč član jugoslavske akademije od l. 1875, imenovan za profesorja na vseučilišču, a službe ni sprejel; v Gorici je na realki l. 1874 namestoval ravnatelja, l. 1874—5 učil na moškem, l. 1878 na ženskem učiteljišču, od l. 1886 ud izpraševalne komisije za ljudske in meščanske šole itd.; nadzornik pri otroškem zabavišču, sotrudnik in nekaj časa voditelj pri ljudski posojilnici itd. itd.

Fra Erjavca Izbrani Spisi. Uredil Fran Levec. Del I: Pripovedni Spisi. Del II: Životopis Fr. Erjavca. Potopisi. Spisi prirodopisne vsebine. Dodatek. — Zabavna Knjižnica. IV. in V. Zvezek. Založila in na svetlo dala Matica Slovenska v Ljubljani, 1888. 1889. — Posebej glej: Zvon VII. L. 1887 str. 413—425. Fr. Levec. Zvon X. L. 1890 str. 547—557: Erjavec in njegov pomen za narodno odgojo. Sp. I. Belè. — Fran Erjavec. Životopisne črtice. Spisal v „Koledarju“ družbe sv. Mohora l. 1888 str. 36—47 S. Gregorčič, kjer v prekrasni „Lovoriki na grob možu“ njemu v spomin v poslednjih vrsticah poje.

Priroda vsa, ki vrl jej bil glasnik,
Mu velikansk je, večen spomenik! —
A mi? Pomnik postavimo mu tak,
Da slednji skuša biti mu enák!

*

Valentin Mandelc r. 16. febr. 1837 v Kranju, gimnazijo dovršil l. 1855 v Ljubljani součenec Erjavcu, sotrudnik pri „Vajah“

itd., visoke šole na Dunaju, od l. 1859 pomagal na gimnaziji v Varaždinu, kjer je sodeloval z Žepičem in Valjavcem, l. 1864 postal gimnazijski profesor v Karlovcu, kjer je u. 12. maja 1872.

Novice l. 1857 str. 164 pripovedujejo, da je v spominek dunajske kmetijske razstave V. Furch zložil mično pesmico v českem jeziku, katero jim je v slovénski prestavi izročil V. Mandelc. V osmerih kiticah opéva vzajemnost Slovanov v Avstriji; na primer bodi I. in VIII.:

Oj predragi Vi možjé
Česke, Moravske zemljé,
In rojaki drugi Vi
Vsi Slovani Avstrijski,
Deržmo se mož možá,
Brambovci napredvanja! . .

Večni Oče sliši nas,
K Tebi kliče prošnje glas:
Telo naše pokrepčuj,
Dom in vlado oslavuj;
Bože daj, da živi
Srečno vse u Avstrii!

Glasnik Janežičev l. 1858. I. str. 2—72: „Jela“. Novela. Spisal Val. Mandelc. — L. 1859. III. str. 88—171: „Ceptec“. Povest. Spisal Val. Mandelc. Cf. i Cvetnik!

Besednik l. 1870 str. 169—179: „Solmácanje (Poslovenjeno)“. — L. 1871 str. 75: „Blatno jezero“ (Po Čaploviču). „Deset tavžent lir na leto“ (Po francoskem V. M.). — Tudi družba Mohorjeva je več njegovih zanimivih spisov po Večernicah priobčila. V novejšem času je posebno marljivo podpiral slovensko dramatiko in se pečal s prestavo Goethejevega „Fausta“ (Besednik l. 1872 str. 79).

Slovenska Talija I. in II. L. 4. vezek: „Bog Vas sprimi! Kdaj pojdete domu?“ Vesela igra v enem djanji. Poslovenil Val. Mandelc. V Ljubljani l. 1868. 8. str. 20. — Vezek 12: „Klobuk“. Vesela igra v enem dejanji. Po francoskem F. de Girardina poslovenil V. Mandelc. V Ljubljani 1869. 16. str. 47. — V 13: „Išče se odgojnik“. Igra v dveh dejanjih. Po francoskej: „On demande un gouverneur“. L. 1870 str. 82. — V. 45: „Ženski jok“. Igra v enem dejanji. Po francoski „Les

femmes qui pleurent“, par Girardin et Thiboust (str. 46). „Moja zvezda“. Igra v enem dejanji, par M. E. Scribe. (str. 67). — Vez 46: „Gospod Zamuda ali kako hitro mine čas! Igra v enem dejanji, par L. Picard.“ L. 1879 str. 52. — Vez. 48: „Št!“ Igra v dveh dejanjih. V francoščini spisal E. Scribe, poslovenil Valentin Mandelc. V Ljubljani l. 1880 str. 79 (čf. Letopis Slov. Matic. l. 1869. 1870. 1871. 1879. 1880—l. Zvon 1888 str. 253).

Zora I. tečaj l. 1872 str. 206—219: Valentin Mandelc. Prineski za jegovi životopis, nabral Davorin Trstenjak, po pomočkih, ki sta mu jih izročila ranjcega preč. brat Anton, tedaj kaplan v Škofji Loki, in prijatelj ranjcega, vrli slov. rodoljub P. Grasselli. — Izmed rokopisov je ponatisnjen tu v nemškem jeziku spisani „curriculum vitae“, katerega je sam sestavil in predložil ministerstvu, ko je prosil za službo javnega učitelja. „Ta je tako naivno, odkritosrčno in s tako srčnim humorom pisan, da nam lepo pojasnuje rajnega otročja in mladeničeva leta, in ves pot njegovega izobraževanja“, pravi Trstenjak. — Nato so iz pisma brata Antona Mandelca vesti, ki zadevajo Valentinovo učiteljsko in literarno delavnost, pa zadnje trenutke njegovega življenja (str. 217). Mej drugimi stvarmi piše: „Tudi nekatere pesmi sem najdel prestavljene, kakor „Lajak“ od Gedeona v. d. Heide; „Najlepši nasmehljaj“ brez podpisa; „Grof in opat“, legenda od Huberti, „Sv. Ignacij“ legenda, Borovski, „Kristjanovo maščevanje“, legenda. Če bi Vam bilo vstreženo, lahko Vam to pošljem, če bi mogli porabiti za „Zoro“. — Mnogo časa se je trudil s „Faustom“. Dokončal je prestavo že pred kakimi petimi leti, ali pilil ga je še vedno. . . Med ostalimi papirji sem dobil igro „Dr. Robin“. Koliko iger je prestavil za dramatično društvo, Vam ne morem naznaniti. „Najbolje bi to vedel predsednik g. Grasselli, kateremu sem ono igro in rokopis „Faustov“ izročil, naj ga dramatično društvo pregleda, presodi in v natis da itd.“

„Prvo, gotovo tudi najiminitnejše dramatično delo, kar jih je poslovenil pokojni Mandelc, je Goethejevega „Fausta“ prvi del, piše

ondi Grasselli. . . Od „Uvoda“, katerega je mislil pridejati prestavi, zabeleženo je samo jedro krasne ideje, katero je hotel pisatelj razvijati. Za „motto“ menda namenjene so bile lete besede:

Rojakom: Če meni čast, rojakom bo veselje:
Goreče so izpolnjene mi želje!

Ustanovitev „Dramatičnega društva“ še le vzbudila je zopet Mandelčevo delavnost. . . Razun prej imenovanih iger poslovenil je Mandelc še na pr.: „Na kosilu bom pri svoji materi“, par A. Decourcelle et L. Thiboust. — „Peska v oči“, vesela igra v dveh dejanjih, par Labiche et Martin. — „Lornjón“, igra v enem dejanji, par E. Scribe. — Poslednje njegovo delo „Doktor Robin“, igra v enem dejanji, par Jules des Preucary. . . Rokopise iger tukaj imenovanih ima vse dramatično društvo. . . Dramatična dela, ktera je Mandelc presadil na slovenska tla, obogatila so v resnici naše slovstvo. Mladi naši prestavljavci posnemali naj bi Mandelca, od njega učili se, na kakšno blago uspešno obrača svoj trud rodoljubni pisatelj (str. 218) itd.!“

Na povabilo, naj pristopi k društvu slov. pisateljev ter naj blagovoli podpirati „Zoro“, bodi iz njegovega pisma do uredništva na pr.: „Pozdravil sem Vašo ‚Zoro‘ z veseljem, in jako všeč mi je tudi, da ste združili v nji leposlovje in znanost. Meni je jako ljubo oboje, in veseli me vsaki spis, naj si bo bolj ali pa manje zanimiv. Le edino nesrečno antipatijo imam proti pesmim, če niso res izvrstne. In le pomislite, kakšna huda misel je meni hudobnežu prišla na um. Tale: Jaz bi bil za to, da se vsakemu mladenču, kterikoli začne delati pesmi, da manje jesti. S tem bi se menda vendar dokaj težav prihranilo urednikom, in drugim revežem, ki jih napada ta versifikatorna manija. Ali moj predlog ne bo obveljal v zboru mladih glav, in tako bomo pač trpeli — Vi in mi nadalje to muko, ki jo trpimo že od nekdanj itd. (str. 219)“.

Iz Val. Mandelc-ove zapuščine je priobčila „Zora“ l. 1873 št. 1 le pesmico:

„Najlepši nasmehljaj“, katere konec bodi tu še na primer:

Neviden hodi Kristus še
Po hišah, kočah sem in tje.
Bolehno dete kjer leži,
Kjer mati joka in bedi:

Tje tibo, krotko se spusti;
Nasmeje dete se sladkò,
In zdravo je, al' pa sabò
Gospod odnese ga v nebò.

Simon Jenko roj. 27. okt. 1835 v Mavčičah, prve šole opravil v Smedniku in Kranju, srednjih gimnazijskih šest v Novem Mestu, sedmo in osmo l. 1855 v Ljubljani, l. 1856 bil bogoslovec v Celovcu, l. 1857 najprej modroslovec na Dunaju, potem pravoslovec, domač učitelj, naposled v službi notarja Stergarja v Kranju, od l. 1866 pri odvetniku dr. Prevcu v Kamniku, l. 1869 preseli se z njim v Kranj, kjer u. 18. okt. 1869.

Slovénski je Jenko jel popevati že v nižji gimnaziji, zlasti pa na višji v „Vajah“. Soneta „Ko ni še stala trdno svetov sila“ s podpisom „Skupčić“ ni v Danici; pač pa je sonet „O rajski vir, ti moje zaželenje“ s podpisom „Skupič“ ter z naslovom: Mladeneč k Marii v skušnjavah — v Danici l. 1855 str. 100 (Vid. Kres 1886 str. 7). Javno se je oglašil v

Novicah l. 1855 v pesmicah: Mrak-njenje sonca str. 80 (Solčni mrak str. 95); Zaklad 84; Angelj tužnih 168 in Meglenica str. 224 se znamenjem X; Divja rožica str. 288 in Vila Zlatinka str. 304 pa s podpisom S. Jenko. — L. 1856: Mati; Sprehod; Naj bo! — L. 1857: Zimski dan; Zimski večer; Noč; Pogreb; Lilije. — L. 1858 str. 5, kjer v pismu o Slovencih in Slovenkah Beloves t. j. Bleiweis piše Vitomaru t. j. Trstenjaku proti koncu: . . Ali si bral, dragi moj, lansko leto v „Leipziger Illustr. Ztg.“, kaj je neki popotnik o „Sprachgewirru“ ljubljanskega mesta neslanega pisal? Če nisi, beri saj sledečo humoristično pesmico, ki jo je zložil spoštovani pesnik gosp. S. Jenko, v kateri nekako persiflira tisti Leipzigerčni „Sprachgewirr“. Kratkočasna pesmica se glasi takole:

Prepis.

1. Kislega še vedno lica
Vozi Karon stergan čoln,
V čolnu duše, kih pravica
Kliče pred Minosov tron.
2. Dve ste duši v čoln stopile,
Brez trebihov, brez petá;
Ravno kar ste se ločile
Od prijaznega mesa.
3. „Dva junaka iz Ljubljane!“
Čmerni Karon zanoslá,
Ko ob bregu čoln obstane;
Z čolna stopita duhá.
4. Veličastno, kakor paša,
Na stolnici kralj sedi,
K prvemu obernjen vpraša:
„Kak si se poslužil dni?“
5. „Nič po kranjski, nichts, ich bitte,
Damit geht's mir nimmer recht;
s' ding ist bei uns nicht mehr sitte,
Ist für noble leut' zu schlecht.“
6. Minos gleda ga debelo,
Sam ne vé, če bi verjel,
Da pod sé Ljubljano belo
Sami Nemeč bi bil vzel.
7. K družemu se zdaj oberne,
Nemškovati začne z njim.
„Niks tajč“, hitro ta zaverne,
„Jez le krajnsko govorim“.
8. Nemeč v nemški raj postavi,
Kjer je zelje, pije pir;
Krajnca v raj slovenski spravi,
Kjer je žgance in krompir.
9. Stari urbar še poiše,
Jezen zgrabi za peró,
Pa ime Ljubljane zbríše —
Ričet dá ji ime novó!

Leptir. Zabavnik za godinu 1859. Izdao Lj. Vukotinović. U Zagrebu. Na str. 30—38: Pjesme slovenske. Složil S. Jenko. — Moja pesem. Obujenke. I. Zdrava bodi, zdrava bodi. II. Tergal rože sim rudeče. III. Glej jih zvezde, kak bliščijo. IV. Slabo sveča je berlela. V. Zemlja se zagerne v tmine. VI. V ljubem si ostala kraji. VII. Dokler zvezd nebeška čeda. VIII. Čas verti se ne-prestano. Ptujki: Prosim te, ptujka ljubeznjiva (str. 38).

Glasnik Slovenski Janežičev l. 1858. I. 12: Morski duhovi. Spomini str. 98—136 v nevezani besedi. II. Obrazi str. 7:

Vstala je narava. 1. Naj vso svojo silo. 2. Zelen mah obrašča. 3. Z glasnim šumom s kora. 4. Med borovjem tamnim. 5. Mlad junak po polji. Str. 109; 6. Zida drobna mravlja. 7. Mlade hčeri truplo. 8. Kedar mlado leto. — Str. 189: Iz ptujega. — Tilka str. 41–80: Za eden las je manjkalo, pa bi se bil Tilka oženil (in magnis voluisse sat est). — Jeperški učitelj str. 125–192. Spisal S. Jenko. — L. 1859. II. str. 21. Obrazi: Pri zeleni mizi. Leži ravno polje. — L. 1860. VI.: Pobratimija (str. 7. 8). Grofov zet str. 33 (Knezov zet 121 Pesmi). Naprej str. 161. — L. 1861 str. 29: Naša zgodovina. — L. 1862 str. 309. Obrazi: 1. Kje nek zemlja grobe krije. 2. Buči, morje adrijansko. 3. Ko je solnce vstalo. 4. Ko zaspal bom v smerti. Str. 341: O večerni uri. Str. 337: Kdo nekdanje sanje — Da nazaj mi spet? — L. 1863 str. 1: Molitev. L. 1864 str. 8: Troje gorjé!

Kakor drugim — je tudi Simonovim pesmim skladal prijetne napeve Davorin Jenko ter jih nekaj dal na svetlo l. 1861 v zbirki: Slovenske pesmi za čvetero-, dvo-, samospjev in glasovir, na Dunaji; te so na pr.: Pobratimija; Na grobih; slavni „Naprej“ itd. — V „Pesmarici“ dr. J. R. Razlaga (I. l. 1863. II. 1872) nahajajo se S. Jenkove pesmi na pr.: Molitev; Naprej; Slov. zgodovina; Pobratimija; Tujki; Veneč ljubezni: I. Zemlja se zagrne v tmine. II. V ljubem si ostala kraji. III. Čas vrtil se ne prestando. IV. Moja pesem bo nosila. — Samo. Sanja. Mati. Jadransko morje. Moja gomila. — „Predpustnica“; to šaljiva povest, ki menda še ni nikjer natisnjena, spisal je slavni pesnik Simon Jenko za „Venec“, vredovan od celovških bogoslovcev l. 1856, pravi Besednik l. 1873 str. 51. 52 (Še zdaj vedó pripovedovati, kako so „copernika“ v Ljubljano vozili)!

Pesmi. Zložil Simon Jenko. 1865. 12. 127. Založil Janez Giontini v Ljubljani. Natisnila A. Leykamovih dédnikov tiskalnica v Gradcu. — Brez posebnega predgovora kaže značaj njegovih pesmi ta-le

Uvod.

Dvigni se! ukáz mi reče.
Srce pade mi v oblasti
Silne, prej neznane strasti,
Kí ko živi ogenj peče.
Čut se zlije mi v besede. —
Preč so črne bolečine,
Strast občutkov divjih mine,
Jasen mir se v prsi vsede.

Pesmi Jenkove vesel pozdravlja Janéžič v Glasniku 1865 št. 1 str. 27. 28, češ, Jenko je pevec svojih občutkov . . Jenkove pesme so sploh kratke, domače, lahko umevne in naravne, pa toliko bolj jedernate . . Da-si ravno bi bilo z ozirom na našo mladino želeti, da bi bila tu pa tam kaka erotična še v rokopisu ostala, vendar moramo resnično spoznati, da so „Jenkove Pesmi“ prelep prirastek naše mlade lepoznavske literature itd. — . . „Ker presojamo pesnika, za kterega mislimo, da so ga Rojenice navdahnile s pravo pevsko zmožnostjo in ga tedaj stavimo ne le med poklicane, ampak med izvoljene pevce, zdi se nam potrebno, povedati mu odkritosrčno, o čem bi bilo po našej misli popravka treba . . Nekoliko o ljubovnem pesništvu sploh . . Nekatere nas po svojem izrazu opominjajo nepesniške ljubezni, na pr. „Slabo sveča je brlela. Za slovo. Vabilo. To se vpraša“. — Nekatere dišejo tisto malodušnost, tisto obupnost, kakor je bila zadnja leta nekim bolehnim in nevernim nemškim pesnikom v navadi . . . Na pr. „Ptici. Ko je solnce vstalo. Zelen mah obrasta“: posebno pa „Slovenska zgodovina“ str. 65. Tej zadnjem pesmi moramo se pa še zato vpreti, ker ni res, da bi naša zgodovina ne imela druge povesti, razun kako rod za rodom gine . . To je naša sodba . . Pošteno smo dali veliko hvalo lepim pesmam, pa tudi po svojem prepričanji rekli, kar nam ne dopada“, pravi P. v Novicah l. 1865 str. 3. 4. — „Na Jenkovem grobu“ (Elegija, jeseni 1869). Boris Miran. Literarni pogovori. III. S. Jenko. V Zvonu 1870. I. str. 39. 40. — 44. — 47. S. — „Beseda o Simonu Jenku“. J. Pajk v „Izbranih spisih“ l. 1872 str. 195–201. — „Slovenski Narod“ l. 1872 št. 15. 1873. 1879 št. 86 itd. Zvon 1879

str. 336—374. Sp. Fr. Levec." — Kres 1886. VI. Zv. 1: Iz zapuščine pesnika Simona Jenka. A. Črtice iz njegovega življenja . . Po pesnikovem dnevniku (str. 1—16). B. Pesni. Priobčil I. Jenko. Nekatere tu naštetih so bile že tudi natisnjene p. „Dan slovanski“ v Slov. Narodu l. 1869. „Vila Zlatinka“ v Novicah l. 1855; „Summo Jovi“ v Koledarčku l. 1856; „Človek“ v Drobntinah l. 1858 str. 323 itd.

Janez Volčič r. 27. apr. 1825 v Grabrovem, vasi mestne župnije Loške, učil se v Škofji Loki, srednje šole zdelal nekaj v Novem Mestu, nekaj v Ljubljani, mašnik l. 1849, služil za duhovnega pomočnika malo v Loki in Dražgošah, l. 1850 v Šmarjeti, l. 1851 v Horjulu, 1855 v Semiču, 1858 spet v Šmarjeti, l. 1863 za župnika v Dragatušu, l. 1870 Podgradom, od l. 1875 v Šmarjeti, kjer je duhovni svetovalec u. 14. dec. 1887.

Slovenski pisati in popevati je jel v Horjulu, naslednik vrlemu L. Jeranu, vzbujevan zlasti po Danici, kjer se tudi nahajajo razni njegovi dopisi, mnogotere pesnice in pobožne razprave od l. 1852 do 1887. — Dopisi so največ o cerkvenih svečanostih p. iz Horjula, Semiča, Dragatuša, Šmarjete, z Dolenskega sploh itd. Na pr. l. 1852: „Slovesna vpeljava bratovšine živiga roženkranca v Horjulu“; l. 1853—6 o misijonarjih, o zamurčeku Jožefu Krajnskem, o velikonočni spovedi (Juri Kobilar). Sveto leto pa peklenšak; o Šmarnicah, o katoliški družbi rokodelcev. L. 1858: Prevzvišeni knez in škof Anton Alojzij v Dragatušu in Suhoru; l. 1863 o tisučnici sv. Cirila in Metoda; l. 1878: Slovesno kronanje podobe Naše ljube Gospe presv. Serca v Šmarjeti itd. — Razprave bolj zanimive so na pr. l. 1854: Prečisto spočetje Marije Device. L. 1855: Hišna pridiga konec svetega leta. L. 1870: Sveti misijon na Dolenskem. L. 1875: Cvetlice, posvečene Naši ljubi Gospej presv. Serca (str. 2—146). L. 1879: Pas sv. Jožefa. — Prirčni so njegovi spisi o sv. Jožefu od l. 1880 do 1887 z geslom: „Ite ad Joseph“ (I. Mojz. 41, 55), kjer priporoča sv. Jožefa (največ po Sendbote des h. Joseph v. Dr.

Deckert) v posebno češčenje vsej družbi človeški, vsem stanovom, v vseh potrebah, katere dni v vsakem mesecu, zlasti meseca marca z Vijolicami (kakor majnika Marijo s Šmarnicami), za hišnega patrona, po zgledu mnogih pobožnih duš, l. 1887 posebej rokodelcem z ozirom na sedanjo dobo. L. 1885 svetuje, naj bi se ustanovila bratovščina Materne Božje in sv. Jožefa za srečno zadnjo uro mej duhovniki, češ: „po naši smerti bo malokdo drugi dosti molil za nas, ako si sami tega ne preskerbimo, kakor nas žalostna skušnjava uči (str. 44)“. — Izmed spomenic je zlasti ginljiva ona, katero je zložil l. 1871 ranjkemu Janezu Škoficu, fajmostru Suhorskemu, pa l. 1874 v imenu součencev (str. 368): „Solzica na grob prebлагega součenca dr. Leona Vončina“.

Pesnice Volčičeve so sploh priproste, po lahkih napevih prav ljudske, na pr. Jezusu, v presv. Rešnjem Telesu, v sv. Obhajilu; Mariji, prečisti Devici, naši Materi in Kraljici („Tebi, Marija, o Mati premila . . ; Koga boš, o Kraljica! — Ti ljubiti jela . . ; Češena Kraljica! — Češena mi bod! . . ; O Marija, naša Mati! — Čez valove od nevihte gnane . . ; Žari se; Dan je že; Noč pride“). — Misijonarjem v slovo: „Z Bogam, vi, rojaki blagi“ itd.! — L. 1855: Prekletstvo (Filoteja 1853). Katoliška rokodelska družba. Grobni napisi za poskušnjo p. na grob device, mladenca, očeta in matere, na vsaki grob itd. — „Svete pesmi“, nabral s privoljenjem pesnikov, l. 1862 . . — „Sveti Hermagora“, slovenski apostelj, l. 1874. — „Petdeset zdihljejev k Mariji Devici, naši ljubi Gospej presv. Serca“, l. 1875. — Mnogo se jih nahaja po molitvenih bukvicah njegovih. — Znamenita je popévka, katero je pod naslovom „Sveti Hermagora“ zložil po stari pripovedki součencem v spomin 25 letnice mašniške v Stari Loki o 90 letnici Materne fare. Po slovesnem l. Vvodu: „Oj lira oprasena, zbudi si! oteri svoj prah! — Napni in privij si umetno vse strune nové! . . Tej dvojni svečanosti pesnica moja prepeva, — Da mojega serca čut po domovini odmeva“ — kaže se razdelitev: II. Posvetba. III. Domovina (. . . „Sprednost,

ktera tebe povzdiguje, — Sprednost, ki od nekđaj te slavi, — Vera je, ki tebe osrečuje, — Sveta vera je, ki te časti . . .). IV. Slovenec. V. Oglej-Loka. VI. Preblažen mož (Hermagora). VII. Prikazen („Oj sedmica! ti prečudna si številka! . . . Bog . . . Sedem dob odločil našemu domovju). Vvod. Doba 1. Čas setve. 2. Čas roditnosti. 3. Čas učenitstva. 4. Čas miru. 5. Čas britkosti. 6. Čas tolažbe. 7. Čas obupnosti. Sklep. (. . . „Ne boj, ne plaši se nobene opovere, — Mogočna roka moja vedno je s teboj, — In ti (Hermagora) Sloveniji na veke boš zavetnik, — Naj tebi v vedno varstvo bodi izročena“)! VIII. Razdvoj (med Slovenci brati). IX. Nasprotnik. X. Molitev („Naš apostelj, sveti Hermagora! — Prosi, prosi za Slovenski rod! — Zgine urno naj nesloge mora . . . Da Slovincem sije doba nova, — Da je ena čeda, en pastir. — To se zgōdi, zgōdi! — To Slovincem bōdi!“).

Šmarnice Marii Materi naši darovane, ali Počeševanje Matere Božje v mescu velikim travnu, nabral Janez Volčič, kaplan v Horjulu. Ljubljana 1855. 12. 214. — „Od počeševanja in posnemanja Matere Božje“ je v sedanjem veku sprelepo knjigo prvi spisal Fr. Baraga l. 1830 v Ljubljani (Jezičnik XXIII. str. 39). — Posebej za mesec maj pa je prvi po francoski poslovenil knjigo „Mesec Marije“ D. Trstenjak l. 1842 v Gradcu (Jezičn. XXVIII. str. 13). — Za njim je z duhovnim svojim pomočnikom jednako knjigo Slovincem poslovenil M. Stojan „Marije rožen cvet“ v Celovcu l. 1855 (Jezičn. XXIV. str. 39). — J. Volčiču pa gré hvala, da je taki knjigi prvi dal naslov „Šmarnice“. — L. 1857 je v ta namen z J. Kerčonom dal na svetlo „Lavretanske litanije“, razložene po najboljših virih za počeševanje Device Marije, zlasti v mescu velikem travnu. — „Nove Šmarnice“, Marii prečisti Devici darovane. Nabral J. Volčič l. 1860. 12. 190. II. 1867. — „Šmarnice naše ljube Gospé presv. Serca“. V Celovcu 1879. Še druge take „Šmarnice“ njegove z raznimi pobožnostmi za ude 3. reda sv. Frančiška ima priobčiti še Družba sv. Mohora.

„Žganju vojsko, slovo!“ Škodljivost žganja v pogovorih. Zbral in na svitlo dal duhoven Ljubljanske škofije. V Ljubljani 1853. 8. 132. — To je bila prva knjižica, katero je spisal Janez Volčič še v Horjulu, ne brez zamere, da jo je leta 1860 ponujal v Danici str. 57: „Bukve zastonj, pa nekaj po verhu!“ — Koristna je knjiga, katero je l. 1874 na svitlo dala Družba sv. Mohora: „Domači zdravnik“. Kratak navod si zdravje vterditi in življenje podaljšati. — Velike pomembe pa je „Razlaganje keršanskega katoliškega Nauka“, katero je spisovali jel Janez Škofic, župnik Suhorski, ter dovršil iz raznih bukev in rokopisov Janez Volčič, župnik Podgrajski in Šmarješki (Jezičnik XXV str. 61); in „Življenje preblazene Device in Matere Marije in njenega prečistega ženina sv. Jožefa“, katero v X. snopiču popolnoma izdá prihodnje leto Družba sv. Mohora. — Koliko čislani pa so njegovi „Molitveniki“, vidi se najbolje iz tega, da so premnogi na svetlobi že v petem, šestem itd. natisu ter se jako razširjujejo mej ljudstvom slovenskim. „Menda je mili Bog meni to nalogo odločil, da Vam, ljubi moji Slovenci! pišem molitvene bukvice. In res ne vém in ne znam boljšega, zlasti v današnjih toliko zbeganih časih“, pravi Volčič sam v predgovoru „Misijonskemu Spomihu“ l. 1870.

Novice imajo le nekaj dopisov Volčičevih, na pr. l. 1853: Še nekaj o tem, kako delati kis iz sadja; l. 1854: Pesem verlih mlaticev (str. 240); l. 1855: Dopis iz Horjula o svetinjah na nebu; l. 1856: Dopis iz Semiča o toči itd. — Pesem: „Komu bom vstregel?“ v Novicah l. 1849 št. 5 s podpisom . . . è je baje tudi njegova; meni se vendar i po vsebini i po obliki i po dobi svoji dozdeva, da je J. Drobničeva (cf. Jezičnik XXIV str. 50—54), kateri je takrat skladal slične pesmice p. Kmeta svèt za zdravje in zadovoljnost. Kje so letos muhe? Pomagaj si, pa ti bo Bog pomagal itd. — J. Volčičeve pa so na pr. pesmice sè znakom J. V. v Koledarju za Slovence l. 1856. II. tečaj: Poglavitni grehi. Premislek. Zmešnjava. Ples. Svèt. — Tako je s celim podpisom Janez Volčič v Sloven-

skem Rómárju l. 1858 II. tečaj priobčil pesmico: „Benedicite Mariám — Hvalite Marijo“ (str. 3. 4).

Zgodovino Šmarješke fare. V spomin svojim faranom. Rudolfovo 1887. 8. 116. Tisk. J. Krajec. — To je poslednja knjiga, katero je spisal in založil Janez Volčič, katera je z njegovo podobo in s posebnim „Dodatkom“ o njegovem življenju in pisateljevanju na svetlo prišla po njegovi smrti. V njej je opisal nekoliko tudi svoje lastno delovanje. O tem je sam sodil dokaj skromno, kar je razodel J. Lebanu (Vid. Zvon 1888 str. 248—9). — „Nikar da bi me ti spravil v „Jezičnika“; jaz nisem pisatelj, jaz sem le „Büchermacher“ — dejal je nekdaj smeja me sam. — Bil sem mi v Horjulu naslednik v duhovnem pastirstvu — kar sem povedal nekdaj o Fr. Baragi, to velja tudi o Volčiču. Slovijo med nami sedaj Vodnik, Prešern, Stritar, Gregorčič itd.; ali vendar — koliko njihovih poezij je razobčenih med prostim slovenskim ljudstvom; koliko je pa bukev p. Getzemani in Golgata, Misijonski spomin, Sveta ura, Vert in Vervec nebeški, Šmarnice, Vijolice, Življenje prebl. D. in M. Marije in sv. Jožefa (v 48000 iztisih) itd., po katerih slovi in koristil bode Janez Volčič slovenskemu narodu!

Kakor Jakob Volčič — bodi opisan letos i Janez Volčič. Jako lepo sta oba rojaka Ločana obrnila svoje premoženje. Posamnih molitvenih in premišljevanjskih bukev nisem našteval, ker je storil to P. Florentin Hrovat v „Dodatku“ k Zgodovini Šmarješke fare; ker je brati to v Danici l. 1888 str. 106—124: „Poslednje delo pokojnega župnika J. Volčiča“ in str. 3—11: „Čertice o blagem ranjcem g. župniku J. Volčiču“ — in — ker priobči prihodnje leto Družba sv. Mohora s sliko tudi življenjepis njegov. Torej sklenem z besedami vrlega P. Florentina: „Naj služi ta dodatek v to, da spoznavamo in umémo ceniti prave domoljube. Prizadevajmo si pa tudi, da jih posnemamo vsak po svojem stanu in poklicu; svojému narodu in sebi na časno blagostanje in večno izveličanje!“

P. Ladislav Hrovat (Jožef) r. 10. marec 1825 v Zgornjem Tubinju, gimnazijo zvršil v Ljubljani l. 1846, v redu sv. Frančiška postal svečeničnik l. 1849, od l. 1852 na Dunaju poslušal nauke Miklošičeve; na vseučilišču opravil preskušnjo iz latinščine in grščine l. 1854; poučeval na gimnaziji Novomeški od l. 1859 pravi učitelj in profesor, l. 1870 začasno ravnatelj, stopil v pokoj l. 1890, poslavljen z zlatim križcem za zasluge s krono.

Potrjen za učitelja postal je takoj tudi pisatelj, v poročilu (Programu) Novomeške gimnazije l. 1856: „Zur Charakteristik Heeter's“, in l. 1858: „Ueber das aoristische Perfect in Folgsätzen nach einem tempus hist. im Hauptsätze“. P. Ladislaus Hrovat.

Slovenski je pričel P. Ladislav l. 1861 v Glasniku (str. 48. 49) s krepkim budilom „Slovenski mladini“, češ, rada in obilno prebiraj umotvore starih Gerkov in Rimljanov v izvirnem jeziku — potem predstavljaj stare klasikarje, na korist sebi, v prid slovenski literaturi, in godi naj se to po „Glasniku“ itd. — „Nekaj o slovénkem berilu“ za 8. gimnazijalni razred: tvarine dokaj, ne se ravnati po nemških berilih. Za Slovence bi bilo želeti, da bi prišla scásoma na svetlo knjiga, v kateri je osnovana ob kratkem zgodovina našega naroda in naše literature, na pr. po tem-le načertu: A. Staroslovensčina. 1. Frizinški odlomki. 2. Glagolica. 3. Kirilica. B. Novoslovensčina. I. doba. Od Trubarja do Vodnika (1550—1800). 1. oddelek. Protestantični pisatelji. 2. Katoliški. II. doba. Od Vodnika do Novic (1800—1843). III. doba. Od začetka Novic do sedaj. — Berilna tvarina iz II. in III. dobe. Prozaični oddelek. a. Geografija slovénke zemlje. b. Zgodovina slovenska. c. Literarni spisi. 2. Poetični oddelek. a. Narodne pesmi. b. Noveje pesmi raznega zapopadka. Po nobenem načinu ne sme manjkati Koseškove „Slovenja Cesarju.“ Ravno tako tudi Vodnikova „Ilirja oživljena.“ Več oči več vidi (Novic 1861. str. 330—338).

L. 1862 ima „Izvéstje Novomeške gimnazije“ učeno razpravo „Slovénski Genitiv“ (3—16 str.), spisal P. Ladislav Hrovat.

„Namen temu spisu ni ta, da bi hotel učiti slovenske pisatelje, kako naj rabijo Genitiv, marveč da po splošni rabi pisateljev posname iz jezikove narave pravila ter sestavi sistematično teorijo genitiva, kakoršne imajo drugi izobraženi narodi; glavni namen mu je tedaj zlasti mladež napeljevati, da se zavé slovnških pravil. Prave zavednosti pa si je moč pridobiti le v domačem jeziku, ki ga človek tudi občuti. Drugi namen temu spisu je ta, da bi se moglo določiti, kdaj smemo genitiv adjektivirati in kdaj ne. Ravno tako tudi, kdaj smemo ali moramo rabiti Dativ mesto Genitiva. Razdelil sem Genitiv po obsežku v tri glavne dele, kakor razdeljuje prof. Bonitz gerškega itd.“ (Cf. Novic str. 301). — Cvetje iz domačih in tujih logov: Ksenofontovih Spominov na Sokrata čveteré bukve (Memorabilia). Poslovenil P. Ladislav Hrovat. V Celovcu 1862. 12. str. 158. Natis. Janez Leon. — Glasnik 1. 1862: Slovniški pomenki. „O pogojnih stavkih: Če, ako, ko, wenn“ str. 17–22. — „Priložaj sedanjega časa“ str. 89–139. — „Slovenski lokal“ str. 228–235.

L. 1863 kaže Zlati Vek str. 234–289: Staroslovenščina. Spisal P. Ladislav Hrovat. Predgovor. A. Slovenščina obredni jezik. B. Glagolica in Cirilica. C. Knjige (codices): Frizinski odlomki. Glagolita Clozianus. Ostrómirovo Evangelije. Sazavo-Emauskoje svetoje blagovestvovanje. Supraselski kodeks. Kodeks Assemanianus. — Glasnik str. 17–22: Slovenski dativ. Oziravni stavki: Kteri, a, o—ki str. 152–180. — Novice str. 5: Posluš — za Cvetje Janežičevo! — Životopisi (Vitae clarorum virorum) za slovenščino str. 12. — Slovstvene stvari: 1. lih; 2. zlahta, zlahten; 3. zdajci; 4. et-et, quum — tum itd. str. 42. — Izvestje gimnazije Novomeške str. 10–14: Časoslovje latinskega jezika. A. Časi v glavnem stavku (Drugi važniši in težji oddelek „Časi v odvisnem stavku“ priobčili bomo drugje, ako bo treba; tu je odločeno le toliko prostora).

L. 1864 Glasnik 221–253: Konjunktiv (možnik) v slovenščini: Bi. — Časoslovje latinskega jezika. B. Časi v odvisnem stavku

str. 345–379. — Novice str. 19: Jezikoslovně drobtinice: Trebuša, Tuhinj, Wildon. — Matija Kastelec. Popravek o knjigi Jirečkovi (str. 74).

L. 1865 v „Izvestju gimnazije Novomeške (Rudolfswerth)“ so trije njegovi spisi: I. Hieronim, čegav je? II. Pogojni stavki latinski. A. Samostojni. B. Zavisni. C. Begriff — kako pa slověnski (str. 1–16)? — Glasnik: Paperki staroslověnski I. str. 52–57. II. 148–151. Slovniška opomba: „Jih—je“ str. 244–5.

L. 1866 je nasvetoval v Novicah, naj Matica Slovenska pomaga tudi obrtnijstvu ter izdá knjigo „Slovenski Zidar“ (str. 53). — V Glasniku pa je pisal o pravi rabi besedic „Kakor-ko-kot“ (str. 183–222) z opazko: „Sicer pa na te misli nisem ravno navezen, dobro vedé, da je ravno pri členkih težavno nastaviti trdna pravila, zakaj isti členki imajo v raznih krajih razne pomene, torej: Nos et refellere sine pertinacia et refelli sine iracundia parati sumus“.

L. 1867 kaže spet „Gimnazijsko Izvěstje“ str. 1–10: Pravila za pisavo. — „Cigaletu in Svetecu gre zasluga, da sta obrnila pozornost na slovenske enklitike (naslonjenke) ali breznaglasnice, kakor je imenuje Svetec. Vpliv tega se je čutil v pisavi kmali; toda „incidit in Scyllam, qui vult vitare Charybdim“ — nekteri. . . so zašli v drugo pomoto. . . Šolska mladina. . . Da se temu stopi v ókom, pòvzeli smo iz Světičevě razprave bistvene stvari. . . pridali nekaj drugih potrebnih pravil za razpostavljanje besedi v stavku po Cigaletu v Novicah. . .; verh tega pa še vredovanje stavkov med seboj in pa opomba za prestavljanje iz latinskega na slověnsko“ itd.

L. 1868 poprašuje v Novicah str. 66–7: „v? - l?“ — o izpeljavi samostavnikov iz I. in II. participa in o različni pisavi p. požigavec, pogorelec; prosivec, gasilnica, kadilnik itd. — L. 1869 str. 181 naznanja: „C. Julii Caesaris Commentarii de bello Gallico“ so prestavljeni po slověnski. Za potrebnije stvari so pridete dotične opombe.

Zora l. 1872 v Mariboru št. 7—10: „Govor Ciceronov zoper Katilina“ I. str. 89—112. II. str. 122—125. IV. 139—142. Preložil prof. P. Ladislav Hrovat.

Latinska slovnica za slovensko mladež. Spisal P. Ladislav Hrovat, profesor na c. k. gimnaziji Novomeški. Založil Deželni odbor kranjski. Natisnil Vincenci Boben. Novomesto. 1874 8. XII. 329. (Cf. Jezičnik XXV str. 78—9: S. Žepič). — V Novicah l. 1876 str. 43—98 pa je P. Ladislav sam priobčil „Recenzijo Latinske slovnice“ z naslednjo opombo: „Ko je ministerstvo nauka lanskega leta odobrilo našo Latinsko slovnico za učno knjigo, poslalo je „Auszug aus dem Gutachten über die Latinska slovnica — dem Verfasser zur Würdigung u. Benützung bei einer zweiten Auflage“. Sedaj pa smo od odlične strani pozivani, naj priobčimo ovo recenzijo v porabo drugim gospodom kolegom. Tó se zgodi rado. Najpreje podamo recenzijo o sintaksi, in to zato, ker je po večini lastno delo — oblikoslovje je delano po drugih slovnica. Recenzija je objektivna, natančna, pravična; za tako smo hvaležni, in se bo porabila. Poslovenili bomo vestno, svoje opazke pa deli v oklepaje“.

Izvestje višje realne gimnazije Novomeške l. 1878 kaže str. 1—31: „Slovenski dom“. Dobrovski, temelj. I. Doba. Slovenščina se vzbudila. II. Doba. Slovenščina dremlje. III. Slovenščina vstala. Slovenščini I. steber. Vodnik. II. Kopitar. III. Ravnikar.

IV. Metelko. IV. Doba. Slovenščina deluje. Novice — streha slovenskemu poslopju. a. Novice so delavne moči budile in združile. b. Novice so projavile besede raztresene po Sloveniji za obče blago. c. Novice vpeljale kranjsko govorico — pomnoženo z drugimi — kot obče slovenski pisni jezik. d. Novice so vzbudile narodno zavest. . . „In tako je pod streho slovensko poslopje, zidano na 4 močne stebre; sedaj se lahko izdeluje znotraj, dalje dovršuje in širi na vse strani — treba še urno notranje oprave, pohišja, kinča“.

Kopitarjeva Spomenica l. 1880 ima str. 146—171: „Slavorum cisdanubianorum historiae conspectus chronologicus usque ad obitum S. Methodii“ (Glag. Cloz. LXXVI). Poslovenil z lastnimi opombami P. Ladislav Hrovat. — Iz „Progr. Obergymn. Rudolfs-wert“. L. 1878 je tu ponatisnjeno tudi: J. Kopitar in sedanja slovenska slovnica“ (str. 112—114).

Zvon l. 1889 priobčuje „Še nekoliko opazk k Janežič-Sketovi „Slovenski slovnici“ (str. 697—9 in 761): Slovenski konjunktiv. Pogojni stavki. Raba besedice naj. — L. 1890 str. 683—5: Dodatki slovenski gramatiki. Ablativi so: Ablativ načina, orodnik, pridevni, časovni, prislovni (z obliko lokala). P. Ladislav.

Želim, da bi mi pobratim „križani in kronani“ P. Ladislav — v pokoju nepokojen — čvrsto deloval na slovstvenem polju slovenskem še mnogaja leta!

